

Riksdagens protokoll

1999/2000:116

Torsdagen den 25 maj

Kl. 12.00 – 18.04

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 19 maj.

2 § Ny riksdagsledamot, m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från Valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till Valprovsningsnämnden har från Riksskatteverket inkommit bevis om att Marianne Jönsson (s), Hässleholm, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 augusti 2000 sedan Johnny Ahlqvist (s) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Från Riksskatteverket har också inkommit protokoll angående utseende av ersättare.

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och protokollet angående ersättare och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 19 kap. 11 § vallagen.

Stockholm den 24 maj 2000

Lars Tottie

Kerstin Siverby

3 § Meddelande om anmälan till talarlistan

Talmannen meddelade att anmälan till talarlistan för ärenden som skulle debatteras måndagen den 29 maj skulle ske *senast fredagen den 26 maj kl. 16.00*.

4 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1999/2000:130 till utrikesutskottet

Prot.
1999/2000:116
25 maj

5 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1999

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU13
Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1999 (redog.
1999/2000:RJ1 och 1999/2000:RR6).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 10 §.)

*Ändring i skollagen
m.m.*

6 § Ändring i skollagen m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU16
Ändring i skollagen m.m. (prop. 1999/2000:68).

Anf. 1 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Man skulle kunna tro att föreliggande relativt tunna betänkande är innehållslöst och ointressant. Så är det emellertid inte. Tvärtom skulle jag vilja påstå att den proposition som ligger till grund för utskottets ställningstagande är av stort politiskt intresse. Den visar nämligen på tre saker. För det första att det inte går att lita på socialdemokraterna. För det andra att regeringen skjuter viktiga frågor framför sig i stället för att fatta beslut. För det tredje att arbetet på Utbildningsdepartementet leds av devisen att om kartan inte stämmer med verkligheten gäller kartan. Jag ska förklara vad jag menar.

Vi börjar med att dra oss till minnes att det var Centerns dåvarande skolpolitiska talesman Andreas Carlgren som tillsammans med skolministern skrev en debattartikel om att det nu skulle bli lärlingsutbildning. Det var naturligtvis utmärkt. Det hade vi krävt länge, även om vi moderater hade reservationer mot delar av hur regeringen och Centerpartiet tänkte sig att det här skulle genomföras.

Nu återkommer regeringen och berättar det flera av oss redan visste, nämligen att försöket har blivit ett misslyckande. Frågan är om någon egentligen har ansträngt sig för att göra något. Redan förra året konstaterade regeringen att de pengar som fanns för lärlingsutbildning knappt har kommit till användning, varför man ville att riksdagen skulle medge att man fick använda pengarna till något annat.

Nåja, nu erkänner man att försöksverksamheten inte har blivit vad man hade tänkt. Av det drar regeringen slutsatsen att försöksverksamheten ska fortsätta med några små korrigeringar vad gäller inom vilka program i gymnasieskolan lärlingsutbildning ska få anordnas.

Jag tycker att det här visar att socialdemokraterna aldrig med något större engagemang försökt att få fart på den försöksverksamhet man lovade Centern. Dessutom visar förslaget att man inte har några större ambitioner att göra något framgent heller. Det sägs i propositionen att företag nog tycker att kopplingen till gymnasiet är för stark för att de ska bli verkligt intresserade av samverkan. Man säger också att eleverna inte har fått tillräcklig information om fördelarna med lärlingsutbildning.

Problemet är att man inte vill göra någonting för att ta itu med problemen.

Vi moderater anser att det behövs fler utbildningar som anordnas i samverkan mellan skola och företag. Senast i går hörde jag på ett seminarium att man från näringslivets sida efterlyser mer av sådan utbildning. Då kan man fråga sig varför det är så svårt att få fram lärlingsplatser och praktikplatser. Förmodligen har regeringen ändå en liten poäng om detta, när regeringen erkänner att skolan uppfattas som alltför styrande. Ett annat skäl för att företagen drar sig är givetvis att det kostar att utbilda även på arbetsplatserna, varför det är en något naiv syn att tro att företag ska ha intresse av att ordna sådan utbildning utan ersättning. Därtill kommer att det är brist på kontaktnät mellan skolor och företag, att reglerna är oklara och att det fortfarande finns fördomar om att lärlingsutbildning främst skulle rikta sig till studietrötta och studiesvaga elever.

Vi från moderat sida föreslår mot den bakgrunden en ny form av lärlingsutbildning. I stället för att utforma lärlingsutbildning som ett gymnasieprogram med de låsningar som det innebär vill vi pröva en mycket friare form i modellen mer likt det som gällt försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning. En fungerande lärlingsutbildning måste sannolikt bygga på en mer likvärdig ställning mellan skolor och företag, teori och praktik, för att nödvändig samverkan och integration ska kunna utvecklas. En ny modell förutsätter att de ekonomiska villkoren för skolor och företag är rimliga. Vi föreslår en lärlingspeng.

Vi anser vidare att huvudman för utbildningen skulle kunna vara en kommunal gymnasieskola, ett företag, en branschorganisation eller ett utbildningsföretag. Huvudmannen ska göra en utbildningsplan som ger gymnasiekompetens i förslagsvis svenska, matematik och förekommande karaktärsämnen. Därtill kommer att undervisning i engelska naturligtvis måste ges. Vi tycker att den skulle kunna profileras med hänsyn till lärlingsutbildningens inriktning.

Godkänd lärlingsutbildning ska ges offentligt stöd med den lärlingspeng jag nämnde. Den ska följa eleven till utbildningens huvudman. Utgångspunkt för Skolverkets fastställande av lärlingspengen ska vara kostnaden för treårig gymnasieutbildning inom området. Reglerna ska ge frihet vad gäller lärlingens status som elev eller anställd. Det får förutsättas att lärlingar ges ersättning som grundas på den insats de gör i produktionen. Avtal måste naturligtvis tecknas som reglerar lärlingens utbildning på arbetsplatsen. Vi tycker att man ska avsluta lärlingsutbildningen med gesällprov eller motsvarande yrkesexamination. Gesällprovet och innehållet i yrkesutbildningen måste tas fram i samarbete med berörd bransch. Däremot tycker vi inte att utbildningen med automatik måste ge allmän behörighet till högskolan.

Vårt förslag innebär en betydande liberalisering av reglerna. Vi menar att många olika aktörer måste ges plats för att utbildning i den formen ska kunna utvecklas. Vi är beredda att pröva många olika former.

Inledningsvis sade jag att regeringen skjuter frågor framför sig. Det gäller inte minst frågan om gymnasieexamen. Förra året gjordes presentationer av att en ny examen skulle komma i vår. Ministern gjorde stor sak av det. Jag tror att det också där var en debattartikel. Nu lägger regeringen tanken på is med hänvisning till att regeringen funderar över antagningen till högskolan. Jag förstår att dagens antagningsregler måste

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

ses över. Det är ett verkligt problem att direktövergången från gymnasieskolan till högre utbildning mer eller mindre har strypts. Det kan inte vara ett argument för att inte komma till skott med principer för modern gymnasieexamination. Tvärtom behövs detta så snabbt som möjligt, med tanke på att regeringen medvetet har skjutit på och inte har orkat ta itu med nödvändiga justeringar av gymnasiebetygen. Därför behövs det verkligen snabbt gedigna principer för examination.

Vi moderater tycker att en gymnasieexamen ska pröva den enskildes kunskaper och färdigheter i former som arbetas fram av gymnasieskolor, högskolor, universitet och respektive branscher i samverkan. En internationellt gångbar examen, som vi ser framför oss, förutsätter en prövning av elevernas kunskaper i flera ämnen. I beredningen bör givetvis ingå att studera jämförbara examenskriterier i andra länder. Frågan är bara om departementet gör ett sådant arbete. Ingenting i den proposition vi nu har fått tyder på att man har arbetat med frågan, trots storstilade löften flera gånger tidigare i kammaren. Socialdemokraterna skjuter en inte helt enkel fråga framför sig. Vi står här utan underlag.

Min tredje slutsats om propositionen är att socialdemokraterna på Utbildningsdepartementet styrs av devisen: Om kartan inte stämmer med verkligheten så gäller kartan.

Det gäller också frågan om lärlingsutbildning och det gäller gymnasieexamen. För vare sig det handlar om en kompromiss med Centern eller om det här andra är ju grunden att socialdemokraterna egentligen inte vill. Att avhoppa från gymnasieskolan, näringslivets behov av fokuserad yrkesutbildning bl.a. inom flera hantverksyrken m.m. visar och leder fram till önskemål om lärlingsutbildning vill inte ni socialdemokrater ta till er. Ni sitter ohjälpligt fast i gymnasieskolans struktur, i tanken på att oavsett vad människor kan eller vill ska de ha en direktbiljett till studier vid universitetet. Har man de läsningarna kan man inte lösa problemen, då vill man inte lösa problemen och då står vi där vi står.

Att det senare, detta att alla utbildningar ska leda till direkt antagning vid högskolan, har lett till att vi i särskild ordning nu också måste utreda rekryteringsproblem visavi högskolan rubbar inte er socialdemokrater. Jag tycker att det här är allvarligt.

Många har länge pekat på behovet av de reformer jag har tagit upp här. Men ni socialdemokrater vill egentligen inte, och därför är det halvhjärtade försök när ni någon gång tvingas till det. Och det tycker jag är sorgligt.

Fru talman! Det är beklagligt att man får så få handfasta och konkreta förslag när det gäller utbildningens framtid från regeringen. Kunskapsinvesteringar är trots allt livsviktiga för vår framtid. Det gäller alla enskilda i Sverige, men det gäller också landet som helhet. Dessutom går ju utvecklingen på kunskapsområdet oerhört snabbt, varför de långbänkar och utredningar på utredningar som föreslås av regeringen är ett uppenbart bekymmer.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 1 under mom. 1.

Anf. 2 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Låt mig inleda med att konstatera att Vänsterpartiet tidigare har motsatt sig en gymnasieexamen. Vi har mycket klart här i kammaren markerat att vi ser stora risker i att det blir något av gamla tiders

studentexamen, som kan komma att förstärka i första hand den sociala snedrekryteringen. Den uppfattningen står vi fortfarande för. Själva utgångspunkten är ju att det ska vara något utöver den nuvarande gymnasiekompetensen, för annars hade det ju inte behövts några nya beslut. När det i dagens betänkande anges att regeringen avser återkomma till frågan om gymnasieexamen i samband med att man lägger fram förslag som syftar till att ”minska den sociala, etniska, könsbetingade och regionala snedrekryteringen”, kan jag bara för vår del konstatera att det ska bli ganska spännande att se hur det ska kunna gå ihop. Jag tror själv att det blir ganska svårt.

Fru talman! I anslutning till dagens betänkande har Vänsterpartiet föreslagit att det projektarbete som vi i övrigt ser mycket positivt på bara ska betygsättas med Godkänd och Icke godkänd. Vänsterpartiets uppfattning i betygsfrågan är tydlig. Vår utgångspunkt är en betygsfri skola, där de kunskaper och färdigheter man förvärvat står i centrum, en skola som skulle ställa högre krav på såväl elever som lärare. I stället för det lätt mätta och snabbt glömda vill vi se att man ges tillfälle till att se helheter och förstå sammanhang som man har nytta av resten av livet. Betygen är också en bärande del i upprätthållandet av det som brukar kallas för ”den dolda läroplanen” och som handlar om det man *egentligen* lär sig i skolan. För det kan talas aldrig så vackert om demokratisk fostran och kritiskt tänkande om hierarkin mellan lärare och elever ändå upprätthålls med det bestraffnings- och belöningssystem som betygen innebär. Vem vågar klaga för mycket på läraren om han eller hon kan sänka ens betyg? Vem ifrågasätter undervisningens eller provens uppläggning om det får konsekvenser för det betyg som påverkar ens möjligheter att studera vidare och ens möjligheter till ett bra liv? Och vem har kraft att ifrågasätta om det verkligen måste vara ens eget fel att man inte lyckas hänga med i korttidsinläringen när man under årtal fått sitt självförtroende sänkt av låga betyg?

Fru talman! Jag är medveten om att vi i dag inte debatterar betygssystemet i allmänhet utan för vår del det som gäller själva projektarbetet. Desto större anledning, kan man tycka, att här våga vara något mer framåtsyftande. När det gäller just projektarbetet hade man ju mycket väl kunnat tänka sig att försöka låta just kunskap och färdigheter i sig vara mål. Den som tror att människor nödvändigtvis måste pressas och tvingas till lärande skulle jag vilja kalla gammalmodig.

I dagens betänkande är det också i en del stycken en gammalmodig kunskapssyn som är företrädd. Det märkliga har hänt att från att ha varit kritiserade av rent av borgerliga ungdomsförbund för bara några år sedan försvaras betygen här i dag av samtliga partier utom Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Visst är det rimligt att den höger som vill att det mesta ska bestå vid vad det är, att skomakaren ska bli vid sin läst och att lärarens dominans ska bevaras i klassrummet, försvarar betygssystemets varje utpost. Men mer oklart är det varför socialdemokraterna envisas med att vilja sätta betyg på det mesta av det som sker i skolan, också det vi i dag diskuterar, projektarbetet i gymnasieskolan.

Men man ska inte vara orättvis. Det redovisas ändå två argument i betänkandet liksom i propositionen till varför samma betygsskala ska gälla projektarbetet som kärnämnes- och karaktärsämneskurser i gymnasieskolan. Dels påstås det att en tvågradig betygsskala skulle uppfattas som

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

orättvis för de elever som lägger ned mycket tid på projektarbetet, dels anses risken finnas att kraven annars skulle ställas för högt, så att flera elever aldrig skulle fullfölja arbetet.

Jag menar för Vänsterpartiets del att båda dessa argument är ohållbara. För det första kan väl knappast majoriteten mena att det är hur lång tid man lägger ned som ska vara avgörande för vilket betyg man får på sitt projektarbete. Enligt den konkurrenssyn som ligger till grund för betygstanken är det väl snarare vilket resultat man uppnår som ska vara avgörande? Inte ens den egna logiken stämmer alltså särskilt väl. Men mer avgörande: Vore inte det rimliga att svara den elev som anser att han eller hon blivit orättvist behandlad genom att inte ha blivit belönad med ett högre betyg att det är själva kunskapen och färdigheten i sig som är belöningen?

Och vidare: Nog borde väl regeringen anse sig själv kompetent nog att kunna ange de nationella målen för projektarbetet så väl att risken för att kraven blir för höga är minimal? Jag tror att majoriteten borde hysa en något större tilltro till både elevernas och lärarnas förmåga att utforma projektarbetet efter de individuella förutsättningarna än vad man uppvisar i betänkandet. Jag undrar också om majoriteten inser att den egentligen inte – i alla fall inte i det här betänkandet – har kunnat uppvisa något belägg för på vilket sätt en graderad betygsskala skulle främja kvaliteten i projektarbetet. Framst att socialdemokraterna inte vågar mer är synd. Det verkar snarare som om man tänkt: Åh, vi tar samma betygsskala, det blir enklast så. Det är ju det som alla är vana vid ändå.

Fru talman! Låt mig avsluta med ett citat hämtat ur en DN-artikel från den 27 april. Artikelnen är undertecknad av bl.a. Bo Edvardsson, professor vid Karlstads universitet, och Anders Flodström, rektor på KTH, och gäller visserligen den högre utbildningen, men det principiella resonemanget kan enkelt överföras till andra undervisningssammanhang. Jag vill lyfta fram citatet eftersom det mycket väl sammanfattar, tycker jag, en insikt som jag tror sprider sig alltmer i det svenska samhället, att endast den med en ganska gammalmodig kunskapssyn klamrar sig fast vid betyg och prov som betydelsefulla för kvaliteten i undervisningen. Det vore på tiden om denna insikt också fick fotfäste här i Sveriges riksdag. Jag citerar:

”Många studenter läser för att klara av tentorna och inte för att lära sig. Det är lätt att få intrycket att tentamens- och betygspokuseringen har en destruktiv effekt, men detta är ju en produkt av vårt utbildningssystem. Varför ska vi ha tentamen överhuvudtaget? Varför ska läraren agera kontrollant i stället för att vara inspirationskälla, handledare och lagledare som ska få var och en i gruppen att göra sitt bästa? Framgångsrika företag och förvaltningar är helt överens om att kontrolltänkandet hör till det förflutna, ett dyrt och ineffektivt sätt att höja kvaliteten. Kontroll hämmar utvecklingen, passiviserar, tar död på yrkesstoltheten, motarbetar kreativiteten och skapar ’vi- och de-känsla.’”

Fru talman! Med stöd av detta yrkar jag bifall till reservation 3 under mom. 3

Anf. 3 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet är emot gymnasieexamen, och man är emot betyg. Jag hoppas att Kalle Larsson är medveten om hur historielös han är när han har den här uppfattningen.

Det var ett krav från arbetarrörelsen att vi skulle införa betyg en gång i tiden, därför att förkunskaperna skulle bedömas lika oavsett vilken familj man kom ifrån. Innan dess hade vissa barn fördelar av att få gratisbiljett både till högre utbildning och anställningar. Detta var ett sätt att försöka hitta ett rättvist system för att bedöma förkunskaper och ordna antagningar.

Man undrar vad ni kommunister vill ha i stället som skulle vara mer rättvist än det försök att vara rättvis som betyg i olika variationer kan vara, även om de aldrig blir perfekta.

En gymnasieexamen skulle möjligen kunna motverka en del av de bekymmer som vi har i dag eftersom elever då skulle kunna gå olika vägar och på olika sätt nå en kunskapsnivå.

Genom ökad flexibilitet kan dessutom fler ta vägen mot den högre utbildningen.

Jag förstår inte hur man kan vara emot både betyg och examination. Då ska man ju inte ha någonting.

Visst kan man ta Flodströms artikel som exempel; även i den akademiska världen diskuterar man detta. Men man ska komma ihåg att vad man där diskuterar är en avancerad teknisk utbildning på en nivå där man har sållat flera gånger innan man nått de studenter man pratar om. Arbetet bedrivs där på ett annat sätt. Det inte riktigt det vi talar om.

Jag är övertygad om att om man följer Vänsterpartiets linje kommer snedrekryteringen till högre utbildning och problemen i utbildningssystemen att öka dramatiskt.

Anf. 4 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Att Beatrice Ask och jag är oense i de här frågorna är väl knappast någon överraskning, och det är inte särskilt dåligt heller.

Jag ska gärna bevisa för Beatrice Ask att jag är fullt medveten om att det inte är en ren höger- och vänsterfråga huruvida man förespråkar betyg eller inte. Det har i alla fall inte alltid varit så i arbetarrörelsens historia. Det har tidigare funnits en tilltro till att om man bara sätter betyg ska man få någonting att ta på, då ska man komma åt det luddiga som handlar om att den som har god bakgrund faktiskt är den som klarar sig bäst i samhället.

Jag tror att det var en from förhoppning att man skulle kunna lyckas med det. Det vi i stället ser i dag när det gäller betygen är att de inte bara visar en redan etablerad uppdelning i klasser utan också förstärker den uppdelningen. Det är ett av de avgörande argumenten, nämligen att betygen bidrar till att öka segregationen. Min mening är att en gymnasieexamen på samma sätt bidrar till att göra det.

Här ska sållas. Här ska segregeras. Här ska var och en föras till sin rätta fälla. Det är ett samhälle som passar den som tycker att det ska vara som det är, att skomakaren ska fortsätta att vara skomakare. Men det är inte ett samhälle som bidrar till att utveckla demokratin och utveckla det kritiska tänkandet i samhället.

Det är snarare detta sista: en skola som ger en helhetssyn, helhetsperspektiv och sammanhang, en skola som skapar människor som är förmögna att ta sitt demokratiska ansvar, att kritiskt granska makten och kritiskt granska den lärare man har i klassrummet. Det är den skolan Vänsterpartiet förespråkar.

Anf. 5 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det är en märklig inställning som Vänsterpartiet har, att det är viktigare att granska läraren än att ta reda på om eleverna får den kunskap de behöver.

Jag vill fråga Kalle Larsson: Om man har 100 platser till en utbildning och 500 sökande, hur har Vänsterpartiet tänkt sig att man ska klara det utan att ha något system för det hela?

Kalle Larsson säger att ni vill se helheten. Det är ju jättebra. Hur bedömer man om Kalle Larsson eller Nisse Persson ser helheten? Får man titta efter, eller ska man liksom utgå ifrån att man har nått dit?

Hur man än vänder på det är det så att om man vill veta om man nått ett resultat måste det mätas och prövas utifrån varje elev. Vilket system förordar Vänsterpartiet numera? Är det bara prat?

Anf. 6 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Beatrice Ask ser uppenbarligen inte något annat sätt att mäta kunskap än genom betyg, och förmodligen genom lättmätta faktakunskaper. Det är i alla fall den åsikt som kunskapsrörelsen, som i huvudsak befinner sig på högersidan i debatten, brukar företräda.

Vad vi säger är att vi vill att varje stadium ska sköta sitt eget urval. Men också att urvalet ska vara så lite styrt som möjligt. Vi vill att man i så stor utsträckning som möjligt ska kunna studera vidare på de vägar man själv väljer. Se där, flexibilitet, Beatrice Ask!

Vi vill att man ska kunna välja en utbildning som passar en själv utifrån intresse, men också utifrån förutsättningar. Se där, valfrihet, Beatrice Ask!

Vad vi säger är helt enkelt att vi borde ha ett utbildningssystem där man inte släpper igenom vem som helst, om det nu är den fördomen Beatrice Ask när, utan där man kontrollerar Godkänd och Icke godkänd och om man har klarat att uppnå de mål som finns eller inte. Men att därutöver rangordna eleverna sinsemellan med betygssystem är något som vi förkastar. Vi ser vilka konsekvenser det får för uppläggnings av undervisningen och också för att stärka hierarkin mellan lärare och elever i skolan.

Anf. 7 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Betänkandet *Ändring i skollagen m.m.* berör vitt skilda ämnesområden. Det känns ostrukturerat och snuttifierat, men det har, som Beatrice Ask också redan har sagt, stor betydelse för framtiden.

Givetvis beror snuttifieringen på att ramarna för den gymnasieexamen detta betänkande ursprungligen var avsett för har förskjutits i tiden. Jag vill passa på att skicka med att Kristdemokraterna förväntar sig gymnasieexamen för alla programmen.

I betänkandet finns ömsom vin och ömsom vatten. Det finns det som är riktigt bra, exempelvis förslaget att även projektarbete bör betygssättas

med ordinarie betygsskala. Vi kristdemokrater hävdar dock att antalet betygssteg är alltför få – att spänna bågen lönar sig föga för många elever. Fler betygssteg skulle öka många elevers motivationsgrad väsentligt. Betygssystemet i dag har ett jättespann runt Godkänd. Flera som inte tror sig nå Väl godkänd slutar anstränga sig.

Det behövs också en viktning av betygen vid ansökan till högskola.

Skolministerns uttalande om storstädning av vad hon kallar borgerliga betyg är ett underkännande av egen betygssättning eftersom vi hela tiden eftersträvat fler betygssteg.

Förslaget om ändrat namn på ämnet hemkunskap till att även innefatta konsumentkunskap får väl mest betraktas som kosmetiskt. Det är dock bra att utskottet så tydligt betonar att namnändringen inte får betyda att de praktiska inslagen minskas. Men namnet blir långt och otympligt, en och en halv gång så långt som något annat ämnesnamn.

Fru talman! Betänkandet innehåller också två frågeområden där utskottsmajoriteten troget följer i regeringens spår. Man förlänger försöksverksamheten, och i väntan på ytterligare utredningsarbete avvaktar man att sätta ned foten. Den vanliga strategin är satt i system. Här vill vi kristdemokrater vara handlingskraftiga. Det finns inte mer att vänta på.

Det ena handlar om försöksverksamhet med ökat föräldrainsflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Regeringen vill nu förlänga den till 2005. Det är ganska otroligt.

Vad det handlar om är om föräldrar ska ha rätten att bestämma om deras barn ska gå i särskola, särskola med integrering i vanlig klass eller enbart i vanlig grundskola.

Självfallet ska föräldrar informeras om de olika skolformernas förutsättningar och möjligheter att ta emot just deras barn, men inte kan det behövas ytterligare fem år för att regeringen ska säga att visst är det föräldrars rätt att själva bestämma.

Men med maxtaxan i färskt minne förvånas man inte över regeringens brist på förtroende för Sveriges föräldrar. Det är en bisarr läsning när utskottsmajoriteten skriver att ”Skolverket har i sin utvärdering pekat på ett antal problem som bör lösas innan lagen kan permanentas.”

Arbetsstakten måste vara något undermålig om detta ska behöva ta fem år. Kristdemokraterna vill att förslaget permanentas fortast möjligt. Det måste givetvis också föras en seriös diskussion ute på skolorna, med tydlig information om att föräldrar har rätt att välja. Jag har själv sett flera exempel där eleverna nästan straffas i skolan därför att deras föräldrar har valt bort särskolan. Detta får inte förekomma. Elever och föräldrar ska inte behöva processa för att få sin rätt tillgodosedd i ett land där skolplikt råder.

Fru talman! Låt mig så tala om lärlingsutbildningen. En misslyckad försöksverksamhet har pågått några år med ett mycket litet deltagarantal. Våren 2000 genomgår såvitt jag har förstått totalt endast 90 elever lärlingsutbildning inom gymnasieskolans ram.

Trots misslyckandet föreslås nu att försöksverksamheten ska förlängas och utvecklas i syfte att samla mer erfarenhet. Att den misslyckats beror självfallet på att premisserna för den är feltänkta. Ett extra år för eleverna, samma krav på teoretisk kunskap som på övriga program, ingen praktik alls de första åren, inga morötter för arbetsgivare att ta emot

Prot.

1999/2000:116

25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

elever och svara för en högklassig utbildning. Vem vill ha en sådan lärlingsutbildning?

Lärlingsprogram där praktik och studier varvas från första gymnasieåret måste bli en naturlig del av gymnasieskolan. De alarmerande avhoppen från gymnasieskolan är enligt min mening ungdomens sunda reaktion på ett systemfel i gymnasieskolan. Regeringen kan med sina två utbildningsministrar och två näringsministrar år efter år inte komma fram till något annat än ett försöksstadium.

Nio av tio yrkeselever underkänns i något eller några av kärnämnen. Det individuella programmet har blivit ett av gymnasieskolans största program.

Det är dags att inse att gymnasieskolan är feltänkt. Den föder, eller snarare föröder framtiden för, alltför många elever. Elever med stämpeln Icke godkänd ska ge sig ut i livet utan att få plats vare sig på utbildningsinstitutioner eller i arbetslivet. Detta är misshushållning med unga människors förmåga.

Samtidigt uppger 7 av 10 företag i dag att de har problem att rekrytera. Somliga upplever att arbetsförmedlingarna i dag förser dem med lärlingar när skolan inte längre gör det. Lärlingsutbildning i form av arbetsmarknadspolitisk åtgärd eller i olika samarbetsformer finns dock i begränsad omfattning och som projekt.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill ha en lärlingsutbildning som eget program i gymnasieskolan. Vi vill ha det nu! Det är bråttom, för elevernas skull och för näringslivets skull.

Vi vill att man ska varva teori och praktik redan från första skolåret.

Vi vill att eleverna ska kunna välja bort högskolebehörigheten men upp till 25 års ålder alltid ha chans att återkomma för att komplettera.

Vi vill att företagen ska få en skäligen ersättning för den utbildning de förväntas ge. Skolan måste bygga nätverk med näringslivet runtomkring. 60 % av gymnasieeleverna har aldrig inom skolans ram sett en egenföretagare, och lika många elever upplever att skolan har dålig eller ingen kontakt med omgivande näringsliv.

Vi vill att eleverna ska få en symbolisk lärlingslön, framförhandlad lokalt, för den insats de gör i produktionen. Lärlingsutbildningen ska självfallet kvalitetssäkras.

Det är nu dags att ge upp det socialdemokratiska konforma tänkandet om gymnasieskolan lika för alla. Det håller inte, för alla är inte lika. Alla är olika – unika. Varje elevs styrka ska odlas i skolan. Vi behöver framgent många duktiga civilingenjörer, läkare, agronomer och datatekniker. De behöver en teoribaserad gymnasieutbildning.

Men vi behöver också framöver många duktiga taxichaufförer, travtränare, snickare, verktygsmakare, murare, bagare, tryckare osv. De behöver en praktikbaserad gymnasieutbildning, i många fall en lärlingsutbildning.

Utskottsmajoriteten har också valt att avslå en motion från Kristdemokraterna, Moderaterna och Vänstern med förslag om att Småland ska utgöra försöksområde för en annorlunda försöksverksamhet. Efterfrågan är där stor bland alla de småföretag som har stora problem med nyrekrytering och gärna söker samarbete med skolan.

I en interpellationsdebatt mellan Maria Larsson från Kristdemokraterna och Ingegerd Wärnersson var skolministern betydligt mer öppen än utskottsmajoriteten i den frågan.

Fru talman! När man slår upp ordet ”gymnasium” i en etymologisk ordlista finner man att det är ett grekiskt ord som betyder ”övningsplats”. Den militäriska likriktning av gymnasiet som regeringen förordar har lett till olust för många ungdomar. Kristdemokraterna vill forma en gymnasieskola som gör skäl för namnet övningsplats, där teori och praktik går hand i hand. Detta kan göras endast om elevinflytande och elevansvar utformas till en elevdemokrati som tydlig- och synliggörs. Först då kommer elevernas tysta rop om att få utföra praktiskt arbete att höras.

Skolministern har föredömligt genomfört ett värdegrundsår. Tyvärr har hon helt missat lyhördheten för de elever som värderar praktiskt arbete. Lärlingsprogram handlar såväl om att bevara och utveckla hantverkskunskapen som om att höja motivationen hos teoritrötta elever. Studie- och yrkesvägledning måste ges högre auktoritet i ett samhälle som förändras i allt snabbare takt. Den ”brandvägg” som bitit sig fast mellan Utbildningsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet måste snarast monteras ned, så att elevernas kompetens och kreativitet tas till vara och eleverna kan känna tillit till att deras vardagsplugg leder till en meningsfull framtid.

Fru talman! Jag står självfallet bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2 under mom. 9 och till reservation 5 under mom. 10.

Jag vill sluta med ett exempel från en ung människas start i livet. Som lärare vid en högstadieskola lämnade jag Anders en strålande sommar-dag. Vi hade umgått i några år och studerat tillsammans. Anders var en strålande grabb, trevlig, omtänksam och intresserad. Han lyckades dock inte få godkänt i engelska, trots tappra försök. Jag tog farväl, medveten om att Anders skulle få hjälp med att klara sin engelska, komma in på gymnasieskolan och så småningom nå sitt mål att bli byggentreprenör.

Tyvärr blev nästa år för Anders mycket olyckligt. Han fögade sig lydigt i att gå på gymnasieskolans individuella program för att kunna godkännas i engelska. På fritiden följde han sin morbror på en byggarbets-plats. Problemet för Anders var att han bodde två mil från sin gymnasie-skola, och det blev många resor till de korta tillfällena när han hade lärar-ledd undervisning i engelska. Kommunen hade inte resurser att ge Anders meningsfull sysselsättning resten av tiden, och Anders tröttnade. Hellre var han hela tiden på byggarbetsplatsen.

En fråga som jag som politiker, nu riksdagsledamot, mycket brottats med är varför gymnasieskolan inte direkt kan erbjuda elever som så önskar en lärlingsutbildning. Som läget nu är tar vi ifrån vissa ungdomar hela år av den mest effektiva tiden för inläring och utveckling. Anders kom aldrig in i gymnasieskolan. Han gick kvar, och när morbrodern hastigt avled var Anders 20 år. Kommunens ansvar hade upphört. Hoppet för Anders är nu vuxenutbildningen. Vi måste väl ändå gemensamt konstatera att skolan är till för eleven och att eleven inte är till för ett system som vi envist biter oss fast vid.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Anf. 8 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har för avsikt att diskutera betyg med Ulla-Britt Hagström. Det är intressant att lyssna på Ulla-Britt Hagström när hon säger att det i dagens skola inte finns tillräckligt många betygssteg för att man ska kunna spänna bågen tillräckligt hårt. Hur hårt anser Ulla-Britt Hagström att det är rimligt att få spänna bågen? Hur många betygssteg ska vi egentligen ha?

Jag ser att det i reservation 2 anges sex betygssteg men också att man vill uppdra åt regeringen att återkomma med förslag om hur många de egentligen ska vara. Min fråga är: Vilka principiella skäl har Ulla-Britt Hagström och Kristdemokraterna för att inte lika gärna föreslå 20, 100 eller låt oss säga 14 000 betygssteg? Varför inte införa en rankningslista över samtliga elever i Sveriges land efter ett nationellt prov, där nr 1, nr 2 osv. anges och även vilka som hamnade längst ned?

Jag frågar alltså efter de principiella anledningarna till att kristdemokraterna väljer att förespråka just sex betygssteg, om det nu är riktigt uppfattat.

Anf. 9 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Kristdemokraterna vill ha en mål- och resultatstyrd värdering så att man känner och vet: Det här målet har jag. Det här resultatet vill jag uppnå. Då ska jag veta var jag hamnar. I dag är det väldigt olyckligt så att om man inte är godkänd i grundskolan får man inte ens ett betyg. Det händer alltså ingenting. Det märks inte att man har varit på en arbetsplats. Det skulle jag vilja jämföra med om jag hade varit på en arbetsplats i några månader och inte fått ut någon lön eller någonting. Jag finns inte.

Därför måste vi ha fler betygssteg så att inte spannet runt Godkänd ska bli så stort. Vi måste också ha ett extra steg runt Väl godkänd. Många som vet att de klarar Godkänd men kanske inte Väl godkänd väljer att stanna på Godkänd och tänker: Varför ska jag lägga ned mer slit på detta?

Med det resonemanget har vi funnit att runt sex steg är ett ganska lämpligt tal, men givetvis är det ingen universalmedicin. Det kan komma fram ett betygssystem som har fem steg eller sju steg som tydligt tar till vara den mål- och resultatstyrning som vi vill att eleverna ska kunna leva upp till och klara.

Anf. 10 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Nu svarade Ulla-Britt Hagström uppenbarligen inte på den fråga jag ställde. Jag ställde inte frågan hur man har resonerat för att hamna på just sex betygssteg. Jag frågade hur man principiellt argumenterar för att hamna just där. De argument som anges – att det här är rimligt och att betygsspannet blir för stort runt Godkänd annars – går lika gärna att använda oavsett hur många betygssteg man faktiskt använder sig av. Man får alltid ett betygsspann, alltså ett kunskapsspann, mellan de olika betygsstegen. Det var därför jag ställde frågan om det principiella skälet till att använda sig av just det antalet betygssteg som Kristdemokraterna föreslår.

Ulla-Britt Hagström sade ju själv i sitt anförande att alla är olika. Hon anklagade, visserligen felaktigt, den nuvarande huvudsakliga majoriteten

i utbildningsfrågor för att ha något slags militärisk inställning till skolan. Men om alla nu är olika, om alla nu kan olika mycket, varför inte i så fall utgå från det och se hur mycket de exakt kan? Det är ju enligt Ulla-Britt Hagström möjligt att faktiskt mäta kunskap på ett objektivt sätt och ranka varje elev gentemot någon annan.

Min syn, Vänsterpartiets syn, på kunskap är en helt annan, nämligen att det inte är möjligt annat än med mycket lätt mätta faktakunskaper att hantera betygssystemen. Det är ett av skälen till att vi också är motståndare till betygssystemen.

En gång till: Varför inte en rankingslista med "elev ett" t.o.m. "elev x"? Vad är det för principiella skäl som Ulla-Britt Hagström har emot en sådan lista?

Anf. 11 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Först vill jag säga till Kalle Larsson att Kalle Larsson inte svarade på Beatrice Asks fråga om hur antagningen till högskolan skulle ske om 100 skulle få plats bland 500 sökande. Där valde Kalle Larsson att tiga. Vi kristdemokrater vill först se till att vi får ett annat antagnings-system så att man inte gör om ett kvalitativt system till kvantitativa siffror och tar 90 % av en summa och lägger poäng utan att bry sig om vilket förstaval eleven har.

Sedan vill vi givetvis ha feedback till eleven. Betyget är en feedback. Det talar om att du duger. Du har klarat det du ska uppnå. Du har nått dina mål. Vi vill ha det tydligt och överblickbart. Jag tror inte att Kalle Larsson själv skulle anse att det var tydligt och överblickbart om man hade en rankingslista med 100 olika steg. Givetvis måste vi stanna där det blir lätt för eleven att kunna bedöma hur kriterierna ser ut och där lärarna kan hantera kriterierna.

Anf. 12 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Om ett par veckor kan vi se hur hundratals elever går ut både grundskolan och gymnasieskolan. Det här ska vara en glädjens, framtidens och hoppets dag för dessa elever, och det är det också för många. Men för många andra kommer det att bli en dag då de får en känsla av att de inte duger, av att de inte blir godkända i skolan.

Vi kommer att få läsa, tror jag, förvånade uttalanden från politiker och journalister som undrar: Hur kunde det bli så här igen? Hur kan vi ha en gymnasieskola och en grundskola som inte ser till att vi har elever som får godkända resultat och bra möjligheter? Några kommer då att mena, kan jag tänka mig, att kunskapsmålen ska sänkas för vissa elever. Andra kommer att skylla på problem med gymnasiereformen.

För mig och Centerpartiet ligger lösningen inte i att riva upp gymnasiereformen och gå tillbaka till en gymnasieskola som redan befunnits otillräcklig. Skälen till att gymnasiereformen kom till var bl.a. att den gamla gymnasieskolan stelnat i sin form och inte förmådde anpassa sitt utbildningsutbud till den faktiska efterfrågan som fanns på arbetsmarknaden. De tvååriga yrkesutbildningarna räckte inte till för de förändrade kompetenskrav som finns runt omkring i vårt samhälle och som har växt fram på senare år.

När den nya reformen genomförts kan vi se att man inte kommit till rätta med vissa saker. Då måste problemen rättas till. Nu krävs det åtgär-

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

der för att se till att vi får en bra gymnasieskola, en flexibel gymnasieskola där alla elever får möjlighet till bra kunskaper. Jag tycker att det är bra att regeringen nu äntligen har bestämt sig för att göra en översyn av gymnasieskolan även om det som jag ser det är i elfte timmen.

Vi i Centerpartiet tycker att de grundläggande principerna för gymnasieskolan är bra. Det handlar inte bara om att eleverna ska få en högskolebehörighet. Det handlar också om att alla ska ha rätt till goda kunskaper. Som jag ser det ska en vidareutveckling bygga på att vi har en fortsatt hög ambitionsnivå för eleverna och för gymnasieskolan. Vi ska inte sänka kvaliteten. Vi ska anpassa gymnasieskolan efter varje elevs förutsättningar och behov. Vi ska inte sälla bort några elever, utan vi ska ge dem en rimlig chans så att vi inte skapar återvändsgränder för några.

Jag skulle aldrig någonsin kunna acceptera att vi delar in eleverna i ett A-lag och ett B-lag. Det kunde vi för ett par veckor sedan höra att Moderaterna förespråkar, och vi kan i betänkandet också se att Folkpartiet föreslår det; att man redan efter nian, när man är 15 år, ska välja väg. Man ska välja en kunskapsnivå att lägga sig på. Vi visar två olika system för de här eleverna.

Att se till individens bästa är för oss i Centerpartiet att skapa möjligheter för alla elever och inte utestänga några av eleverna. Eleverna ska ha en rättighet att kunna lära sig, och då ska skolan och undervisningsformerna utvecklas.

Ska de kunskaper som gymnasieskolan erbjuder kunna bli allas egendom, om man kan uttrycka sig så, måste utbildningen anpassas för att möta varje enskild elev utifrån dennes egna förutsättningar. Goda och likvärdiga kunskaper innebär inte att varje elev ska nå kunskapsmålen på exakt samma sätt. Tvärtom innebär krav på likvärdiga kunskaper att undervisningen måste se ut på olika sätt. Det praktiska lärandet måste uppvärderas som ett sätt att nå kunskapsmålen i alla ämnen. Det är viktigt att individuella studieplaner, som ska finnas på gymnasieskolorna, verkligen upprättas och att man gör det här tillsammans mellan lärare och elev.

Flexibilitet tycker jag är ett viktigt begrepp i gymnasieskolan. Det gäller flexibilitet i arbetsformer och i den meningen att det finns ett stort utrymme för lokala lösningar precis som när det gäller samverkansformer med arbetsmarknaden och den högre utbildningen.

Fru talman! För att undvika återställare och reformer som hela tiden skiftar när vi byter majoritet här i kammaren vill jag se en bred politisk överenskommelse om hela gymnasieskolan. Jag vill att vi ska få en reform som gör att lärarna och eleverna kan känna arbetsro, att man ser ett tydligt mål att arbeta efter och att man får en klarhet och en långsiktighet.

Inför den kommande översynen är det ett par punkter som jag skulle vilja ta upp och som jag tycker är viktiga. En av grundtankarna i den reform som lades fram senast var ju att garantera att alla elever ska få en likvärdig grund. Det kom bl.a. i form av kärnämnen. Centerpartiet vill ha en ny översyn av kärnämnen i syfte att minska antalet – med en stark betoning på att visa på de ämnen som är väldigt viktiga för att klara av livet i samhället.

Vad gäller betygssystemet så har dagens system fått väldigt hård kritik – med rätta, tycker jag. Vi anser att betygssystemet ska utvärderas och utvecklas. Vi vill behålla grunden, ett målrelaterat betygssystem, men vi

vill kunna se till att det blir fler betygssteg. Eleverna ska utöver de här betygen få en möjlighet till ett skriftligt omdöme där de som individer kopplas till de kunskapsmål som sätts.

Regeringen aviserade i propositionen att man vill införa en gymnasieexamen. Det tycker jag är bra, även om det är tråkigt att man skjuter upp det till hösten. Det är också viktigt att gymnasieexamen kopplas ihop med förändringarna av tillträdesreglerna till grundläggande högskoleutbildning och den ökade rekryteringen till den högre utbildningen.

Införandet av gymnasieexamen är ett viktigt steg för att kvalitetssäkra utbildningen i gymnasiet. En sådan här examen, som jag tycker ska vara internationellt gångbar, innebär också ett starkt incitament för elever att anstränga sig, gå igenom gymnasiet och nå kunskapsmålen.

En examen ska innehålla krav på en lägsta andel godkända betyg, liksom ett godkänt examensarbete. Det innebär att examensarbetet på yrkesförberedande program bör utformas som ett yrkesprov i samband med de berörda branscherna.

Fru talman! Det är viktigt att öppna fler vägar fram till en godkänd gymnasieutbildning. Lärlingsutbildning är en form där det praktiska lärandet kommer till sin rätt. Eleverna får en utbildning som förenar teori och praktik i skolmiljö och i arbetsliv. Det är viktigt att skolan samverkar med det omgivande samhället och arbetslivet. Uppläggningsen av lärlingsutbildningen bör därför vara flexibel och anpassad efter de rådande förhållandena. Det är också viktigt att kraven utformas så att många lärlingsplatser kan skapas i de mindre företagen.

En viktig del för att få en fungerande lärlingsutbildning är resursfrågan. Utbildningen kostar ju, vare sig man befinner sig i skolans miljö eller ute i företag. För att särskilt de små företagen ska kunna medverka i lärlingsutbildningen så måste ersättningsfrågan lösas. För att få en hög kvalitet på lärlingsutbildningen och för att stärka intresset från både elever och företagare kan det handla om att hitta ett system som bygger på en lärlingspeng. Det ska vara ett flexibelt system som gynnar skola och elever.

Jag måste säga att jag tycker att det är tråkigt att regeringen inte har tagit lärlingsutbildningen på allvar. Det som man har gjort här, och som vi återigen kan se, är att säga att man i obestämd tid ska fortsätta att ha en försöksverksamhet. I stället skulle det krävas en rejäl satsning där vi ser ett mål – till den här tidpunkten ska försöksverksamheten vara färdig. Då kan vi vara beredda att gå in med stora resurser, klara och tydliga regler och klara och tydliga mål. På det viset kan så många lärlingsutbildningsplatser som möjligt komma till stånd runtom i landet.

Jag vet inte hur socialdemokraterna tänker. Men diskussionen som fördes under förra mandatperioden, när försöksverksamheten skulle komma till, gällde att det nu skulle till en rejäl satsning. Sedan skulle det utvärderas, och sedan ska det hela komma i gång och växa i hela landet. Tyvärr har det inte blivit så. Socialdemokraterna har absolut inte prioriterat lärlingsutbildningen, utan de kommer nu återigen och säger: Nu ska vi förlänga försöksverksamheten på obestämd tid.

Det var inte Centerpartiets mening. Jag undrar, och jag skulle vilja fråga Socialdemokraternas representant i dag: Vilket är syftet? När kommer de konkreta resurserna och de konkreta idéerna?

Någonting måste göras.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Med anledning av det yrkar jag bifall till reservation 4 under mom. 8. Slutligen, fru talman, vill jag ta upp en annan del av betänkandet, som handlar om försöksverksamhet med föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Försöksverksamheten har pågått sedan januari 1996, och regeringen föreslår återigen att försöksverksamheten ska förlängas. Den här gången har man en tidpunkt – Ulla-Britt Hagström var också inne på det här – nämligen juni 2005. I fem år ska man alltså ha en försöksverksamhet, och sedan utvärdera och se!

Som en annan talare tog upp så har regeringen sagt utifrån det som Skolverket har pekat på att det kan ifrågasättas om detta ger eleven en skolgång av god kvalitet som är likvärdig med den som andra elever i grundskolan får. Som jag ser det ska det vara en rättighet och en möjlighet för *alla* elever att välja sin skolform. Det är angeläget att kommunerna har ansvaret för skolan och att alla elever får samma mål och möjligheter att sträva efter.

Samtidigt måste utgångspunkten vara elevernas välbefinnande samt möjligheter att få stöd utifrån sina egna förutsättningar. Olika barn har olika behov – det har vi sagt många gånger i den här kammaren. Därför är det viktigt att kunna visa att vi ger de här möjligheterna utifrån deras behov.

Centerpartiet anser att det är viktigt att stärka rättigheterna för de utvecklingsstörda barnen. Regeringen måste snarast komma till rätta med de problem som finns för att sedan permanenta verksamheten med det ökade föräldrainflytandet.

Därmed yrkar jag avslutningsvis bifall till reservation 5 under mom. 10.

Anf. 13 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! I dagens betänkande behandlas en hel del av de kärnfrågor omkring skolan som debatterats under de senaste åren. Frågorna om gymnasieexamen och om en riktig lärlingsutbildning har debatterats utifrån skilda politiska utgångspunkter i många år.

Sverige är ett av de få länder i Europa – eller rentav det enda landet – som inte delar ut ett examensbevis efter avslutad gymnasieutbildning. Det är bara att beklaga att man på 60- och 70-talen i stället för att modernisera studentexamen avskaffade den. För Folkpartiet har det länge varit uppenbart att vi även i Sverige behöver en examen som är klart definierad och internationellt gångbar och jämförbar. En gymnasieexamen eller en studentexamen ska vara utformad så att den är ett bevis på att eleven kommit upp till den nivå som högskolor i Sverige och utomlands kräver. Det är betydligt lättare att komma vidare utomlands med en examen i hand både när det gäller att söka arbete och att söka till olika utbildningar. En examen ger också en tydlig information till dem som läser på gymnasiet om vad som krävs för att studera vidare.

Därför är det glädjande att regeringen på senare år börjat tala om att införa någon form av examen. Tyvärr har regeringen skjutit upp det förslag om gymnasieexamen som var utlovat. Regeringen hade redovisat att den skulle komma med ett förslag om examen i februari i år, men nu kommer det inget förslag förrän i slutet av året. Det är synd.

Folkpartiet har i en motion begärt att en snabbutredning ska tillsättas för att utforma förslag till principer för en riktig examen. Regeringen har

sagt att ett förslag om gymnasieexamen ska kopplas till frågan om regler för behörighet till högskolestudier. Vad detta kommer att innebära vet vi inte i dag. Men Folkpartiets inställning är tydlig: En gymnasieexamen ska helt enkelt vara grundkravet för behörighet till högre utbildning. Naturligtvis hoppas jag att regeringens förslag kommer att gå i den riktningen.

Fru talman! Ett allvarligt problem i vår svenska gymnasieskola är att många elever som är intresserade av en yrkesinriktad utbildning inte känner att skolsystemet är till för dem. Precis som vi behöver en studentexamen eller en gymnasieexamen behöver vi också en riktig yrkesexamen. Målet för dagens gymnasieskola är att nå högskolenivå. Men även om vi vill att så många som möjligt ska läsa på högskolan kan vi faktiskt inte begära att alla människor ser gymnasiet som en förberedelse för högskolestudier.

De försök med lärlingsutbildning som sker i Sverige har varit helt misslyckade. Sammanlagt är det endast 150 elever i Sverige som deltar i lärlingsutbildning. En riktig lärlingsutbildning värd namnet går helt enkelt inte att utveckla inom ramen för den nuvarande gymnasieskolan.

Folkpartiet föreslår därför att det införs en helt ny modell för lärlingsutbildningen. Det krävs ett ömsesidigt intresse och ett samarbete mellan företagen och skolan om en riktig lärlingsutbildning ska växa fram. Det ska vara en mer likvärdig ställning mellan företag och skola och mellan praktik och teori. En ny lärlingsutbildning måste utformas tillsammans med företaget och branscher. Ungefär halva tiden bör vara skolans ansvar och halva tiden företagets. Företagen ska få ersättning för sin del av utbildningen och lärlingen ska få ersättning för den insats han eller hon gör i produktionen. Ett intressant exempel på lärlingsutbildning finns i Norge. Där omfattar den fyra år som är delade mellan skola och företag. Efter avslutad lärlingsutbildning ska eleven få avlägga en lärlingsexamen som visar vilken yrkeskompetens utbildningen gett.

Fru talman! Ett bra förslag i propositionen är att det ska sättas betyg på det projektarbete som gymnasieelever ska göra, på samma sätt som andra betyg sätts i skolan. Dessutom har Folkpartiet föreslagit att det ska göras tydliga beskrivningar av vilken kvalitet projektarbetet ska nå upp till. Gymnasiets projektarbete ska visa prov på kritiskt tänkande och på ett vetenskapligt förhållningssätt och vara en förberedelse för självständigt arbete på högskolenivå. Därför måste det också vara tydligt för lärarna vilka krav de har rätt att ställa på projektarbetet.

Slutligen behandlar också det här betänkandet försöksverksamheten med utökad föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Folkpartiet anser att regeringen redan nu ska arbeta fram ett lagförslag som slår fast att även utvecklingsstörda barns föräldrar har rätt att bestämna över sina barns skolgång. Argumenten att föräldrar kan välja fel håller inte. Det är skolans skyldighet att lämna en sådan information att föräldrarna kan ta ställning till vilken skolform deras barn ska gå i på goda grunder.

Fru talman! Sammanfattningsvis behandlar vi i det här betänkandet frågor som berör olika huvudspår i de ideologiska skillnaderna mellan partierna. De här frågorna om gymnasieexamen, lärlingsutbildning och förkunskaper till högskolan kommer att återkomma till riksdagen.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Regeringen har nyligen tillsatt en utredning för att diskutera tänkbara förändringar i gymnasieskolan. Skolministern har gett direktiv om att utgångspunkten ska vara en sammanhållen gymnasieskola. Jag hoppas att de här direktiven inte ska tolkas så att det ska bli omöjligt att diskutera t.ex. nya slags yrkesutbildningar och lärlingsutbildningar på ett öppet sätt.

Jag ser ändå det här regeringsbeslutet om en utredning som något positivt i den meningen att jag hoppas att även regeringen och Socialdemokraterna nu blir mer och mer medvetna om att gymnasieskolan har stora problem i Sverige.

Fru talman! Jag avslutar med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 1 under mom. 9 och reservation 5 under mom. 10.

Anf. 14 AGNETA LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande 16 och avslag på samtliga motioner.

Ulla-Britt Hagström går nästan upp i falsett när hon beskyller socialdemokraterna för den nuvarande gymnasieskolan. Jag vill bara påpeka att det var en borgerlig regering med Beatrice Ask i täten som genomförde den. Jag vill inte instämma i klagosången att den gymnasieskola vi har i dag är alltigenom dålig. Det tycker jag är en väldigt onyanserad bild. Det finns saker och ting som är problematiska och som vi måste göra någonting åt, men det är en helt annan sak. Jag har ingen ambition att riva upp gymnasiebeslutet. En översyn är någonting helt annat.

I det här betänkandet behandlas propositionen 1999/2000:68 *Vissa skolfrågor* jämte motionsyrkanden samt vissa motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 1999.

Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet* har bl.a. en ny programstruktur och en förändrad definition av begreppet gymnasiepoäng införts i gymnasieskolan fr.o.m. den 1 juli 2000. Regeringen föreslog även att en gymnasieexamen skulle införas. Riksdagen ställde sig i princip bakom förslaget men ansåg att frågan om hur en examen ska utformas inte var tillräckligt utredd. Riksdagen begärde att regeringen ytterligare skulle utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett utvecklat förslag. Avsikten var att återkomma till riksdagen i frågan under februari 2000. Nu anmäler regeringen att man i stället avser att återkomma till riksdagen med förslag till gymnasieexamen mot slutet av innevarande år i samband med att regeringen avser att lämna en proposition om rekrytering till högskolan.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns starka skäl att överväga förslag till förändringar i tillträdesreglerna för grundläggande högskoleutbildning och utformningen av en gymnasieexamen i ett sammanhang. Urvalssystemet ska tillgodose många olika intressen samtidigt. Utskottet vill också påminna om att Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd har regeringens uppdrag att granska betygssättningen i den svenska skolan. Det uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2000.

För de elever som börjar gymnasieskolan efter den 1 juli 2000 ingår ett projektarbete som ska omfatta 100 gymnasiepoäng, vilket motsvarar cirka fyra veckors arbete på heltid och ska betygssättas med den betygs-

skala som gäller för kärnämnes- och karaktärsämneskurserna, dvs. betygstegen Icke godkänd, Godkänd, Väl godkänd och Mycket väl godkänd.

Flera motionärer har berört innehållet i projektarbetet. Men utskottet anser att riksdagen inte nu ska uttala sig om mål och innehåll i projektarbetet, eftersom bl.a. en speciell arbetsgrupp för frågor som rör skola och arbetsliv som tillsatts inom Utbildningsdepartementet arbetar med frågan. Vi återkommer alltså.

Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen *Gymnasieskola i utveckling* infördes bestämmelser i skollagen om en ny lärlingsutbildning. Bestämmelserna gäller fr.o.m. den 1 juli 2000. I samband med beslutet gjorde riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att frågor om lärlingsutbildningens innehåll och struktur borde beredas ytterligare.

Det är viktigt att påpeka att det inte är en sak i saken att genomföra en lärlingsutbildning. Det viktigaste är ju att det blir en bra lärlingsutbildning om vi fastställer att det ska vara en sådan. Utskottet betonar vikten av att den nya lärlingsutbildningen blir flexibel och att erfarenheterna av den pågående försöksverksamheten tas till vara när innehåll och struktur slutligen fastställs.

Regeringen föreslår nu att bestämmelserna i 5 kap. 3 § fjärde stycket skollagen om lärlingsutbildning upphävs. Utskottet delar regeringens bedömning att försöksverksamheten med lärlingsutbildning bör förlängas och utvecklas i syfte att samla mer erfarenheter. Den nuvarande försöksverksamheten kan enligt utskottet inte ligga till grund för en reguljär ny lärlingsutbildning. Försöksverksamheten bör tidsmässigt kopplas samman med såväl resultatet av utredningen om gymnasieskolans framtida programutbud som övervägandet om den framtida gymnasieskolans yrkesutbildning.

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt motionsyrkanden med förslag liknande de nu aktuella om införande av andra former av lärlingsutbildning, bl.a. att lärlingsutbildning inte ska ge högskolebehörighet. Utskottet har ingen annan uppfattning nu.

Lagen, 1995:1249, om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång trädde i kraft den 1 januari 1996 och gäller till utgången av juni månad 2000. Lagen innebär att barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda inte får tas emot i särskolan utan vårdnadshavarens medgivande.

Utskottet anser i likhet med regeringen att försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång bör förlängas till utgången av juni 2005.

Skolverket har i sin utvärdering pekat på ett antal problem som bör lösas innan lagen kan permanentas. Utskottet anser det synnerligen angeläget att Skolverket ges ett nytt uppdrag att dels fortsätta att fördjupa följa och utvärdera försöksverksamheten, dels utvärdera alternativet att vara inskriven i särskolan men integrerad i en klass i grundskolan.

Utskottet förutsätter att föräldrarna får en bättre information, bl.a. mot bakgrund av att det nu finns en utvärdering av den hittills genomförda försöksverksamheten.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Regeringen föreslår att ämnet hemkunskap i timplanen för grundskolan i bil. 3 till skollagen, 1985:1100, ska benämnas hem- och konsumentkunskap. Regeringen fastställde den 2 mars 2000 nya kursplaner för alla ämnen i grundskolan. Den nya kursplanen gäller fr.o.m. den 1 juli 2000.

Ändringarna i kursplanen för ämnet hemkunskap innebär att ämnet har fått en tydligare inriktning mot konsumentkunskap. Regeringen anser att ämnet också ska ha en benämning som motsvarar förändringen av ämnets karaktär. Utskottet vill i likhet med det som anförs i motion 1999/2000:Ub19 betona vikten av det praktiska momentets betydelse inom ämnet hem- och konsumentkunskap.

Ett av de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det nionde skolåret är att kunna planera, tillaga, arrangera och värdera måltider med hänsyn till ekonomi, hälsa, miljö och estetiska värden. Ett annat av dessa mål är att som konsument känna till sina rättigheter och kunna värdera olika slags information vid utförandet av verksamheter i hushållet.

Denna ändring i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2000.

Jag tycker att det är en viktig förändring att vi får en bättre markering av konsumentkunskapen.

Anf. 15 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Om det är någonting jag inte vill bli ihågkommen för så är det möjligen gymnasieskolan, eftersom det inte är min förtjänst att den ser ut som den gör. Det var faktiskt på det sättet att Göran Persson lade fram en proposition för principbeslut om gymnasieskolan och den röstades igenom i kammaren av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet, om jag inte missminner mig.

Möjligheterna för en borgerlig regering att omedelbart riva upp ett sådant beslut var begränsade. Dessutom tycker jag naturligtvis att har man efter en lång debatt fattat ett sådant stort beslut, där man lagt om riktlinjerna för gymnasieskolan, måste man i rimlighetens namn se om det fungerar innan man river upp det igen.

Nu har vi snart tio års erfarenhet av Göran Perssons gymnasieskola. Effekterna är förödande. Det är många problem. Där är kritiken att ni gör för lite för att ta itu med dem.

Vi har frågan om lärlingsutbildningen. När man låser in lärlingsutbildningsprojektet i gymnasiestrukturen får man problem. Därför har jag en fråga till Agneta Lundberg: Är ni socialdemokrater för eller emot lärlingsutbildning? Man får hela tiden känslan av att det går att säga lärlingsutbildning, men lärlingarna ska gå hela gymnasieskolan, och då blir det ju inget. Det är den ena frågan.

Den andra frågan jag väldigt gärna skulle vilja ha svar på är: Står ni fast vid löftena om en modern gymnasieexamen? Kommer det ett sådant förslag? Vi har nyss hört hur era kompisar, i vart fall från kommunisternas sida, säger att de inte vill ha någon gymnasieexamen. Kommer ni med ett reellt förslag till gymnasieexamen i samband med propositionen om antagningsreglerna? Det finns en majoritet i kammaren för det.

Anf. 16 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan säga att vi är för en modern lärlingsutbildning. Men vi vill understryka att grunden i den lärlingsutbildningen ska ge högskolebehörighet och att man inte ska tubba på kärnämnen.

Vi tycker att det är viktigt att man hittar andra vägar för utbildning inom yrkesområden, så att det inte bara finns en. Men vi har ju sett att näringslivet också har svårt att komma med idéer till hur det här ska vara. Också därifrån understryks vikten av att man har de här kunskaperna i de teoretiska ämnena. Det är lätt att de faller bort om man har en lärlingsutbildning som bara innehåller yrkesämnet.

Frågan om gymnasieexamen kan jag också svara på. Självklart kommer vi med ett sådant förslag.

Anf. 17 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det var utmärkt. Jag ser fram emot det förslaget.

Det är att sitta på två stolar att säga att de här eleverna ska ha högskolebehörighet. Går man som lärling till damfrisör ska man ha mycket teori, inte minst kemi, svenska, engelska och mycket annat. Men att man måste ha alla ämnen gör att man låser möjligheterna för en liten damfrisering att gratis tillhandahålla den praktikplats som behövs. Därför finns det nästan inga lärlingar. Det blir ju ingenting av den här verksamheten.

Jag vädjar till socialdemokraterna att ändå titta på lite modernare modeller än de ni har stått för.

Jag har en fråga till som rör det sista ämnesområdet som Agneta Lundberg tog upp, nämligen försöksverksamheten med föräldrars val också när det gäller utvecklingsstörda barns skolgång. Där har jag samma uppfattning. Försöksverksamheten bör fortsätta, därför att det finns problem.

Men jag skulle ändå vilja uppmärksamma Agneta Lundberg på att ett av de största problemen som visat sig är att föräldrarna har varit för dåligt informerade om särskolan och om grundskolans förutsättningar att ge just det enskilda barn det handlar om den absolut bästa utbildningen. Då krävde vi från moderat sida att man får säga till Skolverket: Ta fram riktlinjer, försäkra er om att alla får den informationen! Men ni orkar inte ens med det. Det är väldigt allvarligt.

Nu sade Agneta Lundberg i debatten: Vi utgår från att det blir information. Ja, det har man utgått från när det gäller föräldrars val av skola över hela landet. Det har inte hänt någonting. Men just här är det så preciserat, det är ganska få föräldrar och det är väldigt svåra överväganden. Vore det ändå inte på sin plats att ge Skolverket ett tydligt direktiv: Nu får ni se till att de berörda föräldrarna får adekvat information, så att vi inte får så många misslyckanden som det har blivit och som propositionen visar på när det gäller placeringen i grundskola eller särskola.

Anf. 18 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Först och främst tycker jag att man utan direktiv och annat borde förutsätta att ledningen för grundskolan lägger sig vinn om att informera föräldrarna om vad som gäller för deras barn. Det borde inte behöva gå ut något speciellt dokument för det. Det tycker jag inte.

Men jag vet ju att Skolverket har tittat närmare på detta och blivit varse att det inte fungerar. Därför kommer man att se till att det blir en skärpning när det gäller informationen till föräldrarna om den möjligheten. Det tycker jag är beklämmande att man inte har gjort tidigare.

Anf. 19 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att vi har en bra gymnasieskola för många. Jag ber om ursäkt om Agneta Lundberg trott att jag talade om hela gymnasieskolan. Jag har hållit mig till betänkandet, och betänkandet handlar om lärlingsutbildning, hemkunskap och föräldrars inflytande över utvecklingsstörda barns skolgång.

Det är den del av lärlingsutbildningen som saknas som jag kanske har gått upp i falsett om, för där finns det ett systemfel. Det är många som inte finner sig till rätta i gymnasieskolan. Därför är jag också mycket glad för den översyn som regeringen har bestämt att göra för att utreda och utveckla gymnasieskolan.

Nu skulle jag vilja ställa en fråga till Agneta Lundberg vad gäller lärlingsdelen. Den motion där Kristdemokraterna, Vänstern och Moderaterna var eniga om en försöksutbildning i Småland för lärlingar och allt var förberett har också avstyrkts av utskottsmajoriteten. Varför skulle den försöksverksamheten avslås när regeringen ändå vill visa att man ska fortsätta med försöksverksamhet?

Anf. 20 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att det är riksdagens sak att ta ut vilka orter som ska bedriva försöksverksamhet. Det tycker jag är departementets sak. Det är vårt skäl.

Anf. 21 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Då hoppas jag att Agneta Lundberg påverkar sina kamrater, så att den försöksutbildning som jag motionerat om kan få komma till stånd.

Jag vill också gå tillbaka till frågan om föräldrars val när det gäller utvecklingsstörda barns skolgång.

Försöksverksamheten ska nu fortsätta under lång tid framöver. Vad tänker regeringen göra konkret? Vill man ge kommunerna ett andrum för att de ska kunna klara av informationen? Också Beatrice Ask frågade om detta. Regeringen måste väl ha något i bagaget eftersom man vill ha fem år på sig?

Anf. 22 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det finns någon väg tillbaka när det gäller föräldrars rätt att välja om de vill ha sina barn i grundskolan eller i särskolan. Men det är viktigt att man inte rusar i väg. Det behöver kanske i och för sig inte ta ända till år 2005, men jag böjer mig för den bedömning som andra har gjort. Jag kan mycket väl dela den.

Jag tycker att det är viktigt att arbetet görs grundligt, så att man inte gör några ytterligare misstag. En hel del har ju upptäckts under försöksverksamheten.

Anf. 23 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Eftersom varken propositionen eller betänkandet innehåller så många nya, roliga saker, så blir frågorna ungefär desamma.

Jag vill börja med att diskutera lärlingsutbildningen. Agneta Lundberg sade att det är viktigt med en bra lärlingsutbildning och att försöksverksamheten ska fortsätta. Min korta och enkla fråga är: Vilka resurser tänker man lägga på den här försöksverksamheten? Vilka nya, kraftfulla insatser tänker man göra för den?

Anf. 24 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte ge någon exakt summa som man ska lägga på den här försöksverksamheten. Men jag har i varje fall inhämtat uppgiften att det blir ökade resurser till den.

Anf. 25 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det är lite konstigt. I betänkandet säger utskottsmajoriteten att man går med på att förlänga försöksverksamheten helt utan tidsbegränsning. Men då borde man väl också veta vilken kraft som ligger bakom? Vilka nya mål har regeringen lagt som grund för den fortsatta försöksverksamheten? Jag tycker att det är beklagligt att man inte kan påvisa det här i dag, och jag blir lite fundersam över det.

Vi vill ju ha ett stoppdatum. Fram till dess ska vi kunna sätta in ordentligt med resurser och också kunna visa vilka riktlinjer den här försöksverksamheten ska arbeta efter. Då kan vi senare komma i gång med en bra lärlingsutbildning.

Jag har också en annan fråga. Agneta Lundberg diskuterade inflyttandet för föräldrar med utvecklingsstörda barn. Den försöksverksamheten ska pågå i fem år, alltså fram till år 2005. Vad är det som gör att det här området behöver så lång tid? Skolverket har visat på de problem som finns. Vi ser också att stora, tunga utredningar kan arbeta på mycket kortare tid och lösa olika problem.

Anf. 26 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag har ännu inte mandat att avslöja det nya som eventuellt kommer när det gäller lärlingsutbildningen. Men före sommaren kommer det att lämnas besked om hur lärlingsutbildningen ska vara utformad.

Sedan gällde det den långa försöksperioden på fem år. Det finns inget som hindrar att man fattar beslut tidigare om man upplever att man har fått fram ett bättre underlag på kortare tid än så. Då kan man fatta beslut.

Men det vore lite jobbigt att komma tillbaka ännu en gång och säga att vi behöver mera tid. Då är det bättre att säga 2005 och vara säker på att man är klar då.

Anf. 27 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är ju så att väldigt många av dem som börjar gymnasieskolan med intresse för en yrkesförberedande utbildning blir besvikna.

Vi har t.ex. fått aktuella siffror från Stockholms utbildningsförvaltning, som visar att det på många yrkesförberedande program bara är 10–20 % av eleverna som når målen för dessa nationella program. Det är

klart att det innebär en besvikelse att dels inte nå upp till de teoretiska målen, dels känna att man inte får en tillräcklig yrkesförberedelse.

Trots att Agneta Lundberg redan har fått flera frågor om lärlingsutbildning och yrkesutbildning, har i varje fall inte jag fått en klarare bild av hur stort intresse och engagemang det finns hos socialdemokraterna för att utforma en riktig lärlingsutbildning i Sverige.

Därför skulle jag vilja ställa två väldigt konkreta frågor.

Är Agneta Lundberg och socialdemokraterna beredda att diskutera den typ av utbildning som finns i Norge? Där tillbringar eleverna minst halva studietiden på företagen och halva tiden i skolan.

Nu när vi får en gymnasieexamen undrar jag om Agneta Lundberg är intresserad av att även diskutera införandet av en rejäl yrkesexamen, med status för den yrkesutbildning som man har fått?

Anf. 28 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Det vore väldigt oklokt av mig att ge mig in i den diskussionen nu, när vi har bestämt oss för att göra en översyn. Vi har ju förlängt försöksverksamheten eftersom vi inte har ett tillräckligt stort underlag för att kunna fatta ett permanent beslut. Därför avstår jag ifrån att svara på den frågan.

Anf. 29 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är tråkigt. Även i riksdagen ska man väl kunna yttra sig så mycket att man kan peka ut i vilken riktning man är intresserad av att arbeta. Det skulle vara roligt om vi kunde föra en öppen debatt om det här, även om jag förstår att Agneta Lundberg inte kan binda sig vid något detaljerat, konkret förslag. Jag beklagar dock att hon inte kan ge oss en uppfattning om i vilken riktning socialdemokraterna är beredda att föra diskussionen.

Anf. 30 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Precis som Ulf Nilsson önskade så är jag beredd att ha en öppen dialog. Men det vore inte speciellt öppet om jag stod här och talade om hur jag vill att det ska vara. Jag är öppen för en öppen dialog.

Anf. 31 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker att det är bra att Agneta Lundberg för socialdemokraternas räkning redan nu kan avvisa den uppdelning i ett A-lag och ett B-lag som skulle bli följden av den gymnasieexamen som bl.a. företrädare för det gamla Högerpartiet förordar i sin reservation. Det är utmärkt att detta klargörs redan från början.

Min fråga gäller dock betygssystemet i allmänhet men också betygen på projektarbetet.

För den som har en någorlunda modern kunskapssyn så finns det, enligt min uppfattning, två rimliga argument för att betygssätta något.

Det ena argumentet skulle vara att man vill göra en utvärdering för att få reda på hur man ligger till i klassen och vad man behöver lära sig mer om. Men för det här ändamålet har vi ju gemensamt tagit fram utvecklingsamtalen, som enligt min uppfattning är ett mycket bättre sätt att utvärdera undervisningen.

Det andra argumentet för betygssättning är urvalet till högre studier. Men också här finns det en mängd andra sätt som enligt min och Vänsterpartiets uppfattning är bättre för att ta reda på hur lämpad någon är för fortsatta studier.

Så min fråga är egentligen: På vilket sätt bidrar egentligen betygssättandet på projektarbetet med graderade betyg till arbetets kvalitet?

Anf. 32 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Själva betygssättningen bidrar självfallet inte till kvaliteten. Det är ju arbetet som avgör kvaliteten på projektarbetet, inte betygen. Vi har inte kommit fram till någonting annat som skulle vara mer rättvist. Vi har inte hittat något system som vi kan säga är mycket bättre än det nuvarande betygssystemet. Och tills vi har hittat något annat så håller jag fast vid det betygssystem som vi har nu.

Anf. 33 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är en väldigt rimlig ståndpunkt. Jag kan säga att vi har en del förslag, och jag vet att det också inom socialdemokratien diskuteras en hel del kring dessa frågor. Utan att ställa några vidare frågor vill jag bara säga att vi ser fram emot en fortsatt diskussion om hur vi ska kunna ersätta betygen såväl på projektarbetet som i de årskurser i grundskolan där betyg finns och i gymnasieskolan i övrigt.

Anf. 34 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det här betänkandet handlar till väldigt stor del om en senareläggning av tre ganska stora förslag. Regeringen har aviserat att man har för avsikt att senarelägga förslaget om en gymnasieexamen. Regeringen begär också av riksdagen att få förlänga försöksperioderna både när det gäller lärlingsutbildningen och föräldrars val av skolgång för barn med utvecklingsstörning.

Det är naturligtvis oppositionspartiernas skyldighet att då säga ”se där, regeringen hinner inte göra det man har tänkt och följer inte det som har planerats”. Det kan alltid ligga någonting i det. Jag skulle vilja titta lite närmare på orsakerna till att de här senareläggningarna är begärda.

När det gäller gymnasieexamen sitter det en arbetsgrupp på departementet med uppdrag att titta på rekryteringen till högskolestudier. Vi vet att det finns ett problem när det gäller antagningsförfarandet. Det är många partier som har påpekat att man borde se över hela antagningssystemet till den högre utbildningen. Självfallet är gymnasieexamen någonting som bör relateras till det antagningssystemet. Därför bör man invänta förslaget.

Miljöpartiet har varit ganska svalt intresserat av gymnasieexamen. Vi tror inte att det är något bra instrument för antagning till högre utbildning. Vi får se vad arbetsgruppen kommer fram till.

När det gäller lärlingsutbildningen är det en hjärtefråga för Miljöpartiet. Vi har drivit den i många år. Vi vill ha en lärlingsutbildning, och vi ser att utvecklingen går i rätt riktning. Samtliga partier i riksdagen är nu uttalat för en lärlingsutbildning – så har det inte alltid varit. Både LO och SAF, som är de två stora parterna när det gäller lärlingsutbildning, har deklarerat att de är intresserade av en lärlingsutbildning.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Skälet till att försöket med lärlingsutbildning har gått väldigt långsamt – det är alltså få skolor som har deltagit i försöket; det är under 100 som går i en lärlingsutbildning – är naturligtvis att det tar tid att få fram riktlinjer och normer för hur det ska organiseras. Där är det speciellt svårt i Sverige, delvis på grund av lyckliga omständigheter, därför att vi i vanliga fall överlåter åt arbetsgivarparten och de fackliga organisationerna att avgöra sådana frågor som har att göra med t.ex. lön för den som är lärling, ersättning till arbetsgivaren för kostnader för att ha en lärling osv.

Kommunerna och skolorna har också haft andra problem att prioritera. Vi vet att det fortfarande är resursbrist som orsakar att elever med behov av särskilt stöd inte kan få det. Det är huvudproblemet både i grundskolan och i gymnasiet. Det behövs alltså fler lärare och specialpedagoger för att man ska kunna gå in och ge det här stödet. Innan det är gjort har skolan problem att hantera som gör att man antagligen avvaktar lite grann med att ge sig i kast med lärlingsutbildningen.

Lärlingsutbildningen har också en naturlig plats i två andra delar i skolans verksamhet som är under utveckling. Den ena är APU, den arbetsplatsförlagda utbildningen. Den har utvecklats på ett väldigt bra sätt, men det finns fortfarande en del att göra där. Jag tror att man egentligen skulle utveckla APU först och sedan gå vidare med lärlingsutbildningen. En väl utvecklad APU lägger också grunden för rutiner för samverkan mellan skola och företag som man direkt skulle kunna utnyttja när man sedan fortsätter med lärlingsutbildningen.

Vi har fått ett nytt inslag i gymnasieutvecklingen med projektarbetet om 100 poäng, som för de program som har yrkesinriktade ämnen innebär att man också kan göra en stor del av det projektarbetet ute på företag eller i den offentliga sektorn, alltså i verksamhetsförlagd form. Det är också en del i det här. Jag tror att man även skulle titta på projektarbetet och låta det utvecklas först innan man får ett slutförslag på lärarutbildningen.

Jag tror att alla är överens om att behovet av att förlänga försöksperioden är stort och självklart med den information vi har fått.

Vad gäller försöket med föräldrars val av skolgång för barn med utvecklingsstörning har det kommit rapporter från utvärderingen av det försöket – det har ju rullat kontinuerligt – som är oroande. Dels har elever som har placerats i grundskolan på föräldrars begäran inte lyckats såsom man förväntat sig. Dels har föräldrar fått dålig information. Det är flera typer av brister i försöksverksamheten. Det är naturligtvis bra att de har upptäckts, och de måste tillrättaläggas.

Skälet är, som jag nämnde i inledningen, att skolan har för små resurser just på den här punkten. Det saknas specialpedagoger ute på skolorna. Det är just de personerna som ska ta hand om informationen, ta hand om de här eleverna i grundskolan. Så länge den svagheten finns där ligger det en broms för möjligheterna att utveckla försöksverksamheten på ett bra sätt.

En försöksverksamhet av den här typen, som visar på brister men där alla är överens om att vi skulle vilja ha det här, bör naturligtvis fortsätta. Jag kan inte förstå när Ulla-Britt Hagström säger att vi ska sätta stopp för försöksverksamheten och gå direkt på beslut och omsätta det här i verkligheten. Det betyder också att man släpper lite grann på kontrollen av

arbetet. Jag tror att det är bra att man fortsätter ett försök som har fått den här starten.

Det finns ett förslag i propositionen från regeringen och i betänkandet om att ha den vanliga betygssättningen på projektarbetet om 100 poäng i gymnasiet. Projektarbetet är tidigare beslutat, men betygssättningen kvarstod.

Miljöpartiet har alltid varit motståndare till betygssystemet. Vi tror alltså inte på betygssystem i en modern skola som motivationsbärare. Vi har sagt att vi vill se en skola som är till för alla men också för envar. Det ska vara individualiserad undervisning, och undervisningen ska utformas i samverkan mellan lärare och elev, så att den passar varje enskild elev. Man ska studera för att man tycker att det är roligt och intressant, inte för att få betyg. Betygen är ett snett instrument, som leder fel när det gäller motivationen, och det är ett oerhört dåligt pedagogiskt instrument. Den som läser av eget intresse lär sig tio gånger så fort som den som läser för att få ett högre betyg.

Nu har Vänsterpartiet väckt en motion där man inte vill gå med på att ha den här betygssättningen i fyra grader som finns i de övriga kurserna i gymnasiet. Miljöpartiet stöder inte den motionen. Vårt argument har inte blivit helt tydligt i diskussionen. Vi är alltså mot betyg, men vi tycker att när man har betyg i gymnasieskolan på de andra kurserna och de betygen används som urvalsinstrument för högre studier – vilket vi tycker är olyckligt – kan vi inte gå med på att man skulle låta projektarbetet vara betygsfritt.

Om vi tittar på hur gymnasieeleverna har anpassat sig till betygssystemet ser vi att de lägger ned stor energi på att välja kurser och satsa på sådant som ger betyg, som sedan kan leda till inträde i högre utbildning. Vi tycker att projektarbetet är en bra sak. Det är någonting som vi tror kan vara ett mycket värdefullt inslag i gymnasieutbildningen. Men vad händer då om det skulle vara betygsfritt? Jo, det betyder naturligtvis att skaran av elever i gymnasiet inte lägger ned ett dugg kraft på projektarbetet. Det skulle alltså vara att direkt motarbeta intresset för projektarbetet ute på skolorna och bli olyckligt.

Därför föreslår vi, trots vår negativa inställning till betyg, att man låter betygsskalan gälla rätt över, även för projektarbetet.

Ändringen av benämningen hemkundskap till hem- och konsumentkundskap är bara en liten glädjande signal. Miljöpartiet har länge begärt att konsumentkundskapen skulle in i grundskolan. Den har plockats in, och nu står den också förtydligad, och man vet var den finns. Det är ingen större reform.

Anf. 35 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att försöksverksamheten har drivits med för vagt intresse. Det behövs mer av direkt handlingskraft.

Jag skulle vilja ställa en annan fråga till Gunnar Goude, som talade om APU-delen. Det är i dag 60 % som får den APU som man är berättigad till, och skillnaden mellan programmen är mycket stor.

Vi kristdemokrater tycker att det är viktigt att APU-delen omspannar alla program – också de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga programmen, dvs. de teoretiska programmen. Jag undrar vilken Gunnar Goudes inställning är. Nog måste det vara väldigt viktigt också för elever

Prot.

1999/2000:116

25 maj

Ändring i skollagen

m.m.

på samhällsvetenskapsprogrammet att komma ut i arbetslivet och få känna den verkligheten.

Anf. 36 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är lätt att svara på det. Miljöpartiets inställning är att APU ska finnas på alla ställen. Vi beklagar att det dessutom är förseningar inom vissa branscher. Man har svårt inom elbranschen, t.ex. Men vi ser det som ett mål att man får en väl utbyggd APU som alla elever kan få delta i.

Anf. 37 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Gunnar Goude kunde vi flera gånger höra säga att skolan har alldeles för små resurser. Jag håller med. Jag tycker att skolan ska ha mer pengar för att bl.a. kunna ge stöd för läs- och skrivutveckling. Det var därför Centerpartiet i sin vårbudget avsatte 4,2 miljarder extra kronor till skolan.

Min första enkla fråga blir följande. Anta att Gunnar Goude tycker att dessa projekt är bra, att skolan är viktig och att skolan behöver mer resurser. Kommer Miljöpartiet i budgetarbetet under hösten att agera för att skolan ska få tillräckligt goda och ökade resurser?

Anf. 38 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Miljöpartiet har agerat i den riktningen och kommer att agera i den riktningen. Vi kan konstatera att resurserna också kommer ut i kommunerna. De statliga kommunanslagen har ökat drastiskt, skulle jag vilja säga. Men man har en bra bit kvar.

Sedan är det naturligtvis så att man ute i kommunerna fortfarande har eftersläpningar när det gäller ekonomin, så att man av skäl som vi kan diskutera på annat håll inte har fört över resurser till skolan. Det är naturligtvis viktigt att kommunalpolitikerna – våra partikamrater från de olika partierna – ser till att resurserna hamnar på rätt ställe. Det är ingen fråga för riksdagen. Men pengar ska gå ut i kommunerna, gärna med en formulering om att de ska användas i skola och äldreomsorg. Det är de två frågor vi driver.

När det gäller resurserna som ni har i budgeten tycker vi att det ser trevligt ut, men vi ser också att helheten haltar lite grann eftersom ni tar in pengarna på att föreslå en minskad utbyggningstakt av grundutbildningsplatserna på högskolorna. Pengarna tas därifrån. Det tror jag inte är någon bra politik. Det är naturligtvis en fördelningsfråga, men i statsbudgeten vill vi nog gärna se till att pengar kommer till båda ändamålen.

Anf. 39 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Vi ska inte fastna i budgetdiskussioner, men för att elever och studenter ska kunna gå till den högre utbildningen gäller det att ha en grundutbildning och en grundskola som har tillräckligt med resurser och där eleverna kan få godkända betyg. Jag tycker att det är roligt att höra Gunnar Goude och Miljöpartiet säga att skolan kommer att bli ett prioriterat område till hösten.

Jag blev lite konfunderad när jag hörde Gunnar Goude prata om examensarbetet och betygen och kopplingen däremellan. Goude säger att

Miljöpartiet är emot betyg, men eftersom det finns betyg ska också examensarbetet ligga till grund för betyg. Hur är det egentligen? Diskuterar Miljöpartiet så i andra frågor också, dvs. att det ska fortsätta på ett sätt därför att det redan är på det sättet? Kommer Miljöpartiet kanske fortsättningsvis att prata om att betygen är viktiga och att de är en motivationsfaktor, precis som Gunnar Goude sade? Examensarbetet är viktigt, och betygen är en faktor för att det ska kunna bli bra.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Anf. 40 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! När det gäller första frågan vill jag säga att det är klart att vi kommer in på budgetfrågor när Sofia tar upp just satsningarna på kommunerna. Det är ju en budgetfråga.

Det tar tid av andra skäl också. Pengar ska dit, men det saknas också lärare. Vi måste få i gång lärarutbildningen, och vi måste få i gång framför allt specialpedagogutbildningarna. Det tar tid. Man kan tala om underlåtenhetssynder hos tidigare regeringar, osv., men det är någonting som är i gång. Propositionen om den nya lärarutbildningen läggs fram i dag inför riksdagen. Det är ett steg på väg i den riktningen.

När det gäller betygssättningen av projektarbetet tror jag att jag gjorde klart att det är på det sättet att man inte kan införa en betygslös bit i ett gymnasium när alla elever har anpassat sig till betygssystemet och det antagningssystem som vi nu har till högre utbildning och jobbar för att få bra betyg strategiskt placerade så att de ökar sannolikheten för att komma in. Läger man en sådan bit där kan man vara rätt säker på att dessa elever inte satsar på projektet. Trots att vi har ett tokigt betygssystem är det bra att låta det gälla även projektarbetet.

Miljöpartiet har en rad exempel på hur verkligheten skiljer sig från den vision som vi har för framtiden. Vi måste naturligtvis anpassa våra beslut så att vägen till den visionen inte blir alltför stenig.

Anf. 41 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Skolan måste erbjuda eleverna fler vägar till framgång. Jag tror att vi alla är överens om den inställningen. Jag tror att det är vad vi alla vill när vi använder oss av uttryck av typen ”individuella studieplaner” och när vi utgår från själva det faktumet att alla elever är unika. Men då handlar det också om att vi ger eleverna en skola som tar vara på respektive elevs möjligheter och ger honom eller henne de bästa förutsättningarna att växa.

Hur ser det då ut? Ett av de grundläggande felen vi ser med den nuvarande gymnasieskolan tar sig uttryck i att gymnasieutbildningen ska leda till högskolebehörighet för alla. Blotta faktumet leder till att dagens utbildningssystem skapar ett A- respektive ett B-lag. Det bekräftas av lärare, och det bekräftas av elever.

Då kan vi göra någonting åt det, eller så kan vi fortsätta att göra som vi gör nu och blunda. Men jag tycker inte att vi ska blunda. Vi måste bejaka att olikheter finns och att människor vill olika saker beroende på i vilket livsskede de är i.

Att då ställa kravet att alla ska ha högskolebehörighet är just att förneka att människor är olika. Det är just att förneka att människor har olika vägar till framgång och vill olika beroende på i vilket livsskede de är.

När riksdagen har diskuterat lärlingssystem, bl.a., har man just försökt att lite stapplande göra någonting åt detta. Men tyvärr har man fortsatt att hävda att även lärlingssystemet ska leda till högskolebehörighet.

Vad är resultatet? Inte ens socialdemokraterna försvarar resultaten av den verksamhet som vi ser. Vi kan i budgetpropositionen läsa att 150 elever för närvarande är involverade i lärlingssystemet.

Går någonting dåligt ska man inte köra vidare med det, utan då ska man ta fasta på vad Moderata samlingspartiet säger i sin motion. Vi behöver ett nytt lärlingssystem – en helt ny modell. Den måste bygga på flexibilitet och mångfald när det gäller formerna för utbildningen. En fungerande lärlingsutbildning ska bygga på en likvärdig ställning mellan skola och företag och också erkänna att företagen har kostnader för lärlingsutbildningen och att företagen också självklart ska ha ersättning för de kostnader som de får på grund av att de gör denna insats.

Agneta Lundberg sade att vi kan vänta oss besked om den framtida utformningen av lärlingssystemet. Det kommer någonting före sommaren, sade hon. Men hon kunde inte visa riksdagen den öppenheten att hon talade om vad innehållet skulle vara. Det är ju ganska märkligt, med tanke på att vi nu diskuterar just utbildningsutskottets betänkande som bl.a. behandlar lärlingsutbildning. Den här informationen hade kanske Agneta Lundberg redan när utskottet behandlade frågan. I så fall kan vi bara konstatera att den brist på öppenhet som regeringens företrädare i den här kammaren visar riksdagen är rent beklämmande. Detta visar i så fall att socialdemokraterna de facto anser att de själva har svaret på alla frågor. Det är ett grundläggande fel i den socialdemokratiska utbildningspolitiken.

Det är först med en dialog och en studie av resultaten inom de utbildningssystem som vi diskuterar som vi kan nå framgång. Socialdemokraterna har en lång väg att gå för att komma dithän.

(forts. 8 §)

Ajournering

Frågestund

Kammaren beslutade kl. 13.50 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

7 § Frågestund

Anf. 42 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa er välkomna till dagens frågestund.

I denna frågestund deltar följande statsråd: Statsminister Göran Persson, justitieminister Laila Freivalds, socialminister Lars Engqvist, finansminister Bosse Ringholm och statsrådet Mona Sahlin. Statsministern

besvarar allmänpolitiska frågor. Frågor till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområde inom regeringen. Varsågod att ta plats.

Välkomna också alla ni åhörare i dag!

Hela Sverige ska leva

Anf. 43 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Vid den förra landsbygdsriksdagen lovade statsministern att det skulle tillsättas en landsbygdsutredning. Nu blev det i stället en regionalpolitisk utredning. Här i kammaren har statsministern utlovat höjda anslag till vägarna. Nu blev det i stället en begränsning.

Fru talman! När statsministern nästa vecka gästar och talar vid landsbygdsriksdagen undrar jag om han då kommer att kunna ge löften och ge besked som gör att människorna ute på den svenska landsbygden kan känna förtröstan och tilltro till framtiden.

Anf. 44 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det kanske är att vara lite för pretentiös att säga att man ska ge besked så att människor känner förtröstan och framtidstro. Men något ska vi väl kunna liva andarna.

Jag har haft tillfälle att tala med den föreslagne nye ordföranden i Hela Sverige ska leva, Bo Dockered, och jag vet att han kommer att ta upp vägfrågorna. Det passar mig bra. Vägfrågorna måste vi i denna kammare lösa under den här mandatperioden.

Det rör inte bara landsbygdens vägfrågor. Det rör också trafiksäkerhetsfrågor och en del väldigt svåra trafikknutar som måste lösas i anslutning till våra stora tillväxtcentrum. Ett sådant grepp måste vi ta och kommer vi att ta.

Jag kommer naturligtvis i övrigt att glädja mig åt vid framträdandet i Östersund att den rena landsbygdsbefolkningen nu växer i Sverige.

Anf. 45 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det kan vara att människor flyttar ut från de mindre orterna till den rena, som statsministern säger, landsbygden. Men samtidigt tappar mer än 200 av landets 289 kommuner i befolkningen. Det finns andra siffror och andra samband.

Jag har tagit upp några av de frågorna tidigare i kammaren och också på annat sätt agerat för det jag vet oroar människor. Det gäller kommunikationerna, möjligheten att över huvud taget förflytta sig till arbetet och till andra aktiviteter. Det gäller naturligtvis möjligheterna att få en grundservice och inte en nedlagd kassaservice på posten. Det gäller också att överföra delar av vattenkraftsvinsterna till dem som har producerat dessa vinster.

Fru talman! Jag skulle på dessa tre punkter kunna fråga statsministern om han har något positivt att säga om människors reskostnader på landsbygden, den grundservice som alla behöver och hur han ser på detta med att återföra vinster till de människor och regioner som genererat dem.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Frågestund

Anf. 46 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tar den sista frågan först. Jag tror att det är en dålig politik att på så sätt koppla en återföring av resurser till en viss bygd eller region. Det kommer att utlösa en lång rad krav av motsvarande slag från andra delar av Sverige. Det är en dålig politik.

När det gäller posten och den typen av service har vi självklart ett samhällsansvar. Den ska hållas öppen. Det gäller att hitta olika typer av lösningar som gör detta möjligt. Avdrag för resekostnader är sådant som jag vet kommer att diskuteras i samband med höstens skattesamtal.

I övrigt sätter Daléus fingret på den viktiga punkten. Hela Sverige minskar i befolkning, eller står precis still. Det är ett uttryck inte för dåliga vägar, indragen kassaservice på posten eller uteblivna vattenkraftsvinster. Det är ett uttryck för att det föds för få barn i Sverige. Den debatten rör alla, också dem som bor i glesbygd. Där tror jag att vi har den stora framtidsfråga som vi gemensamt ska hantera.

Ersättning till förmyndare, god man och förvaltare

Anf. 47 HARALD BERGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till justitieministern angående förmyndare- och godmansinstitutet.

År 1995 ändrades reglerna för bl.a. arvodering av förmyndare, god man och förvaltare. Vid gränsvärdet två basbelopp går numera skiljelinjen huruvida det är kommunen eller huvudmannen som ska betala årsarvodet till gode mannen. Huvudmannen är den som får hjälp.

Detta gränsvärde är alldeles för lågt. Är huvudmannens inkomst eller tillgångar lägre än två basbelopp betalar kommunen. Är de högre ska arvodet betalas av huvudmannen. Det bör sägas att från de två basbeloppen görs avdrag för skatt, varför nettobeloppet kan vara ganska mycket lägre.

Det händer därför inte sällan att gode mannen måste hjälpa sin huvudman att söka socialbidrag för att han ska ha så pass mycket pengar att han kan betala arvodet till gode mannen. Detta är otillfredsställande. Det är t.o.m. kränkande. Därför tycker jag att det bör ändras.

Lagutskottet har uttalat sig om att det pågår en utvärdering av systemet. Min fråga är bara: Hur går det med uppföljningen och utvärderingen?

Anf. 48 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Den utvärderingen tillkom mot bakgrund av att man uppmärksammade en del problem i anslutning till det nya regelverket när det gäller godmanskap och förvaltare. Det arbetet pågår. Arvodesfrågorna är en del av den utvärderingen. När den är klar får vi se i vilken utsträckning vi behöver ändra på det system vi har i dag.

När det gäller just den fråga som Harald Bergström tar upp kan jag inte uttala mig om hur det ligger till och om den har blivit särskilt uppmärksammas. Men jag utgår ifrån att om detta är ett problem är det säkerligen en av de frågor som tas upp i utvärderingen.

Anf. 49 HARALD BERGSTRÖM (kd):

Fru talman! För ett år sedan efterlyste lagutskottet i förra årets betänkande en tidsplan för uppföljningen. Man skriver: Det är enligt utskottets mening angeläget att det arbete som påbörjats redan år 1998 mynnar ut i ställningstagande.

Nu har det passerat två år. I årets betänkande ställs ånyo frågan: Hur kommer det sig att det tar så lång tid?

Anf. 50 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är en ganska omfattande fråga, och det är många aspekter som har aktualiserats. Från början tror jag att inställningen från dem som arbetade med frågan var att det var en ganska begränsad frågeställning som skulle granskas. Men problematiken har växt sedan dess. Det är en fråga som tar sin tid. Men så fort vi har underlaget kommer vi också att ta ställning till det.

Hyressättningen på lokaler i Stockholms skärgård

Anf. 51 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till finansministern. Jag vet att finansministern under tiden som landstingsråd engagerade sig mycket för Stockholms skärgård. Jag hoppas att det intresset fortfarande är stort.

Finansministern skriver i ett brev till Sjöfartsverket år 1997: Nyckelordet för ett gott resultat är samarbete. Det var med anledning av indragning av lotsutkikarna på Landsort, Sandhamn och Söderarm.

I det läget gjordes det satsningar från staten, landstinget och kommunerna för att bibehålla vår levande skärgård. Satsningarna har slagit väl ut. Men för att skärgården ska utvecklas och nya företag startas behöver Statens fastighetsverk nya direktiv för hyressättningen.

Ett exempel är de militära baracker på Landsort som i dag förvaltas av Fastighetsverket. Barackerna skulle säkert ha rivits om inte lokala entreprenörer startat verksamhet i dem. Vid hyressättning på barackerna gäller marknadsmässig prissättning, dvs. i princip samma kvadratmeterhyra som i land.

Min fråga är: Vilka åtgärder tänker finansministern vidta för att Statens fastighetsverk ska kunna göra avsteg från den generella hyressättningen?

Anf. 52 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att den som vill bedriva näringsverksamhet i Stockholms skärgård eller i andra skärgårdar har möjlighet att skaffa sig goda lokaler. Jag tror att inom den ram som Statens fastighetsverk i dag jobbar så finns också den möjligheten. Statens fastighetsverk ska i första hand förse de statliga myndigheterna med lokaler. I den utsträckning som Statens fastighetsverk disponerar lokaler och fastigheter som de statliga myndigheterna inte efterfrågar så ska, på samma sätt som Eva Arvidsson sade, det ges möjlighet också för andra att söka dessa lokaler, och det kan ske på marknadsmässiga villkor. Såvitt jag kan förstå så är det en bra affär både för Statens fastighetsverk

och för den som eftersöker lokalerna att man kan komma överens om en rimlig hyresnivå.

Anf. 53 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret, och jag tolkar att finansministern är beredd att se över Statens fastighetsverks direktiv. I dag säger man att man utan mandat från regeringen inte kan övergå till självkostnadshyra i ett initialskede när nya företag ska starta utan att dessa fastigheter ska behandlas precis som alla andra fastigheter som förvaltas av Statens fastighetsverk. Det handlar om sådana lokaler som staten i dag inte behöver, alltså sådana som inte är tänkta att användas till det som man hade tänkt från början, utan de bara står där. Det är segslitna förhandling. Jag hoppas därför att finansministern tar med sig detta, så att de nyetablerade företagen på våra öar faktiskt kan överleva.

Granskning av säkerhetspolitiken

Anf. 54 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern. Sveriges säkerhetspolitik under åren 1949–1969 granskades av en neutralitetskommission. Den tillsattes av den dåvarande borgerliga regeringen efter samråd med oppositionen. Oppositionen hade betydande inflytande och påverkade både utredningens uppdrag och sammansättning. Det var naturligt därför att man bör söka samsyn när det gäller att granska det förflutna.

Min fråga till statsministern är: Nu finns det från moderat och borgerligt håll ett intresse för att tillsätta en kommission som granskar säkerhetspolitiken från 1969 fram till kalla krigets slut.

Min fråga är då: När kommer regeringen att inleda samtal om uppläggningsen av denna undersökning?

Anf. 55 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Moderaterna har ju motionerat om den saken, och motionen behandlas väl just nu i utrikesutskottet. Några samtal var det tydligen inte något som helst behov av från moderat sida. Därmed så är den saken utklarad.

Vi är oerhört angelägna om att granska ubåtsfrågan och vill gärna ha den genomlyst i grunden, särskilt mot bakgrund av de sensationella uppgifter som har lämnats och som lyckligtvis inte har bekräftats under den senaste tiden. Mot den bakgrunden har vi ju bett ambassadören Rolf Ekéus att gå igenom detta. Låt oss börja med ubåtsfrågan. Sedan kan vi komma tillbaka till det andra samtalet. Och, som sagt var, om det hade funnits en genuin vilja att ta något slags brett grepp hade det väl inte varit en motion av moderaterna till riksdagen som skulle ha satt fart på den processen.

Anf. 56 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag noterar statsministerns svar. Det rimliga är väl ändå att aktualisera en fråga i en motion eller på annat sätt, t.ex. i anföranden, tidningsartiklar och vad det nu är. När det är gjort då bör en regering som känner ansvar för att man tillsammans ska kunna granska det förflutna

inleda debatt och diskussion om hur det ska ske på bästa sätt. Så gjorde den borgerliga regeringen. Vi noterar nu att vi inte har någon inbjudan från regeringens sida. Om jag förstod statsministern rätt kommer inte heller någon sådan inbjudan att utfärdas för att man ska diskutera hur detta ska ske. Det kan man tolka antingen som arrogans – man bryr sig inte om vad andra står för – eller möjligtvis som ovilja.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Frågestund

Anf. 57 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är varken fråga om arrogans eller ovilja utan om att man ska göra rätt sak först. Jag tror att hela svenska folket begriper att det finns all anledning för oss, oavsett vilken sida i svensk politik som vi tillhör, att få en genomlysning av ubåtsfrågan. Och jag kan inte förstå varför moderaterna tycks känna en sådan ovilja inför just den granskningen. Nu kommer den att ske. Låt oss därefter, om vi tycker att det är nödvändigt och om kraven finns kvar, fortsätta den andra diskussionen.

Möte mellan EU:s finansministrar

Anf. 58 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till finansminister Bosse Ringholm. Det pågår ju en EMU-debatt, och den kommer förhoppningsvis att fortsätta ett tag. Det finns bra och dåliga argument från båda sidor.

EMU-ländernas finansministrar träffas ju emellanåt i speciella möten. Då har en fråga uppkommit, nämligen om vi som inte är med i EMU och på dessa speciella möten för EMU-ländernas finansministrar tappar inflytande i andra frågor. Statsrådet Leif Pagrotsky har ju i ett antal artiklar och på andra sätt hävdad att så inte är fallet i realiteten. Jag skulle vilja höra vilken uppfattning som finansministern har, om han delar Leif Pagrotskys uppfattning.

Anf. 59 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Den församling som kallas för Euro 11, dvs. de elva medlemsstater som ingår i valutasamarbetet har ju möten regelmässigt varje månad och diskuterar frågor som hänger ihop i första hand med växelkurssarbetet. Det lämnas sedan en information till övriga medlemsländer, dvs. till oss i de fyra medlemsländer som inte ingår i växelkurssarbetet. Och jag har genomgående fått intryck av att den information som vi har fått också visar att de håller sig till den överenskommelse som gjordes mellan de 15 länderna från början om arbetsfördelningen mellan just Euro 11-länderna i fråga om samarbete och även i fråga om samarbetet mellan de 15 finansministrarna. Och jag har inget skäl att se att det ur svensk synpunkt hittills har varit några problem med denna arbetsfördelning.

Anf. 60 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Är svaret då att Bosse Ringholm delar Leif Pagrotskys uppfattning att vi inte tappar inflytande på andra sakområden i och med att vi inte är med i EMU? Delar finansministern Leif Pagrotskys uppfattning?

Anf. 61 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! På det sakområde som Euro 11 omfattas av växelkurs-samarbete har vi självfallet inget inflytande och ska inte ha det eftersom Sverige inte är medlem. Och eftersom inte andra frågor av ekonomisk-politisk allmän karaktär diskuteras där är min uppfattning att Sverige har ett inflytande via EU-kretsen, alltså hela finansministerkretsen, när vi diskuterar frågor av ekonomisk-politisk allmän karaktär. Det får väl tolkas som att jag har samma uppfattning som Leif Pagrotsky.

Det svenska biståndet

Anf. 62 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern. Den gäller det svenska biståndet och hur det utvecklades under fjolåret. Den frågan diskuterades bl.a. för ganska exakt ett år sedan i den här kammaren när Lars Leijonborg från Folkpartiet ställde en fråga till dåvarande biståndsministern Pierre Schori. Bakgrunden till hans fråga var en oro för att beslut som regeringen hade fattat skulle leda till att biståndet utvecklade sig på ett mindre bra sätt för de fattiga folken under 1999. Den gången visste man ju inte hur det skulle gå. Men nu har det kommit en rapport som är ett par veckor gammal från Utrikesdepartementet där bl.a. följande konstateras:

En rad insatser har fått inställas eller senareläggas. Insatser inom området demokrati och mänskliga rättigheter har drabbats hårt. För de enskilda organisationerna innebär begränsningen att Sida inte kunnat fullfölja avtal, och organisationerna drabbades i vissa fall hårt.

Min fråga är hur statsministern ser på situationen nu när vi har fått facit i hand om vad som hände 1999 och hur han ser på de besked som biståndsministern gav kammaren för ett år sedan.

Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tyckte att det var en i huvudsak korrekt debatt som Pierre Schori förde. Enskildheter och detaljer kan naturligtvis alltid vara sådant som går att rätta till i efterhand när man har facit. Men det viktiga, Bo Könberg, är att vi har klarat en hög nivå på biståndet under den djupaste statsfinansiella kris som något västland har gått igenom. Under de år som vi har plågats av massarbetslöshet och jättelika nedskärningar har vi ändå betalat över 100 miljarder kronor i bistånd. Nu är vi igenom krisen. Nu höjer vi biståndet kraftigt. Då finns det väl anledning att i så fall se framåt och inte diskutera en ett år gammal debatt om den sista hundraleden av biståndsmålets uppfyllande.

Anf. 64 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det låter ju på svaret som om statsministern nyligen har tagit del av den där debatten för ett år sedan som handlade om en oro för att det skulle få negativa konsekvenser. Nu säger statsministern att det var någon enstaka detalj och talar om hundradelar. Jag som har protokollet i min hand kan ju se att det som oroade Lars Leijonborg var framför allt två saker. En rörde frågan om vad som skulle hända med det s.k. *Start Bosnia*-programmet i Bosnien och en annan vad som skulle hända i Centralamerika efter orkanen Mitch. I bägge fallen var Lars Leijonborg

mycket oroad, och Pierre Schori sade att det som Lars Leijonborg har sagt är fel.

När vi nu läser rapporten från början av maj visar det sig att Lars Leijonborg hade rätt. Och det är inte det viktigaste, utan det viktigaste är rimligen, herr statsminister, att det i verkligheten fick dessa negativa konsekvenser.

Prot.

1999/2000:116

25 maj

Frågestund

Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att jag har sagt det femtio gånger i denna kammare men jag ska säga det igen: Jag är inte ett dugg imponerad av Lars Leijonborgs ansvarstagande för biståndet. Han var under den tid då statsfinanserna kördes i botten i allra högsta grad ansvarig för Folkpartiets politik. Det bidrog till ett moras utan like. Vi har tagit oss ur det. Pierre Schori var en av dem som hjälpte till under de svåra åren. Nu är vi igenom och kan höja biståndet igen. Vi kommer att gå framåt i en mycket offensiv politik på detta område, för detta är djupt förankrat hos en bred svensk allmänhet.

Kom inte och säg att det var något slags folkpartistisk triumf att ni lyckades träffa rätt på den sista tiondelen i en diskussion för ett år sedan när ni för fem sex år sedan så totalt körde statsfinanserna i botten! Lars Leijonborg bär ett ansvar för detta. Ja, t.o.m. Bo Könberg satt ju med i den regeringen. Skäms ni inte för att på detta sätt i efterhand aldrig ta ansvar för vad ni har gjort?

Anf. 66 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jo, vi i Folkpartiet tar självklart ansvar för det vi gör och det gäller alla som är aktiva inom Folkpartiet.

Några av oss hade uppgiften att under den värsta lågkonjunkturen på två generationer, i början av 90-talet, ta ansvaret. Själv – jag säger detta eftersom statsministern nämnde min ringa person – gjorde jag det i betydande grad genom att se till att det besparades en hel del inom socialförsäkringsområdet, vilket gjorde att det blev billigare för statsmakterna än om detta inte hade gjorts. En mängd av de besparingarna vände sig socialdemokraterna i denna kammare mot. Det glömmer statsministern bort. När jag säger *glömmer* är det en vänlighet.

Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att det är första gången som en folkpartist har försökt att försvara sin medverkan i den regering som körde sönder de svenska statsfinanserna. Det hedrar Bo Könberg att han har det modet. Däremot är det tyvärr så att utfallet av arbetsinsatsen inte blev särskilt uppmuntrande. Alla vet hur det såg ut som vi ärvde efter Könberg.

Vi har tagit oss igenom detta utan att komma under den gräns för biståndet som vi tycker är rimlig som lägsta gräns, 0,7 %. Nu går vi uppåt igen och vi kan göra det med egna pengar, Bo Könberg – inte med lånade pengar! Däri ligger en oerhört tydlig signal om hur viktigt vi tycker att det är att dels sköta vår egen ekonomi, dels solidariskt vara med och dela på ansvaret i ett internationellt fattigdomsbekämpande.

Jag skäms inte för Pierre Schoris arbetsinsats men andra har kanske anledning att fundera över sin.

Öl på jobbet

Anf. 68 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Jag har med mig Aftonbladet från i går. Där står det: "Fy, sa ministern om öl på jobbet". Socialminister Lars Engqvist poängterade att det inte är förbjudet att dricka öl efter jobbet. Men han var bekymrad över att IT-företagen etablerar pubar för de anställda, och han avser att bjuda in arbetsgivarna inom den s.k. nya ekonomin för att diskutera det här.

Vad Aftonbladet refererar till är en interpellationsdebatt här i kammaren i tisdags där det diskuterades folköl, olaglig utskänkning till minderåriga och alkoholrelaterade "dokusåpor" i kabel-TV. Men det var inte det som ministern var argast på, utan det handlade om att "värst är de s.k. nya företagens hållning". Socialministern sade sig vilja "ha möjlighet att ingripa".

Mot den bakgrunden vill jag fråga socialminister Lars Engqvist: Hur avser ministern att ingripa mot fredagsöldrickande på IT-företagen? Vill ministern förbjuda fredagsöl och i så fall hur?

Anf. 69 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag är möjligen en smula äldre än Anna Kinberg så jag kan upplysa om en av 1900-talets största svenska framgångar på det alkoholpolitiska området. Det var när vi som anställda och som arbetsgivare lärde oss att föra bort alkoholen från arbetsplatserna.

Jag började som journalist på 60-talet och deltog i diskussionen om det som då var ett mycket stort problem, nämligen att det i de s.k. intellektuella arbetsmiljöerna var naturligt att ha sprit på jobbet eller i anslutning till jobbet. Så var det på tryckerierna och så var det på tidningsredaktionerna. Svaret var alltid: Vi arbetar i en så stressad och en så intellektuell miljö att vi behöver koppla av.

Jag blir oroad när jag märker att de nya intellektuella arbetsplatserna – för att nu använda det uttrycket – börjar tillägna sig samma attityder: Vi jobbar hårt. Vi har inga arbetstider. Vi är ett gäng som håller ihop och vi behöver koppla av med starköl på kvällarna innan vi går hem eller innan vi jobbar över.

Jag förmedlar gärna till de nya företagen den erfarenhet som vi har som var med och slogs mot de här problemen på 60- och 70-talen. Jag tänker inte föreslå ett förbud. Däremot handlar det om att även de nya arbetsgivarna tar sitt ansvar för att få en anständig arbetsmiljö.

Anf. 70 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Jag tackar ministern för det svaret och för att han lovar att inte förbjuda frivilligt socialt umgänge i privata företag. Vi tycker kanske olika, även om säkert båda är måna om att ha alkoholfria arbetsplatser.

En sak som vi båda borde vara särskilt engagerade i är ungdomars – och däribland IT-företagarnas och deras anställdas – extremt låga förtroende för politiken. Enligt alla mätningar slås hela tiden nya bottenrekord. Varken ministerns parti eller mitt parti är ju direkt några ungdomsmagneter. Då är det mer attraktivt att driva IT-företag eller att jobba i IT-företag. De flesta som gör det har kanske svårt att se varför staten ska

agera så kraftfullt i just den här frågan primärt. Kanske funderar de ibland på lagar och politik och i så fall kanske mer på företagandets villkor skatte- och regleringsmässigt.

Tror socialministern att krafttag mot fredagsöl och diskussioner om vad man gör på fredagarna höjer eller sänker förtroendet för politiken bland ungdomarna, bl.a. bland dem som jobbar i IT-företagen?

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Frågestund

Anf. 71 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Även om jag är lantis och kanske inte alltid förstår problemen så kan jag tala om för Anna Kinberg att jag har en son som jobbar på ett IT-företag och som berättar att man faktiskt börjar föra den diskussionen. Han säger: Jag vet ju att det här faktiskt är häftigt och kul för många men det finns några som inte klarar det. Det är ett högt pris att betala för häftigheten och kreativiteten att några inte är med i framtiden. Det vet unga människor och det vet unga IT-företagare.

Jag är alldeles övertygad om att det resonemanget kan vi föra med de unga företagarna just för att skapa respekt för politiken och för politiker-
nas vilja att ta ansvar för framtiden.

Rutiner för beslut i EU

Anf. 72 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Jag har en fråga till statsminister Göran Persson. I en tidning i dag kan vi läsa om att många politiska EU-beslut fattas av tjänstemän. Påståendet i sig är väl ingen överraskning, utan det är i så fall omfattningen som överraskar. Enligt tidningen säger Statskontorets utvärdering: Regeringen har följaktligen inte insyn i och underlag för att följa upp en stor del av det svenska EU-arbetet. Statskontoret bedömer att detta försämrar regeringens möjligheter att fullt ut hålla riksdagen informerad om vad som sker inom ramen för EU-samarbetet.

Jag tror inte att det är regeringens avsikt att det ska vara så här, utan detta är en logisk följd av beslutsorganisationen inom EU. Allvarligt är också att detta ökar avståndet mellan medborgare och beslutsfattare.

Anser statsministern att man inom nu rådande hantering av besluten i EU kan råda bot på de här problemen?

Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Ja, det tror jag att vi kan, även om man nog ska vara klar över att det är en väldig massa arbetsgrupper i EU. Vi har försökt att kartlägga helheten och det är inte alldeles enkelt. Arbetsgrupperna har i uppgift antingen att förbereda sådant som ska in i ministerråd och så småningom bli beslut eller också – den andra delen – att verkställa sådant som redan är beslutat.

Det förberedande är lättare att styra därför att där finns det ofta ett direktiv. Är det fråga om någonting viktigare finns det en skriftlig instruktion som ges från regeringens sida. Uppföljningen ska ju vara likadan men det kan naturligtvis hända att arbetet är så omfattande och går så fort att det inte alltid är insyn i varje enskildhet.

Vi ska komma ihåg att vi i Sverige har ordningen att vi har våra myndigheter som följer detta. Sedan ska det i sin tur relateras i en dialog med

departementet, så Statskontorets bedömning är att vi är väl förberedda och att vi sköter vårt EU-arbete bra. Men det är just på den här punkten som vi nog behöver se över rutinerna, och det kommer vi att göra. Jag känner ingen oro, utan jag tror att vi klarar det men det ska inte underskattas.

Anf. 74 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! I ett samtal tidigare i dag med kommissionär Barnier frågade jag om han ser en fara i att en utökad användning av kvalificerad majoritetsomröstning ytterligare ökar avståndet mellan medborgare och beslutsfattare, för det tycker jag är det allvarliga i detta. Han svarade att han kunde se en sådan fara men att det också finns en fara i att ha en ineffektiv beslutsorganisation.

I valet mellan de båda farorna – mellan ett ökat deltagande och effektiviteten – väljer kommissionen det senare, alltså effektiviteten. Delar statsministern kommissionärens ställningstagande?

Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det där är också en fråga som kräver nyanser i svaret. Det finns vissa områden som skulle må väl av mer beslutsfattande med kvalificerad majoritet. Det tror jag. Det kan vara sådant som exempelvis rör miljöområdet. Det kan mycket väl vara ett sådant område som ska ha mera av majoritetsbeslut. Kommer det att upplevas som att vi fjärrar unionen från våra medborgare? Nej, det tror inte jag. Jag tror att folk tycker att vi ska syssla med sådant som är viktigt i EU. Om man upplever att miljöförstöringen är sådant som vi inte klarar nationellt säger man: Lös det på europeisk nivå. Då kan vi inte vända oss om och säga att det inte går för vi kan inte fatta några beslut där därför att allt ska fattas med enhällighet. Men ta det med majoritetsbeslut, kommer folk att säga.

Den situationen kan jag mycket väl se framför mig. Där går det definitivt åt rätt håll, och då får den här kammaren syssla med sådant som den här kammaren verkligen kan påverka och bestämma över. På så vis stärks också förtroendet för politiken.

Etanol i bensinen

Anf. 76 ROLF KENNERYD (c):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till finansministern om inblandning av etanol i bensin. Det är en angelägen åtgärd för att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. Därmed är det en viktig miljöfråga. Det är också en viktig sysselsättningsfråga.

Före jul infördes det s.k. *autooil*-direktivet, ett EU-direktiv, i den svenska lagstiftningen genom ett riksdagsbeslut. Det innebär att inblandningen av etanol begränsas till fem procentenheter. Det hämmar tillväxten av etanolanvändning och etanolproduktion. Riksdagen gav, när man fattade det beslutet, regeringen till känna att regeringen bör söka dispens från direktivets bestämmelse om en högsta tillåten volymhalt etanol i bensinen. Har någon sådan dispens avgivits?

Anf. 77 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):
Fru talman! Svaret är att någon sådan ansökan inte lämnats in.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Anf. 78 ROLF KENNERYD (c):
Fru talman! Varför?

Frågestund

Anf. 79 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):
Fru talman! Det är enkelt. Rolf Kenneryd har ju själv deltagit i olika samtal som vi har haft om energibesättning, och det är en del av det här problemkomplexet.

Dessutom är det när det gäller etanol i gång en annan form av försök som vi tycker är mycket spännande. Regeringen har släppt fram ett stort projekt som nyligen har startats. Vi hoppas kunna få en del erfarenheter som vi kan använda tiden framöver. Det kommer att successivt lämnas rapporter från den här verksamheten. Jag tror att vi under hand kommer att få ett bättre underlag.

Maxtaxan

Anf. 80 MARIA LARSSON (kd):
Fru talman! Jag har en fråga till statsminister Göran Persson.

På lördag den 27 maj kl. 13.00 kommer det att vara en demonstration i Kungsträdgården i Stockholm. Det är ett antal föräldrar som protesterar mot maxtaxans införande. De skulle vilja välja andra lösningar för sin barnomsorg. Många av dem vill själva vara hemma och ta hand om sina barn. Andra vill bilda föräldrakooperativ. Andra vill anställa en mormor eller en farmor eller en privat dagmamma. Kort sagt: Man har många alternativ och många smarta lösningar som passar deras barn och deras familj. De är lika oroad som jag över att de 4,3 miljarder som regeringen har avsatt för införande av maxtaxa bara kommer de föräldrar till del som väljer offentligt producerad barnomsorg. Den som vill välja något annat får inte ett öre.

Vad skulle statsministern säga till dessa föräldrar?

Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag kan förstå om många har olika uppfattning om vilken barnomsorg som man vill välja. Vi har byggt ut dagis, fritis och familjedaghem i Sverige. Det är en väldigt bra form för väldigt många föräldrar. Dock har vi sett en utveckling i många kommuner där man har gjort den väldigt dyr och dessutom försett den med avgifter som ofta läggs till andra typer av skatter och avgifter med väldigt otrevliga konsekvenser. Det vill vi röja bort och se till att man har en något så när enhetlig avgift. Däri ligger ingen värdering mellan olika typer av barnomsorgsformer. Däri ligger helt enkelt den insikten att detta är för väldigt många människor den enda form de kan välja. När de har valt den ska de inte straffas ekonomiskt för det.

Anf. 82 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag är lika glad som statsministern över väl producerad offentlig barnomsorg till ett bra pris. Därom är vi tämligen överens. Det

jag efterlyser är en ökad valfrihet för att kunna välja också andra alternativ där det passar. Jag tror att om valet vore fritt skulle det fortsatt vara väldigt många som valde den offentligt producerade barnomsorgen. Och den ska vara av god kvalitet. Därmed är vi tämligen överens. Men jag vill ha till stånd de andra valalternativen också.

Min fråga är: Hur ser statsministern på att ge föräldrar valfrihet, dvs. en påse pengar att använda efter eget val för att köpa sin barnomsorg? Är det så att det är på principiell grund som statsministern säger nej till att stimulera föräldrars valfrihet, eller kan vi se fram emot att det kommer förslag också i den riktningen?

Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag hävdar nog att maxtaxan ökar valfriheten. Det är den absolut vanligaste formen av barnomsorgen, som är så utformad i dag att den ger en ekonomisk belastning i många familjer som inte är rimlig, och det måste vi se och förstå. Det rättar vi till nu. Det är ingen värdering av andra barnomsorgsformer. Där kommer säkert många i framtiden att vilja ha olika sätt att välja, och det kommer vi säkert också att kunna möta. Men för dem som har valt att kombinera arbete med den här typen av barnomsorg kan vi inte ha en ordning där vi i praktiken tar bort hela den förtjänst som förvärvsarbetet ger genom konstiga taxekonstruktioner som ser väldigt olika ut från kommun till kommun.

Narkotikafrågorna

Anf. 84 MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till socialministern.

För nästan exakt ett år sedan diskuterade jag och socialministern narkotikafrågorna i en interpellationsdebatt, då alldeles speciellt problemen i Skåne. Vi talade bl.a. om myrtrafiken över Sundet och den olika syn på narkotikafrågorna som vi kan uppleva finns mellan svenska och danska myndigheter när det exempelvis gäller att ingripa mot försäljning av hasch och marijuana.

Om en månad öppnar Öresundsbron, och då kommer det att vara lättare än någonsin för ungdomar i Skåne att åka över Sundet och köpa narkotika, exempelvis i Christiania. Vid vår debatt för ett år sedan sade socialministern att han mot den bakgrunden ämnar att ta upp frågan om narkotika med den danska socialministern vid nästa tillfälle de skulle träffas.

Min fråga är: Vad har kommit ut av de samtalen?

Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det sker ett mycket väl utvecklat samarbete mellan de nordiska länderna på narkotikaområdet, speciellt när det gäller polissamarbete och samarbete med tullmyndigheterna. Det sker dessutom ett alldeles särskilt intensivt arbete på polissidan inför öppnandet av bron för att just möta de problem som Morgan Johansson tar upp.

När vi diskuterade detta förra året gällde det en alldeles speciell aspekt av frågan, nämligen de mer socialpolitiska problemställningarna. Där sade jag till Morgan Johansson att vi har en alldeles utmärkt möjlig-

het att utbyta information i det nordiska ministerrådet. Jag mötte sedan socialministern, och vi kom överens om att fortsätta diskussionen. Nu har Morgan Johansson och jag gemensam erfarenhet också av journalistvärlden och vet om att saker och ting händer väldigt snabbt. I Danmark har man bytt socialminister. Den nye socialministern träffar jag nästa vecka och tänker då fortsätta samtalen.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Frågestund

Anf. 86 MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag ser fram mot den kontakten under nästa vecka. Jag vet samtidigt att socialministern ingår i en arbetsgrupp inom regeringen som ska se på utvecklingen i Skåne-Själland-regionen. Här skulle man kunna tänka sig att inom ramen för det arbetet ta upp de sociala frågorna. En idé skulle exempelvis vara att man skulle kunna få till stånd att de svenska och danska regeringarna tog fram en gemensam handlingsplan mot narkotika och narkotikarelaterad brottslighet i regionen.

Då är min fråga: Hur ställer sig socialministern till en sådan idé?

Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! På de områden som Morgan Johansson nu nämner finns det ett samarbete inom EU, och både Sverige och Danmark är ju medlemmar. Det finns ett särskilt program för ett utvecklat samarbete just när det gäller brottsbekämpning och när det gäller att komma åt den kriminella hanteringen av narkotika.

Mitt ansvarsområde gäller någonting annat, nämligen det sociala arbetet och möjligheten att intensifiera det, inte minst missbruksvården. Där har vi startat en dialog mellan Sverige och Danmark. Jag har haft samtal med den nye socialministern om möjligheterna att få samordnad syn på vårdfrågor mellan båda sidor av Sundet. Här öppnas en möjlighet att också diskutera en gemensam syn på socialpolitiken.

Östersjömiljarden

Anf. 88 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Mona Sahlin.

Vi har haft en interpellationsdebatt om Östersjömiljarden. Då lovade statsrådet Mona Sahlin att resurser också skulle komma kvinnor till del. Nu verkar det som att NUTEK inte har några direktiv om hur Östersjömiljarden ska fördelas i ett *gender*-perspektiv. Det finns inget av *mainstreaming*, och maktlösheten bland kvinnor är stor. Många har en känsla av att *mainstream*-idén har varit förödande eftersom det inte har blivit något resultat för kvinnor.

Då undrar jag: Hur har det gått? Finns det några exempel på kvinnor som har fått stöd för projekt ur Östersjömiljarden?

Anf. 89 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag håller inte alls med frågeställaren om att *mainstream*-arbete skulle vara helt förödande. Jag instämmer inte heller i beskrivningen av fördelningen av Östersjöpengarna.

Det här rör inte bara NUTEK, utan alla myndigheter ska jobba så att både kvinnor och män får chans och möjlighet att driva olika projekt,

förutsatt att projekten är bra. Utan att ha några namn i huvudet vet jag att det inom Östersjömiljarden finns väldigt många spännande projekt som kvinnor driver, både i Sverige och bland mottagare av projekten.

Detta är också en sak som jag, efter vår interpellationsdebatt, har diskuterat med NUTEK och som jag tänker fortsätta att diskutera. Kvinnor är också människor som har rätt att få del av de möjligheter som Östersjömiljarden ger, både för svenska företagare och framför allt för dem som är mottagare.

Anf. 90 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag måste få se resultaten så att jag kan svara kvinnor som frågar mig vilka som har fått stöd, men jag har inte lyckats att få tag på några uppgifter, trots att jag har försökt med Utredningstjänsten och andra.

Mainstreaming är jättebra, och i skriften *För ett jämställt Europa* går vi ju ut med att *mainstreaming* betyder huvudfära, att frågor som rör jämställdhet inte ska behandlas i en sidofära utan de ska ingå i all verksamhet i huvudfäran. Men när det verkar som att organisationerna inte känner till vad *mainstreaming* innebär och inte använder sig av det, då har det blivit förödande på det sättet att kvinnor har fråntagits de möjligheter som de har haft vid särskilda projekt för kvinnor.

Jag undrar därför: Kommer vi att få ett nytt nationellt resurscentrum för kvinnor? Jag har hört att förhandlingar pågår med Jordbruksdepartementet om att man måste återskapa detta resurscentrum.

Anf. 91 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Vi får väl hjälpas åt att ta fram uppgifter så att det går att utvärdera både detta och andra projekt, självfallet. Men jag vill ändå hålla fast vid att jag tycker att det är dålig politik om allt det som ska gå till kvinnor måste gälla särskilda projekt. I stället ska både kvinnor och män få del av samma möjligheter och ha samma skyldigheter, och det är detta som jämställdhetspolitiken handlar om.

Arbetsiderna

Anf. 92 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Min fråga skulle med fog kunna ställas till vem som helst av statsråden Persson, Ringholm eller Sahlin.

Jag läste nyligen en intervju med chefen för ett stort högteknologiskt företag i Frankrike. På frågan hur han bedömde vilken inverkan den nyligen genomförda generella arbetstidsförkortningen skulle få på de franska företagens konkurrensförmåga svarade han: Det skulle vara ungefär som att sätta simfötter på franska elitlöpare och kräva av dem att de skulle vinna ett sprinterlopp i stenhård internationell konkurrens.

Jag undrar om den svenska regeringen är beredd att sätta simfötter på svenska företag.

Anf. 93 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Vi ska se till att svenskt näringsliv kan simma, oavsett om man behöver simfötter eller inte för att röra sig. Då måste man se på

frågan om arbetstidsförkortning eller flexibla arbetstider och inflytande för löntagarna med lite piggare ögon än vad jag tycker att frågeställaren här ger uttryck för.

Svenskt näringsliv behöver arbetskraft, och det behövs arbetsmiljö och arbetsförhållanden som gör att man orkar jobba både längre under livet och får ut så mycket som möjligt av sin arbetsdag. Då är det viktigt att arbetstiderna får en sådan utformning att man i större utsträckning själv kan avgöra när man ska arbeta och hur länge man ska arbeta.

Min utgångspunkt är: Hur stärker vi löntagarnas inflytande över sina arbetstider? Jag känner inte alls igen den beskrivning som frågeställaren gör här.

Anf. 94 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Statsrådet Sahlin och jag är helt överens om att det behövs flexibla arbetstider. Men vad som oroar mig och vad som i ännu högre grad oroar svenska företag är att man nu efter den Segelströmska utredningen diskuterar en generell, lagstiftad arbetstidsförkortning för alla.

Vi vet genom Långtidsutredningen och andra utredningar som har gjorts av bl.a. Konjunkturinstitutet och Kommunförbundet att de samhällsekonomiska effekterna kommer att bli förödande. Vi vet också att svenska företags konkurrensförmåga kraftigt kommer att försämrats.

Dessutom kunde vi se förra veckan, när Gudrun Schyman reste i Norrland och tävlade om socialdemokraternas väljargrupper, att intresset för en generell arbetstidsförkortning minst sagt är svalt.

Då undrar jag: Vad finns det för skäl att fortsätta den här processen som bidrar till att svenska företag flyttar utomlands?

Anf. 95 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Till att börja med tycker jag att det är väldigt trist att Christel Anderberg sprider den uppfattning som kom fram i slutet av inlägget, att svenska företag flyr utomlands och att allt är så eländigt. Det är inte fakta. Vi har ett väldigt bra näringslivsklimat i Sverige. Vi har en ekonomi som tuffar och går. Vi har tillväxtsiffror och sysselsättningssiffror som är strålande.

Det som vi dessutom borde ha är en debatt – en debatt som Christel Anderberg nu säger att vi borde få stopp på – om hur vi ska göra så att stressen och hetsen i arbetslivet blir mindre. Hur ska vi göra så att kvinnor såväl som män får större möjlighet till inflytande och makt över sin arbetstid och sin vardag så att de orkar jobba längre? Den debatten har Inger Segelströms utredning startat, och den tänker jag absolut inte försöka att få stopp på. Tvärtom tror jag att detta hör till 2000-talets mer spännande frågeställningar i politiken.

Med större inflytande blir också möjligheterna att jobba längre en större fråga för tillväxtpolitiken. Den debatten tycker jag ska vara intensivare, och inte som moderaterna anser, att den ska minska i styrka. Jag är för ett ökat inflytande för löntagarna.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Frågestund

Anf. 96 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till Lars Engqvist, men den berör egentligen de flesta ministrar som är här.

Den regionala utvecklingen är ju väldigt kliven i Sverige. Tillväxten varierar, sysselsättningstillväxten varierar och arbetslösheten slår väldigt olika regionalt. Jag tror att jag har någorlunda klart för mig varför det är på det sättet.

Nu ökar sjukfrånvaron. Samtidigt är nivån hög på antalet sjukpensioneringar. Men jag förstår inte varför det förvärras enligt ett regionalt mönster. I skogslänen – framför allt Norrbotten, Västerbotten och Jämtland – ökar sjuktalen. De ligger långt över vad de gjorde tidigare. Klyftan växer.

Tidigare hade vi en näringsstruktur – gruvor, skogsbruk osv. – som gjorde att arbetena var tyngre. Men näringsstrukturen i landet har ju jämnats ut. Det är mycket oroande att vi – förutom att det finns en allmänna klyfta mellan skogslänen och storstadslänen – börjar få en folkhälsoskillnad. Det visar sig att demografin inte heller räcker för att förklara detta. Finns det, socialminister Lars Engqvist, några analyser?

Anf. 97 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi kommer åtminstone att få ett bra underlag för en diskussion kring de här problemen när Folkhälsokommittén presenterar sin slutrapport i början på hösten. Vad Folkhälsokommittén hittills har kunnat peka på är att hälsan är klassbunden, dvs. att vi kan se de stora ohälsotalen i de delar av befolkningen som har dåliga sociala förutsättningar, låga inkomster och bor i utsatta områden. Det intressanta är också att mycket nu tyder på att det faktiskt också finns en regional skillnad. Detta är intressant att diskutera, och frågan är vad det är som sker.

Jag tror att väldigt mycket av den senaste tidens ökade sjukfrånvaro hänger samman med en allmän oro för jobben, för den egna utvecklingen och för familjens framtida trygghet. Man känner en större press på arbetet och i sin sociala tillvaro. Därmed ökar också andra sjukdomssymtom. Möjligtvis kan man hoppas att den ekonomiska utvecklingen och en minskad arbetslöshet kommer att lätta på trycket.

Anf. 98 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag tänkte säga att oron för jobben och oron för den personliga ekonomin faktiskt bör minska med tanke på att optimismen och chansen att få ett jobb ökar kraftigt.

Jag tror inte att man klarar ut det här på en minut. Jag förstår det klassbundna, jag känner till könsskillnader och åldersskillnader och jag förstår näringsstrukturskillnader, men jag förstår inte varför dessa skillnader regionalt just nu ökar. Eftersom jag, likaväl som Bosse Ringholm, är oerhört oroad över kostnadstrycket på sjukfrånvarosidan, blir jag ännu mer oroad när jag inte ens förstår starka tendenser i statistiken, och i det här fallet den regionala. Ta det till er allihop!

Anf. 99 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ja, det ska vi verkligen göra, därför att det är, som Hans Andersson säger, en ovanlig utveckling.

Det pågår ett arbete i en särskild arbetsgrupp inom regeringen som går igenom utvecklingen när det gäller sjukskrivningarna. Vi försöker i dialog med alla berörda, med parterna på arbetsmarknaden osv., att analysera orsakerna för att hitta ett sätt att få en bättre utveckling.

Kontroll vid försäljningen av folköl

Anf. 100 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Fru talman! Jag har också en fråga till socialministern.

Nu är det återigen dags för skolavslutning, och vi vet att många unga då begår sin alkoholdebut, många gör det också med folköl. Vad vi dessvärre också vet är att åldersgränsen inte fungerar på bensinstationer och i våra livsmedelsaffärer. Hur ser socialministern på detta med folkölet, och vad tänker ministern göra?

Anf. 101 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Väldigt mycket pekar på att den svenska handeln inte har klarat de krav som vi har anledning att ställa när det gäller ålderskontroll vid försäljning. Det är ett allvarligt problem.

Under kommande vecka kommer vi att få alkoholutredningens förslag, som vi snabbt ska remissbehandla för att se vilka åtgärder vi behöver vidta för att skapa en större säkerhet och för att få en försäljning som uppfyller de krav som vi har anledning att ställa.

Exakt vilka åtgärder vi ska vidta kan jag inte ange. Men jag är bekymrad över alla de rapporter som lämnas över hur man faktiskt missköter det åtagande som man har gjort, nämligen att kolla åldersgränserna och se till att man inte säljer folköl till minderåriga.

Ungdomens nykterhetsförbund har genomfört ett antal kontroller. Det är spännande att ta del av dem. De visar att man inte har någon kontroll ute i detaljhandeln. Jag är bekymrad, men åtgärder hoppas jag att vi ska kunna vidta när vi har fått utredningens förslag.

Yttrandefriheten i Österrike

Anf. 102 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsminister Göran Persson.

Det har nyligen klarlagts att yttrandefriheten i Österrike har fått sig en liten känga, vilket bl.a. har påtalats av Helsingforskommittén. Bakgrunden är följande: Den österrikiske justitieministern, kanske inte helt förvånande tidigare Jürg Haiders advokat, har lyckats att få den österrikiske professorn Anton Belinka att vila under en villkorlig bötesdom; detta för att Belinka inte åter ska yttra att Haider under sin karriär gjort uttalanden som bagatelliserat nationalsocialismen och därmed bidragit till att göra sådana åsikter mer acceptabla. Just detta har Belinka påpekat i italiensk TV.

Min fråga till statsministern är om han tänker vidta några åtgärder med anledning av detta och se över vissa EU-länders möjligheter att använda yttrandefrihetens svagheter för att motverka opposition.

Anf. 103 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att just det som Johan Pehrson nu läste upp i sig är en av de bästa illustrationer till varför vi just nu vidtar olika typer av åtgärder riktade mot den österrikiska regeringen. Den regeringen har inslag av ministrar och politiker som inte vi tycker hör hemma i den europeiska familjen av värderingar. Det här är bara ytterligare ett uttryck för detta. Därför fortsätter vi våra åtgärder mot Österrike.

Jag tror inte att vi ska vidta ytterligare åtgärder nu, men det är uppenbarligen så att det som vi gör är minst sagt motiverat. Det här är bara ett uttryck till för det. Skulle detta sättas i system och vi skulle se att det är återkommande, får vi väl diskutera ytterligare åtgärder. Men tills vidare nöjer vi oss med de utomordentligt starka reaktioner som 14 av 15 länder har riktat mot just den här typen av beteende och förhållningssätt till demokratiska värden.

Anf. 104 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Det känns ibland bra att kunna instämma helt i statsministerns analys, även om det inte är alltid. I detta fall gör jag så.

Det kan ändå visa sig att detta i Sverige kan få effekter. Om t.ex. denna villkorliga dom skulle komma att verkställas för att denna person som kämpar för mänskliga rättigheter sannolikt inte låter sig tystas och ett kraftigt bötesbelopp förfaller till betalning, om österrikiska staten av någon anledning då skulle söka sig till den svenska staten och begära handräckning, hur skulle den svenska staten då ställa sig?

Anf. 105 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är lyckligtvis hypotetiska frågor. Vi har ett rättssystem internationellt som vi får följa, men jag tvivlar på att den österrikiska regeringen och de ingående är så dumma att de fortsätter i den här riktningen. Gör de det, får vi protestera och markera vårt missnöje, vår oro och vårt starka avståndstagande. Skulle sedan situationen uppstå har jag svårt att på rak arm bedöma våra juridiska möjligheter, men då får vi göra allt vad vi kan inom lagens ramar för att faktiskt markera att detta är något som vi tycker är vidrigt.

Kommersiell valfångst

Anf. 106 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern.

På Internationella valfångstkommissionens möte i juli kommer Sverige att tvingas ta ställning till ett ja eller ett nej till kommersiell valfångst. Agerandet hittills tyder på ett ja.

Anser statsministern verkligen att ett avbrytande av moratoriet, som instiftades redan 1983, tror jag, och accepterandet av kommersiell valfångst stämmer överens med svensk miljöpolitik och vårt internationella rykte som en progressiv nation i de här frågorna?

Anf. 107 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag törs inte svara direkt, därför att jag är inte inläst på frågan. Så jag blir svaret skyldigt. Om det blir ett ja eller ett nej vet jag alltså inte.

Jag har ingen anledning att misstro ledamoten Lager när han säger att det går i den riktningen. Om det går i den riktningen, förutsätter jag att det är prövat just mot bakgrund av att Sverige för det första har ett gott internationellt rykte som förkämpe i miljöfrågor. För det andra har vi varit engagerade i valdebatten under ganska många år och där intagit en mycket restriktiv linje. Byter vi linje, förutsätter jag att det är mycket, mycket noggrant prövat, därför att det kommer att uppmärksammas. Men, som sagt var, jag har inte deltagit i någon sådan diskussion och kan därför inte säga om det är en riktig eller felaktig förutsägelse som Lager här gör.

Frågestund

Anf. 108 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag behöver väl inte redovisa för valarnas situation i haven, både när det gäller miljösituationen och det stora kommersiella intresset. Just Sveriges position i IWC tycks glida åt ett ja, dvs. att man befinner sig på den sida som accepterar valfångst. Det är oerhört allvarligt med tanke på vår historia i frågan. Därför menar jag att statsministern och regeringen måste tänka igenom detta oerhört noga innan man anger en position.

Anf. 109 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Vi förbereder oss alltid noga inför varje valdebatt.

*Ändring i skollagen
m.m.*

Anf. 110 ANDRE VICE TALMANNEN:

Detta var den sista frågan och det sista svaret i denna frågestund. Jag vill tacka regeringens företrädare för deras medverkan, liksom riksdagens ledamöter och alla som har lyssnat från åhörarläktaren eller hemma vid TV:n.

8 § (forts. från 6 §) Ändring i skollagen m.m. (forts. UbU16)

Anf. 111 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Innan avbrottet med frågestunden kunde vi höra Tomas Högström diskutera kompetensen i gymnasieskolan. Han menar att kompetensen behövs mer och mer. Vi kan också se samhällets utveckling där kompetensutvecklingen är viktig. Vi kan se att 10 % av arbetstillfällena försvinner varje år för att ersättas med 10 % där kunskapsökning måste till.

Det man kan se av Tomas Högströms och moderaternas politik är att samhälle och kompetensutveckling går åt ett håll medan Tomas Högström och moderaterna går åt ett helt annat håll. Moderaterna föreslår en gymnasieutbildning där man från början indelar eleverna i två lag.

Snart står vi inför skolavslutningar. Tidigare har vi diskuterat hur vi ska komma till rätta med de elever som inte uppnår kunskapsmålen. Moderaternas idé verkar vara att för vissa elever ska kunskapskraven och

kunskapsmålen sänkas för att få ut några siffror och skapa en jämnare gymnasieutbildning.

Jag skulle vilja fråga moderaterna och Tomas Högström hur det kommer sig att moderaterna så hårt håller fast vid ett gammalt system som inte ger alla möjlighet till en bra utbildning.

Anf. 112 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag får börja med att rätta Centerpartiets företrädare i kammaren och göra klart för henne att moderaterna jobbar för mer av kompetensutveckling. Vi jobbar för en bättre skola som tar hänsyn till individens förutsättningar. Det gör däremot inte Sofia Jonsson med de krav hon reser.

Själva det system som är infört leder till ett A- och B-lag i meningen att du lyckas eller misslyckas i din gymnasieutbildning. Det är ett problem. Det är omvittnat. I rapport efter rapport ser vi de effekterna.

Låt oss då också konstatera att vi behöver mer av kompetensutveckling. Det är vi helt överens om. Vi behöver mer av individuell undervisning som tar hänsyn till att elever är olika. Då ska vi också utforma systemet utifrån den insikten. Då anser jag och Moderata samlingspartiet att t.ex. all yrkesorienterad utbildning inte behöver leda till högskolebehörighet. Vi säger det bl.a. i det förslag till lärlingssystem som vi skissar i vår reservation och redovisar i vår motion. Det handlar om att ge elever möjligheter att lyckas.

Anf. 113 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det är precis det Tomas Högström sist var inne på som det hela handlar om, nämligen att ge elever möjligheter att lyckas. Då vill Centerpartiet, till skillnad från Moderaterna, utveckla skolan och de program som finns, så att möjligheterna kommer eleverna till del. Vi vill utveckla en skola som ger alla lika förutsättningar, inte olika där eleverna delas in i olika grupper, där man på förhand säger till eleverna att de inte har möjlighet att nå kunskapsmålen och de får gå en annan typ av utbildning.

Moderaternas medicin är just att dela upp, att visa att det här är den rätta vägen för dem som kan lite mer och det här är den inte så rätta vägen för dem som kan lite mindre.

Vi kan se att i stort sett alla organisationer och alla partier inser att vi måste förändra skolan, inser att omvärlden och samhället runt omkring förändras. Vi måste ge eleverna möjligheter att förändras i samma takt. Hur kommer det sig då att moderaterna i stort sett ensamma håller fast vid en så gammal princip?

Anf. 114 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Visst behöver skolan utvecklas. Det bygger också våra förslag på, just i syfte att nå de elever som i dag misslyckas i den skola som bl.a. Centerpartiet har varit med om att utforma.

Alla vill inte och är inte motiverade att läsa för högskolebehörighet. Det är ett erkänt faktum. Om vi då sätter ribban så högt för den gruppen att vi därigenom omöjliggör för dem att lyckas i den gymnasieskola vi anser att alla behöver, menar jag att den politik som Sofia Jonsson står för har skapat det A- och B-lag som vi inte vill ha.

Anf. 115 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Tomas Högström sade att människor är unika och olika. Jag delar den uppfattningen. Men sedan delar jag inte uppfattningen i någonting som han sade.

Jag skulle kunna stryka under vad Sofia Jonsson nyss sade. Jag delar uppfattningen att skolans utmaning är att möta olikheterna och inte sortera ut. Eleverna ska verkligen ges möjligheter att kunna lyckas. Vi har konstaterat att det inte är eleverna som misslyckas, utan det är skolan som misslyckas. Det är en väldig skillnad. Det är inte bara att eleverna ska lyckas. De ska lyckas i ett arbetsliv. Tror Tomas Högström att arbetsgivarna inom industrin vill att deras arbetstagare ska vara dåligt rustade när det gäller teoretiska kunskaper?

Sedan var det frågan om den nya lärlingsutbildningen. Tomas Högström antydde att det var beklämmande att jag inte var tillräckligt öppen när det gällde hur utbildningen skulle se ut. Jag sade inte att jag inte hade någon uppfattning om lärlingsutbildningen i framtiden, utan nya parametrar kommer att föras in för att vi ska få ett bättre underlag att utvärdera. Eftersom frågan inte är slutdiskuterad vore det dumt av mig att säga någonting som jag sedan kanske måste ta tillbaka. Jag skulle då sprida desinformation. Det är orsaken till varför jag inte berättade det jag vet.

Anf. 116 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Skolans utmaning är att lyckas med alla elever, det tycker självfallet jag också. Det är skolans misslyckande när vi ser de resultat vi i dag ser.

Men jag vill påstå att redan i dag leder gymnasieutbildningen och de mål som är uppsatta, bl.a. om högskolebehörighet, till en sortering i de som lyckas respektive de som misslyckas. Det är ett faktum.

Sedan måste vi också utforma den svenska utbildningspolitiken utifrån eleverna och elevernas situation. Och då måste vi väl ändå bejaka ett känt faktum, att alla inte är motiverade eller beredda att i det läge de är i t.ex. gymnasieskolan läsa för högskolebehörighet. Det är ändå ett faktum.

Just därför att politiska representanter, som Agneta Lundberg, inte bejakar detta faktum har vi skapat ett regelverk som sorterar i den utsträckning som i dag sker, som leder till direkta misslyckanden. Jag tror visst att företagen vill ha kunniga anställda, nytexaminerade elever från gymnasieskolan. Men det innebär inte nödvändigtvis att alla företag, alla yrkesområden och alla yrkesinriktningar har samma krav, för det har de inte.

Sedan – och det är ett känt faktum – har Agneta Lundberg erkänt att ni har vetat om att någonting var på gång. Utskottet har behandlat lärlingsutbildning. Hon säger själv att det kommer besked, men att hon inte vill tala om det eftersom hon inte vågar stå för det. Och det kan ju hedra, i den meningen att hon gör det erkännandet. Men bristen är den brist på öppenhet som finns hos socialdemokraterna.

Anf. 117 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Är det en tillfällighet att moderaterna tycker att det är på yrkesförberedande program som det ska vara en lägre nivå, och inte på de teoretiska? Det kan ju vara så att man även på samhällsprogrammet inte är motiverad att läsa svenska.

Anf. 118 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det finns en bred samstämmighet över de politiska gränserna om vissa baskrav när det gäller t.ex. gymnasieskolan. Vi är överens när det gäller gymnasieskolan om vissa baskrav. Det utgår vi också från.

Sedan innebär inte det med automatik att alla utbildningslinjer ska ge högskolebehörighet, och det har jag redovisat.

Anf. 119 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Tomas Högström beskriver situationen i gymnasiet på ett lite skevt sätt. Det är sant att det finns elever, en alltför stor grupp elever, som inte klarar av högskolebehörigheten i dagsläget. Men vi vet också att den gruppen består av elever som har behov av särskilt stöd i grundskolan och i gymnasiet. Det kan vara den stora gruppen elever med läs- och skrivsvårigheter. Det kan vara elever med invandrarbakgrund som ännu inte har fått lära sig svenska språket tillräckligt väl. Det kan också vara elever med sociala problem.

Skolan har inte kunnat ge det stödet därför att vi saknar lärarresurser. Jag har upprepat flera gånger att det framför allt gäller tillgången på specialpedagoger, som är för liten.

Att i den situationen göra en markering och säga att vi måste sänka ribban och dela upp de här grupperna så att en grupp inte ska få högskolebehörighet tycker jag är att angripa problemet på ett lite felaktigt sätt, minst sagt.

Vi ska naturligtvis se till att eleverna får det här stödet. Ribban ligger enligt vår uppfattning inte för högt. Alla elever har full möjlighet att klara av detta om de bara får det stöd de behöver.

Det är också så att vi i det nya moderna utbildningssystemet har en högskola som inte alls bara ska vara öppen för en liten elit som man sorterar ut i gymnasiet. Tvärtom ska den vara öppen för stora grupper. När det gäller t.ex. lärlingsutbildningen, som Tomas Högström tog som exempel, är det väl självklart att man ska kunna gå en lärlingsutbildning med inriktning mot t.ex. fordonsteknik eller industriprogram och sedan kunna gå vidare i t.ex. en lärarutbildning för att bli yrkeslärare inom sitt område. Självfallet ska det också kunna vara behörighetsgrundande.

Anf. 120 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Vi säger att lärlingsutbildning inte obligatoriskt ska leda till högskolebehörighet. Det utesluter ju inte att vi också har lärlingsutbildningar som ger det. Det är en fråga om utformning.

Problemet med det nuvarande systemet är just att det de facto leder till den sortering som ni säger er vara motståndare till – lyckas eller inte, högskolebehörighet eller inte. Det är problemet i dag.

Jag tror också att alla elever har förutsättningar att uppnå högskolebehörighet, men kanske inte just under den tid då de är i gymnasieskolan. Det har också att göra med vilken motivation man har att ta del av studier och att engagera sig i sina studier. Den motivationen kan komma betydligt senare. Och det är också ett erkänt faktum.

Sedan påstår Gunnar Goude att jag beskriver förhållanden i gymnasieskolan på ett skevt sätt. Nja, jag tycker väl inte det. Det är ju bara att konstatera att vi har de problemen med gymnasieskolan i dag. Sedan har

vi moderater redovisat en serie förslag som leder till en bättre gymnasieskola, en annan gymnasieskola än i dag, utifrån vårt system med en nationell skolpeng, gymnasieexamen och fokusering på resultat i skolan. Det har vi redovisat i en serie motioner och annat.

Vi måste ju ändå bejaka det förhållandet att vi pratar om individer som är verksamma i skolan. Ge dem möjligheter att lyckas! Vi har yrkesinriktade linjer som i dag kanske inte kräver det, men kanske gör det senare. I dagens läge måste vi utforma yrkesutbildningen utifrån vad arbetet leder till, vilka krav arbetet ställer.

Anf. 121 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är framför allt när det gäller slutsatserna i fråga om vilka åtgärder som behövs för gymnasieskolan och grundskolan som vi inte har samma uppfattning. Vi tycker alltså inte att det finns skäl att sänka ribban på grund av att man saknar resurser så att man kan ge eleverna det stöd som de faktiskt har rätt till enligt läroplanen. I stället ska man åstadkomma det stödet.

Vi tycker också att utbildningen ska ändras så att den inte blir betygsexad utan att man får en motivation som är äkta, ett intresse för de studier man ägnar sig åt under så lång tid av sin barn- och ungdomstid.

Sedan säger Tomas Högström att all lärlingsutbildning inte ska vara sådan att man inte får behörighet till högskolan. Det är bara det att det inte ska vara obligatoriskt.

Det är just de bitarna som vi inte tycker om. Ska man dela in lärlingsutbildningen i sådana som man betraktar som bra i den bemärkelsen att de leder till en högskoleutbildning medan andra inte ska göra det? Ska man ha olika grenar i lärlingsutbildningen, så att vissa leder till högskolebehörighet och andra inte? Det systemet tror jag är olyckligt.

Låt oss i stället införa ett antagningssystem i högskolan som gör att vi får in de elever som har förutsättningar och intresse för de studier som de söker till. Låt oss slippa betygssorteringen och i stället få elever med ett genuint intresse i grundskolan och gymnasiet för de studier de håller på med och ett rättvist antagningssystem på högskolan. Jag tror att det skulle vara ett bättre sätt än att försöka ändra strukturen och organisationen på gymnasiet och dela in eleverna i grupper där.

Anf. 122 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Resultaten i gymnasieskolan måste bli bättre sett ur elevperspektiv. Det handlar om att vi anpassar gymnasieundervisningen till de individer som är i gymnasieskolan. Det ställer krav på olika vägar. Det ställer krav på olika lösningar.

Om vi menar allvar med individuella studieplaner måste det i begreppet mångfald i gymnasieskolan rymmas just att man ska kunna hitta sin väg dit.

Om Gunnar Goude och andra har bestämt förutsättningarna för att man ska lyckas i gymnasieskolan måste man väl ändå sätta det i ett elevperspektiv och i ett perspektiv av vad eleven vill med sin undervisning. Då är det inte självklart så att alla vill ha högskolebehörigheten just vid den tidpunkt då de befinner sig i gymnasieskolan.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Ändring i skollagen
m.m.*

Anf. 123 INGA BERGGREN (m):

Fru talman! Ämnet hemkunskap kommer att ändra namn till hem- och konsumentkunskap. Beslut om detta fattas om några timmar. Det är okej.

Som motionär i motion UB19 tillsammans med Inger René tycker jag att det är speciellt glädjande att utskottet i likhet med oss understryker de praktiska momentens betydelse inom ämnet. Varför poängterar vi motionärer de praktiska inslagen? Jo, vi anser att namnändringen kan uppfattas som att ämnet nu skulle bli enbart teoretiskt och att risken därmed finns att de praktiska momenten utgår. Det vill vi inte vara med om.

Vi anser att elevernas arbetsuppgifter även i fortsättningen ska flätas samman till en helhet genom att man förbereder och tillreder en måltid. Matlagning, dukning och samvaro kan ske samtidigt som information ges om vilka livsmedel och övriga produkter som ingår. Då sker på ett naturligt sätt en reflexion av elevernas val av råvaror och övriga produkter och också av produktinformation och pris.

Genom att man handgripligen utför arbetsuppgifter utvecklas elevernas förmåga att identifiera, analysera och formulera frågor och därmed också fundera över olika alternativ och lösningar. På så sätt tror vi att det hantverksmässiga arbetets betydelse förstärks.

Vi vill också framhålla matens betydelse för hälsa och välbefinnande. Antalet överviktiga barn och ungdomar ökar. Hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes breder ut sig. Sambandet mellan mat och hälsa är väl känt och dokumenterat. Detta är ytterligare ett skäl till att starkt poängtera att de praktiska momenten inte får försvinna.

Vi vill alltså understryka att arbetsprocessens roll för inhämtning av kunskaper är viktigt för livet i hem och familj och inte minst för de ungas förståelse för sambanden mellan mat och hälsa. Det ger en insikt om att var och en kan påverka sin egen livsstil.

Ämnets hushållsperspektiv ger också eleven förmåga att värdera och hantera det ökade flödet av information och ge förståelse för individens och hemmets handlingar och vanor samt deras betydelse för ekonomi, miljö, hälsa och välbefinnande, dvs. hem- och konsumentkunskaper.

Det är positivt att utskottet i enighet instämmer i motionärernas syn på de praktiska momentens betydelse för ämnet hem- och konsumentkunskap.

Utskottet anger i betänkandet att de praktiska momentens betydelse tydligt framgår i den nyligen fastställda kursplanen i ämnet. Det framgår vidare att det är på den lokala nivån som de närmare konkretiseringarna av de nationella målen ska göras. Ansvaret för att de nationella målen nås är kommunernas och skolornas. Det är huvudmannen, kommunen, som ska ansvara för uppföljning och utvärdering av skolornas resultat.

Det instämmer jag helt i. Tack för ordet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 1999/2000:AU7
Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt (prop.
1999/2000:98).

*Förnyad arbetsmark-
nadspolitik för del-
aktighet och tillväxt*

Anf. 124 HENRIK WESTMAN (m):

Fru talman! Tillväxten i den svenska ekonomin är bättre än på många år. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten sjunker samtidigt som räntan och inflationen är låg. Men det finns fortfarande flera hundra tusen personer utan arbete i Sverige. Jämfört med år 1990 är drygt 400 000 färre sysselsatta, detta trots att antalet personer i arbetsför ålder har ökat med ca 100 000. Det finns en brist på kvalificerad arbetskraft, bl.a. inom tjänstesektorn, på kvalificerade ingenjörer, yrkesarbetare och, inte minst, inom tele- och elektronikindustrin. Detta utgör ett stort hot mot tillväxten och medför en ökad risk för inflation.

Vi skulle behöva se fler förslag om strukturella förändringar av skatterna och ett sänkt skattetryck, färre och enklare regler för företagen, modernare arbetsrätt och reformer i socialförsäkringssystemen. Bara genom att aktivt stimulera ökat företagande kan den goda tillväxten och ökningen av sysselsättningen behållas på lång sikt.

Det krävs en offensiv politik för att öka tillväxten. Skatterna på företagande och arbete måste sänkas. Modernare, bättre anpassade och förenklade regelverk som medger flexibilitet krävs för att underlätta startande och drivande av företag. Det bör införas individuella kompetenskonton som utformas på så sätt att den enskilde själv kan spara till sin kompetensutveckling under skattemässigt gynnsamma villkor.

Lönebildningen är av central betydelse för hur tillväxten i ekonomin ska utvecklas och därmed även för sysselsättningsutvecklingen. Indirekt kan regering och riksdag på ett verkningsfullt sätt påverka villkoren för lönebildningen. Områden som är i särskilt behov av förnyelse är bl.a. arbetsrätten och arbetslöshetsförsäkringen.

En mer genomgripande förändring av arbetsrätten borde komma till stånd, men i avvaktan på det bör ett flertal mindre förändringar kunna göras; t.ex. borde konfliktreglerna förändras och fackets tolkningsföreträde i olika lagar ses över. Vidare bör det, vad gäller rätten till stridsåtgärder, införas ett proportionalitetskrav i lagstiftningen.

I lagen om arbetslöshetsförsäkring justerar utskottsmajoriteten regeringens förslag om att den arbetslöse ska anstränga sig för att finna ett lämpligt arbete. Man påstår att ett bättre uttryck är aktivt söka, men att det inte innebär någon skillnad i sak. Vi tror inte på detta. Vi tycker att det är en skillnad och en försvagning och föreslår därför att regeringens förslag bör bifallas.

Det är nödvändigt att reformera arbetslöshetsförsäkringen. Det bör införas en s.k. bortre parentes, dvs. en tidsmässig gräns för försäkringens giltighet. Genom att införa en bortre parentes kommer även arbetsmarknaden och arbetstagarna att uppfatta arbetslöshetsförsäkringen som en omställningsförsäkring och inte som nu som en permanent försörjning.

När frågan senast prövades av riksdagen var socialdemokraterna inte beredda att införa en bortre parentes. Konsekvensen har blivit att staten i

stället tvingats införa hårda krav och sanktioner för att tydliggöra den enskildes ansvar. Dessa krav har nu varit föremål för en översyn inom Regeringskansliet. Trots det lägger regeringen, med några få undantag, inte fram några förslag med anledning av översynen. I stället aviseras en ny proposition i maj. Det är djupt otillfredsställande att regeringens politik inte kan presenteras i ett sammanhang utan styckas upp godtyckligt i olika propositioner.

Regelverken då det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör reformeras. Åtgärderna måste bli färre och reglerna enklare och tydligare. Regeringen har gång efter annan aviserat färre åtgärder och förenklingar utan att det har lett till några mer påtagliga resultat. Det är dags att gå från ord till handling. Effektiviteten i insatserna kan bli större genom fler aktörer, exempelvis genom utnyttjande av privata jobbcenter och samarbete med lokala aktörer. Samarbete och samverkan mellan olika aktörer som arbetsförmedling, kommun, försäkringskassa etc. är viktigt, inte minst när det gäller insatser för personer som har svårt att finna en förankring på arbetsmarknaden.

Gruppen långtidsinskrivna tenderar att bli alltmer svårplacerad. För att hjälpa dessa arbetslösa krävs samlade, individuella och kraftfulla åtgärder. Individer med invandrarbakgrund utgör till stor del en oanvänd resurs. De måste få tillräckliga kunskaper i svenska språket. Detta är en förutsättning för att få jobb. Vad sedan gäller ungdomar krävs att de har elementära baskunskaper. Ingen person borde tillåtas lämna ungdomsskolan utan godkända baskunskaper i svenska, engelska och matematik. Det borde införas en individuell lärlingsutbildning och ske en ökad satsning på eftergymnasial, kvalificerad yrkesutbildning i nära samverkan med arbetslivet.

De äldres erfarenheter och kunnande måste också kunna tas till vara på ett bättre sätt.

Vi borde kunna dra lärdom från den danska kommunen Farum. Resultaten där har till stor del uppnåtts genom bestämda krav på motprestationer, garanterad sysselsättning, offensiv marknadsföring av de arbetslösa, avbyråkratisering och koncentration av de kommunala insatserna.

Beträffande förslaget om aktivitetsgarantin vill jag säga att det saknas beslutsunderlag. Det är inte möjligt att på grundval av regeringens förslag fatta beslut.

Utskottets majoritet har föreslagit ett tillkännagivande som innebär att det inom ramen för de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ska vara möjligt att bedriva reguljära studier. Förslaget innehåller en rad oklarheter. Enligt vår mening är detta ett i raden av flera ogenomtänkta förslag. Vi motsätter oss därför tillkännagivandet.

Även förslaget om särskilt anställningsstöd är dåligt underbyggt. Bl.a. är det ofinansierat. Det ger heller inte de äldre långtidsarbetslösa bättre förutsättningar för att ta de lediga arbeten som erbjuds. Förslaget handlar i stället uteslutande om att öka deras konkurrenskraft på arbetsmarknaden genom att göra det billigare att anställa dem.

Moderaternas ståndpunkt är att nya metoder måste prövas. Olika former av skatterabatter i syfte att minska anställningskostnaderna kan vara en sådan metod. Det arbetsmarknadspolitiska regelverket måste garantera konkurrensneutralitet och motverka undanträngnings- och inläsningseffekter. Moderaternas åsikt är att man inte bör införa de två åtgärderna

aktivitetsgaranti och särskilt anställningsstöd. Vi kan konstatera att när det gäller aktivitetsstöd visar regeringens förenklingsförslag att detta inte är särskilt välgrundat. De åtgärder som nu föreslås innebär tillsammans i praktiken att antalet åtgärder kommer att öka i stället för att minska.

Det underlag som regeringen redovisar till sina förslag beträffande de övergripande målen för arbetsmarknadspolitiken och Arbetsmarknadsverket är knapphändig. Vidare finns det anledning att rikta kritik mot de bokföringsmässiga transaktioner som regeringen genomför i syfte att klara utgiftstaken.

Problem med styrning, resultatuppföljning och kontroll av medelsanvändningen inom Arbetsmarknadsverket samt behovet av att anpassa arbetsmarknadspolitiken till en modern arbetsmarknad talar för att en översyn skyndsamt bör göras av Arbetsmarknadsverkets organisation och verksamhet. Också arbetsförmedlingsnämnderna bör omfattas av en sådan förutsättningslös översyn. Rådet för europeiska socialfonden i Sverige bör vara en fristående myndighet utanför Arbetsmarknadsverket.

Slutligen bör den offentliga arbetsförmedlingen i ökad utsträckning konkurransutsättas. Bättre möjlighet för privata förmedlingar att på lika villkor konkurrera med offentliga förmedlingar bör ge ökad effektivitet.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 1, 3 och 5.

Anf. 125 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Vi hör ofta, inte minst från regeringsföreträdarna, glada rop om att det går bra för Sverige, att sysselsättningen ökar osv. Det är riktigt, men det finns en risk i den här glatta bilden av arbetsmarknadsläget: att vi glömmer de många människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Över 600 000 människor står utanför den reguljära arbetsmarknaden eller får inte arbeta så mycket som de skulle önska.

Jämfört med en annan högkonjunktur som vi har haft är det 400 000 färre sysselsatta i dag än 1990. Ändå har arbetskraften sedan dess ökat med 100 000 personer. Det saknas alltså 500 000 jobb för att vi ska kunna ha samma sysselsättningsgrad nu som under den högkonjunktur som rådde då.

I det här klimatet finns det en stor risk att vi glömmer den viktiga och angelägna arbetsmarknadspolitiken och att förfina den för att hjälpa de människor som står utanför.

Den proposition som vi nu behandlar gäller till stor del att försöka få befintliga regler och målsättningar att fungera i praktiken. Det är till stor del det som propositionen handlar om. Det gäller t.ex. att få AMS tillämpning av a-kasseregler och AMS ambitioner för individuella handlingsplaner att börja fungera. Det gäller att åtgärda brister som vi från utskottets sida har påtalat och att få regler att slå igenom i praktiken. De 84 sidorna text i propositionen har ganska lite substantiellt innehåll.

Jag vill kommentera några saker. Jag kan börja med anställningsstödet, som behandlas i propositionen. Det finns sedan några år tillbaka ett anställningsstöd som ska hjälpa alla som har varit arbetslösa i tolv månader. Arbetsgivaren ska bidra med 50 % av lönekostnaden i sex månader.

Våren 1999 började det dock hända saker. Då föreslog regeringen genom Björn Rosengren, med benäget stöd av vänsterpartister och miljöpartister, att vi ska införa förstärkt anställningsstöd för alla som har varit

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitisk för delaktighet och tillväxt

långtidsinskrivna vid arbetsförmedlingen mer än tre år. De skulle få 75 % av lönekostnaden i bidrag under sex månader och sedan 25 % i 18 månader. Detta skulle börja gälla den 1 oktober 1999. Samtidigt ändrades reglerna så att bidraget blev ett skatteavdrag.

Vi kristdemokrater tyckte i det läget att detta var ett ganska rimligt förslag. Men i september samma år, några månader senare, ändrades reglerna. Då skulle de gälla för alla som hade varit långtidsinskrivna i två år. De nya reglerna skulle börja gälla den 1 januari, alltså tre månader efter det att det gamla systemet sattes i sjön.

Det har alltså gjorts två regeländringar på mindre än några månader. Sedan går det hela 3 månader och 28 dagar. Då föreslår regeringen att ett *särskilt* anställningsstöd ska införas den 1 augusti år 2000. Nu gäller det att arbetsgivare för anställda över 57 års ålder som varit långtidsinskrivna ska få 75 % av lönekostnaden i hela två år. Det är den tredje ändringen på mindre än ett år.

Det går ytterligare två dagar innan regeringen lämnar sin vårbudget. Nu ska stödet ändras och kompletteras ännu en gång. Nu ska det införas *utökat* särskilt anställningsstöd, som riktar sig till dem som har varit arbetslösa mer än fyra år, med egna regler för hur stora subventionerna ska vara. Det är den fjärde ändringen på ett år.

Det regeringsförslag som skrevs den 28 mars nämnde inget om vad som skulle komma två dagar senare, den 30 mars. Samtidigt som allt detta sker skriver regeringen hur viktigt det är med regelförenklingar inom arbetsmarknadspolitik. Ska man skratta eller gråta?

Var är långsiktigheten? Vad finns det för djupa, långsiktiga tankar hos vänsterpartister, miljöpartister och inte minst socialdemokrater, som sitter med ansvar för arbetsmarknadspolitik? Den frågan hade det varit mycket intressant att få besvarad av näringsministern, men tyvärr deltar han inte i denna debatt heller.

Aktivitetsgarantin föreslås nu som en ny arbetsmarknadspolitisk åtgärd, eller ska vi kalla det en paraplyåtgärd. Inte ens på den punkten har det varit riktigt klart när vi har fått läsa propositionen. Då gäller det att de som varit inskrivna på arbetsförmedlingen i mer än två år ska få speciella regler och aktiviteter.

Det finns som sagt en rad oklarheter om innehållet i detta. Ett exempel är att det står i propositionen att den arbetslöse normalt endast kan lämna garantin genom ett arbete, genom utbildning eller genom avstängning från åtgärder. Samtidigt vet vi att den som uppstår arbetslöshetsersättning omfattas av ett regelverk som begränsar antalet ersättningsdagar.

Innebär det här att aktivitetsgarantin ska ses som en åtgärd som i praktiken berättigar dem som ingår i den till evig a-kassa? Hur stämmer det i så fall med det befintliga regelverket? Något svar på den frågan får vi inte, och vi får inte heller se den övriga a-kassepropositionen, som ska komma någon gång i det här sammanhanget.

En aktivitetsgaranti i sig tror jag är riktig. Men den står ju och faller med den praktiska tillämpningen. Självklart ska jobbsökaraktiviteter ingå, men det får aldrig stanna vid det. Vad som behövs är tydliga krav som det går att leva upp till, stöd och hjälp för att bryta arbetslöshetsmönstret och aktiva insatser för att möta den enskildes konkreta behov och problem.

Det är också viktigt att en nära samverkan sker med föreningslivet, privata bemanningsföretag, privata jobbcentrum, förmedlare på arbetsförmedlingarna och andra aktörer. Likaså är det rimligt att den här aktivitetsgarantin kan pågå längre än sex månader.

Bland de långtidsinskrivna vid arbetsförmedlingarna finns också många människor som inte är anställningsbara på grund av språkproblem, handikapp, sociala problem, dåligt självförtroende, utbildningsnivå som är för låg eller liknande. Dessa människor kräver självklart extra insatser och extra stöd. En del av dem kanske inte kan ta ett reguljärt arbete i det korta perspektivet, men de kan bidra till sin egen försörjning genom att få göra en samhällsinsats i exempelvis kommunernas regi eller en förenings regi.

För de här grupperna tycker vi kristdemokrater att det är viktigt att ett system med nära samverkan mellan arbetsförmedlingen, kommunen, försäkringskassan och de sociala myndigheterna upprättas.

Det går att göra något bra av detta med aktivitetsgarantin, men det är många oklarheter i propositionen. Som tur är har en försöksverksamhet dragits i gång för att ligga som underlag för den här nya åtgärden. Problemet är bara att den här försöksverksamheten har pågått i endast en månad när vi i utskottet fattar beslut om aktivitetsgarantin. Och det ska gälla med full kraft från den 1 augusti i år. Det är när man ser den här typen av förberedelser och brist på genomtänkta upplägg som man undrar om det arbete som pågår i Näringsdepartementet är riktigt seriöst.

Frågorna är otaliga. Vi har ställt många frågor i utskottsbehandlingen och fått ganska få svar. Vad konkret ska aktivitetsgarantin innehålla? Vad skiljer mellan en som har varit arbetslös i exempelvis tolv månader och en som ingår i aktivitetsgarantin? Ska man få mindre handledning innan aktivitetsgarantin börjar gälla? Ställs andra krav på den arbetsökande?

Ett klagörande har vi fått. Det fick vi i en interpellationsdebatt mellan miljöminister Kjell Larsson och kristdemokraten Rosita Runegrund den 16 maj. Larsson pekade på att aktivitetsgarantin ska användas för att lösa behovet av arbetskraft för strandstädning vid Bohuskusten. Se där ett konkret besked i alla fall från regeringsföreträdarna om vad som ska ingå i aktivitetsgarantin. Men frågan till Johnny Ahlqvist och andra är ju: Vad mer än strandstädning efter Bohuskusten ska ingå? Hur ska det utformas? Förhoppningsvis kanske den tillträdande AMS-direktören Ahlqvist kan ge lite besked om detta i den här debatten så vi får det till protokollet.

För att undvika långtidsarbetslöshet är det viktigt att på ett tidigt stadium sätta in relevanta åtgärder för att stödja den arbetslöse att snabbt få rätt utbildning, praktik eller hjälp på annat sätt. Det är alltså under arbetslöshetsperiodens första tid som den stora möjligheten finns att undvika just långtidsarbetslöshet, och därmed också behov av att ha aktivitetsgarantier.

Det är insikter som måste prägla arbetsmarknadspolitiken. Därför är det så viktigt med individuella handlingsplaner inom arbetsförmedlingarnas arbete. Därför har också vi kristdemokrater sagt ja till att även nästa år använda de här 700 extra miljonerna för att just stärka arbetet med de individuella handlingsplanerna. Det är också viktigt att man skickar en signal om att de här pengarna inte är för evigt. Vill man förbättra arbets-

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

marknadsläget måste man ställa om organisationen så att den också kan jobba utan de extra pengarna.

För att bryta långtidsarbetslösheten krävs det en lång rad åtgärder. Individuella handlingsplaner har jag nämnt. Det gäller också kompetenshöjning och tydliga krav på den arbetssökande samtidigt som stöd ges på alla sätt för att bryta arbetslösheten – också ekonomiska incitament.

Därför är det också tokigt att vi inte här och nu kan behandla propositionen om arbetslöshetsförsäkringen samtidigt med den här propositionen. Helheten rycks sönder. Vi får ingen helhet i hela a-kasseproblematiken. Man måste också ställa sig frågan: Kommer det över huvud taget någon arbetslöshetsproposition i vår, eller finns det problem att komma överens mellan regeringspartiet och stödpartierna? Är det så att man inte vågar genomföra det man vill genomföra? Kanske LO har synpunkter, kanske Vänsterpartiet krånglar – vad vet vi? Vi kanske kan få besked här i kammaren i dag.

Jag vill också ta upp detta med ansträngningarna att finna lämpligt arbete. Det ska nu införas i lagstiftningen. Redan i nuvarande lag om arbetslöshetsförsäkringen finns det stöd för att ställa krav på de arbetslösa att ta de arbeten som finns tillgängliga om inte särskilda skäl föreligger. AMS har också en regelbok som preciserar de här kraven. Men eftersom regeringen enligt sitt förslag anser att lagen behöver skärpas måste det ju vara så att regeringen inte anser att förmedlingarna praktiserar de regler och lagar som redan finns.

Vi kristdemokrater ser i alla fall två argument för att ställa upp på en lagskärpning. Dels innebär ett sådant här beslut en tydlig signal ut till AMS och AMV:s organisation samt till de arbetssökande om vad som gäller nu och framöver. Dels vet vi också genom olika undersökningar att de nuvarande reglerna tillämpas ganska olika ute på de enskilda förmedlingskontoren. Därför är det viktigt att få en mer enhetlig tillämpning.

Det blir också regeringen eller den myndighet som regeringen utser som ska meddela ytterligare föreskrifter om lämpligt arbete. Det är viktigt att de här föreskrifterna följer ett antal viktiga principer, som exempelvis lika behandling över hela landet.

Regeringen har föreslagit att det ska finnas krav på att man ska anstränga sig för att finna ett arbete för att få a-kassa. Vad gör då utskottsmajoriteten? Jo, man krånglar till saken genom att ändra på regeringens förslag. "Anstränga sig" är för tufft, tycker man. Det är bättre med "aktivt söka arbete". Samtidigt skriver man att lagtextändringen i sak inte innebär någonting.

Det innebär att ord i en lagtext inte längre betyder något. Det är meningslöst vilka ord man använder. Man kan bara skriva – det betyder ingenting efteråt. Det är en nyhet för alla som sysslar med lagstiftning. Är det så finns det en uppenbar risk att ni i utskottsmajoriteten kommer att skapa förvirring ute i organisationen. Vad är det nu som gäller? Hur ska vi tolka de här beskederna?

Man litar alltså inte på det förslag som regeringen har lagt fram, som är berett i Regeringskansliet och som också bygger på en statlig utredning. Utskottsmajoriteten kastar in helt nya ord men säger att de inte ska betyda något i praktiken. Det är samma sak som i regeringens förslag. Det är ett något märkligt sätt att hantera det här på. Frågan är varför

Johnny Ahlqvist inte litar på det beredningsarbete som har gjorts av partikamraterna i Regeringskansliet.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ställa frågan: Var finns den genomtänkta strategin i arbetsmarknadspolitiken? Det sätt som man hantlar frågorna på tycker jag visar att man inte har en genomtänkt politik. Det är mycket *ad hoc*. Mycket verkar man komma på i nattliga förhandlingar där näringsminister Björn Rosengren, Hans Andersson, Barbro Feltzing och Johnny Ahlqvist sitter på en kammare och hittar på nya idéer för att lösa akuta problem för att kunna få ihop en text till i morgon när det är presskonferens – om man nu får ihop något innan deadline. Det verkar svårt det också ibland.

Var är den genomtänkta strategin i fråga om anställningsstödet, i fråga om aktivitetsgarantin och i fråga om de extra 700 miljoner kronorna för att klara arbetet med individuella handlingsplaner? Dessa skulle ena dagen finnas kvar, andra dagen skulle de bort och tredje dagen skulle de tillbaka igen. Det gäller också kraven på aktivitet hos de arbetslösa och liknande saker.

Var finns den genomtänkta strategin? Var finns linjen? Var finns konsekvensen? Varför känner vi som läser de här texterna inte att man vet vad man gör i nästa steg osv.? Allt verkar vara små paniklösningar på aktuella och akuta problem.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis nöja mig med att yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 9.

Anf. 126 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Bokstavskombinationer har präglat svensk arbetsmarknadspolitik under 1990-talet. Det har varit åtgärder med syfte att pressa ned den öppna arbetslösheten – samtliga tänkta som tillfälliga lösningar i väntan på att arbetsmarknaden skulle vända och sysselsättningen öka.

Nu kan vi skriva ett nytt årtusende. Sedan några år har konjunkturen vänt. Hjulsnurrar snabbare än på länge, och näringslivets orderböcker är välfyllda. Allt borde vara frid och fröjd. Men det finns grus i maskineriet. Det svenska näringslivet har problem med att rekrytera kompetent personal – och detta trots att drygt 310 000 personer, motsvarande nästan 8 % av arbetskraften, är i någon form av arbetslöshet. Många av dem finns i någon av de här bokstavskombinationerna.

Fru talman! Det är nu, under brinnande högkonjunktur, som de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och den öppna arbetslösheten i princip borde vara obefintliga om vi ska kunna klara en kommande lågkonjunktur. I stället är drygt 400 000 människor färre i sysselsättning jämfört med 1990. Det bildas stora flaskhalsar på ett flertal yrkesområden.

Detta är allvarligt, och inte acceptabelt. Den svenska arbetsmarknadspolitiken måste förändras för att kunna möta framtidens krav och möjligheter.

Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 15 och 31. Jag står givetvis bakom samtliga andra centerreservationer, men för att inte förlänga voteringen nöjer jag mig med att yrka bifall till de tre nämnda.

Centerpartiet föreslår i sin motion en förnyad arbetsmarknadspolitik som ska syfta till att ge människor de grundläggande förutsättningarna att möta utmaningar på framtidens arbetsmarknad.

Prot.

1999/2000:116

25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

Den svenska arbetsmarknadspolitikerna måste decentraliseras. Det måste bli en bättre fördelning av de ekonomiska resurserna, och en större satsning måste göras på kvalificerad utbildning och kompetensutveckling. Övergångsarbetsmarknader måste inrättas för att ge människor som gått långtidsarbetslösa möjlighet att få kontakt med arbetsgivare.

Sverige är landet annorlunda – annorlunda i den meningen att förutsättningar och möjligheter är olika beroende på var man befinner sig i landet. Just därför är det oerhört viktigt att arbetsmarknadspolitikerna blir mer decentraliserad än vad fallet är i dag. En ökad decentralisering gör det möjligt att samordna insatserna på regionalt och lokalt plan bättre än i dag.

Centerpartiet föreslår att det ska inrättas ett kontor för arbetslösa i varje kommun med en personlig handläggare för att effektiva individuella handlingsplaner ska kunna utformas. Den mänskliga kontakten och närheten till de personliga handläggarna får inte underskattas. Ny teknik kan utgöra ett komplement till personlig kontakt, men kan inte ersätta denna fullt ut. En ny organisationsform och ett nytt regelverk som gör det möjligt att decentralisera arbetsmarknadspolitikerna kan bidra till detta.

Kostnaden för arbetsmarknadspolitikerna är i dag utslagen över flera olika utgiftsområden. Detta leder till ineffektivitet och orättvisor beroende på inom vilket utgiftsområde man blir placerad. Genom att samordna försörjningsstödet kan systemet bli effektivare. En större flexibilitet kan uppnås genom att försörjningsstödet följer personen och inte är avhängigt av om man deltar i vuxenutbildning, är arbetslös eller deltar i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Det ligger i allas intresse att människor kommer i arbete. Intäkterna till staten ökar i takt med att skattekraften stärks. Individernas köpkraft stärks, och företagen får avsättning för sina produkter. Samtidigt minskar vi samhällets kostnader för sjuk- och socialersättning. En vinna-vinnasituation uppstår.

Det måste löna sig att arbeta. Den som aktivt deltar på arbetsmarknaden ska inte lida ekonomisk skada av det. Passivitet ska inte löna sig, utan de ekonomiska incitamenten ska vara så goda att de arbetslösa stimuleras till att vara aktiva och ta arbeten även om det medför krav på utbildning eller pendling. Ökade resekostnader är en hämmande faktor för såväl arbetslösa som anställda. Det måste kompenseras genom höjda reseavdrag.

Fru talman! Ett nytt arbetsliv växer fram. De livslånga anställningarna tillhör en svunnen tid. Trygghet i arbetslivet handlar i framtiden om möjligheten att möta de förändringar som kännetecknar det nya arbetslivet.

Varje år försvinner ca 10 % av yrkena med lägst krav på kvalifikationer och ersätts av yrken med högre krav. Samtidigt förnyas arbetskraften med 2 %. Resterande del av förnyelsen måste således ske genom vidareutbildning av de människor som redan befinner sig på arbetsmarknaden.

I framtiden är omsättningen på kompetens än snabbare än i dag. För en civilingenjör eller en sjuksköterska kan omsättningen av kompetens handla om så korta perioder som fyra fem år. Sedan är kunskaperna för gamla och måste förnyas eller kompletteras.

Det ligger i både arbetsgivarens och arbetstagarens intresse att kompetensutveckling kommer till stånd. Ett system med individuella kompetenskonton bör därför införas. Systemet ska ge möjlighet för var och en som så önskar att själv, alternativt tillsammans med sin arbetsgivare, spara till sin kompetensutveckling under skattemässigt gynnsamma former.

Människor måste ges grundläggande förutsättningar för att själva ta ansvar för sin kompetensutveckling och konkurrenskraft i arbetslivet. Det är därför viktigt att åtgärderna inriktas på att ge alla en bra utbildningsgrund att stå på – en grund som kan utgöra starten för det livslånga lärandet.

Centerpartiet menar att en utbildningsgaranti ska införas syftande till att ge alla, både arbetslösa och förvärvsarbetande, möjlighet att komplettera en kort tidigare utbildning upp till motsvarande gymnasienivå. Detta ska sedan kunna byggas på med kvalificerad yrkesutbildning eller högre studier.

Bland invandrargrupperna är arbetslösheten fyra gånger högre än bland svenska medborgare – detta trots att många av de här grupperna i sina hemländer hade en lång utbildning och hög kompetensnivå i sina arbeten. Många företagare upplever det som svårt att översätta de här människornas kunskaper, på både gymnasial och eftergymnasial nivå, till svenska förhållanden. I dag översätts och valideras denna kunskap inför exempelvis högskolestudier. Det bör vara naturligt att detta sker även när det gäller den rena yrkeskompetensen. På detta sätt blir det möjligt för de här grupperna att snabbare komma in i det aktiva yrkeslivet.

Möjligheten att översätta dessa gruppers kunskap och yrkeskompetens bör finnas på centralt och regionalt plan. Det svenska valideringssystemet bör även förändras så att handläggningstiderna förkortas. Sverige har i dag inte råd att undvara denna kompetens, utan måste bättre ta till vara denna hittills lågt utnyttjade resurs. Framgångsrika företag inom t.ex. IT-branschen har insett vikten av mångfald och anställer därför människor med olika kulturell och språklig bakgrund.

Fru talman! Övergångsarbetsmarknader bör inrättas för att underlätta för många av dem som i dag befinner sig helt utanför den reguljära arbetsmarknaden, främst i den rundgång som består av varvade perioder av åtgärder och öppen arbetslöshet. På dessa arbetsmarknader är arbetskraften billigare genom t.ex. återföring av arbetsgivaravgifter.

Övergångsarbetsmarknader kan och bör skapas i regionala partnerskap mellan arbetsmarknadens myndigheter och arbetsgivare, såväl offentliga som privata. Grunden bör vara att människor ges möjlighet att komma ut i arbetslivet, i kontakt med många olika arbetsgivare, för att så småningom fastna hos någon. Detta har man försökt och prövat på flera ställen, bl.a. i Vaggeryds kommun i Jönköpings län. Där har man lyckats med sådana här arbetsgivaraktörer, som man kallar det där.

Sammantaget finns det mycket att göra för att stärka människor på arbetsmarknaden i Sverige. Tyvärr är regeringen senfärdig och saknar ofta kraft till nytänkande. Vissa av de förslag som här har lagts fram syftar rätt, men mycket mer behöver göras. Om Sverige ska stå starkt inför nästa lågkonjunktur krävs helt nya strukturer, och av det ser vi inte mycket från regeringshåll.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

Anf. 127 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Arbetsmarknadspolitikens grundsyfte är att förstärka de arbetslösas ställning på arbetsmarknaden för att de ska kunna skaffa sig jobb så snart som möjligt efter det att arbetslösheten har inletts. Därför är det viktigt att det finns en effektiv arbetsmarknadspolitik i landet. Det är viktigt att påpeka att arbetsmarknadspolitik aldrig ensam skapar nya arbetstillfällen eller garanterar att folk får jobb.

Det är därför som vi i Folkpartiet många gånger har talat om arbetsmarknadspolitikens tre ben. De består, förutom av en aktiv arbetsmarknadspolitik, av en näringspolitik för fler jobb genom företagande samt en ekonomisk politik för sunda och sanerade statsfinanser. Det här måste ske samtidigt om vi ska kunna nå full sysselsättning i landet. Tyvärr har regeringens politik under flera år präglats av brist på åtgärder för framför allt fler jobb genom företagande.

Vi anser att arbetsmarknadspolitiken måste ha ett underifrånperspektiv där den enskilda individen står i centrum. Olika typer av åtgärder bör utformas utifrån ett sådant perspektiv. Som liberaler anser vi att det är den enskilda människan som i största möjliga mån ska ha rätten och makten att fatta beslut om sin vardag. Det gäller även i arbetsmarknadspolitiken. Ett alltför centralistiskt beslutsfattande och en planering uppifrån är det som allra minst gagnar en god arbetsmarknadspolitik. Vi kan gärna kalla detta den djupa arbetsmarknadspolitiken som bygger på en tilltro till individen.

Den svenska konjunkturen befinner sig i dag i ett förhållandevis gott läge. Den öppna arbetslösheten har sjunkit och många har fått riktiga jobb. Men det borde ändå kunna vara ett stycke bättre. Trots att antalet personer i arbetsför ålder är större än tidigare är fortfarande över 400 000 färre sysselsatta i verksamhet än för tio år sedan. Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder är också betydligt större än för ett decennium sedan. De här siffrorna är viktiga att ha med sig när vi hävdar att vi är på väg mot full sysselsättning och en situation med brist på arbetskraft. Detta är speciellt viktigt mot bakgrund av att Långtidsutredningen pekar på att vi om tio år kan få en situation i Sverige där arbetskraftsinvandring krävs.

Då är det viktigt att vi först ser till att öka den egna sysselsättningen med de personer som i dag inte står till arbetsmarknadens förfogande men som borde göra det. Arbetsmarknaden måste helt enkelt breddas genom att fler kommer i arbete. Annars är risken stor att vi får flaskhalsar och ökad regional obalans på dagens arbetsmarknad.

En annan fara döljer sig i dagens siffror, nämligen faran att en stor del av de mycket långvarigt arbetslösa kommer ännu längre bort från ett aktivt liv och definitivt blir låsta i passivitet och isolering.

Inom EU sägs att inom en tioårsperiod behöver 80 % av arbetskraften fortbilda sig. Problemet är att kanske bara 15–20 % är beredda att göra det.

Regeringen gör en intressant tillbakablick på 1990-talets arbetsmarknadspolitik. Det kan finnas anledning att ta en sådan titt i backspegeln för att bättre kunna se i siktrutan. Arbetsmarknadspolitiken bar en väldigt tung börda i början av 90-talet då vi hade efterkrigstidens värsta lågkonjunktur. Den tidigare borgerliga regeringen får erkännandet att man ville förhindra att människor slogs ut och permanent lämnade arbetskraften.

Det var ingen dålig målsättning som man både hävdade och fullföljde. Regeringen medger nu att många människor förmodligen hade slagits ut permanent från arbetsmarknaden om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna hade haft en mindre omfattning under lågkonjunkturen under 90-talets första del. Det är ett intressant konstaterande av dagens ledande socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiker, och det står ju i bjärt kontrast mot den oppositionspolitik som Socialdemokraterna förde under 90-talets början då man likt bandhundar skällde på allt vad den dåvarande regeringen företog sig.

När statsministern och andra ropar ut att nu går det bra för Sverige kan man lätt få intrycket att det verkligen har blivit en förbättring. Ja, det har blivit en förbättring, men det är fortfarande sämre på vitala punkter än för tio år sedan.

Vi har färre sysselsatta. Vi har fler arbetslösa, särskilt ungdomar. Det är 120 000 fler som är utanför den reguljära arbetsmarknaden. Samtidigt har vi fått nära 50 000 nya förtidspensionärer netto. Så här, nära tio år senare, kan konstateras att det krävs ytterligare 450 000 fler i arbete för att komma upp i samma nivå som vi hade för tio år sedan. En del har trott att vi har fler arbetade timmar. Om vi ser till den faktiskt arbetade tiden tillhör Sverige de länder som har lägst antal arbetstimmar per år inom OECD-området.

Det goda konjunkurläget gör det dock nödvändigt att lägga om arbetsmarknadspolitiken i riktning mot att arbetslösa kan få riktiga jobb så snart som möjligt. Då är det viktigt att det finns åtgärder som i huvudsak är inriktade mot utbildningsinsatser så att arbetskraftens kompetens kan höjas i stället för passiva åtgärder som bara innebär att den enskilda arbetslösa kvalificerar sig för en ny a-kasseperiod.

Fru talman! Att ha ett arbete är inte bara av betydelse för individens personliga ekonomi. För de flesta människor innebär värdet av att ha ett jobb också att man har en uppgift som andra efterfrågar och att man har tillgång till det sociala umgänge som arbetsplatsen ger. Att gå arbetslös en lägre period utan den sociala dimension som arbetskamrater kan ge är oerhört negativt. Arbetet och egna inkomster är av avgörande betydelse för alla utsatta gruppers integration i samhällslivet.

När kvinnorna trädde ut på arbetsmarknaden och skaffade sig en egen inkomst gav det en ekonomisk grund för självständiga beslut om det egna livet.

Invandrarna kan inte ordna sina egna liv så länge som arbetslösheten drabbar dem i mycket större omfattning än majoriteten av befolkningen. Extra viktigt är det sociala värdet av ett jobb för de arbetshandikappade. Deras ställning är alltid utsatt. Det är bl.a. därför som Folkpartiet har förordat extra satsningar på såväl lönebidrag som anställning inom Samhall AB. Samhall Resurs är för övrigt en god förnyare av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Folkpartiet har under flera år föreslagit åtgärder för att arbetsmarknaden ska kunna bli bredare. Det är åtgärder som har syftat till att stimulera tjänstesektorn, men också mer generella åtgärder för fler jobb genom företag. Förslagen finns utförligt beskrivna i våra riksdagsmotioner, och jag tar endast upp huvuddragen i detta inlägg.

Vi kan med stor besvikelse konstatera att regeringen efter flera år och diverse uttalanden i rätt riktning inte är villiga att satsa på en politik som

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

stimulerar fram fler jobb i tjänstesektorn. Industrisektorn, som har varit en så bred ryggrad i svenskt näringsliv, kommer inte ensam att kunna skapa tillräckligt många nya jobb framöver. Ekonomiskt har denna sektor tidigare haft en avgörande betydelse för landets ekonomi. Men med den rationaliseringstakt som råder, och som krävs för att bevara konkurrenskraften, räcker inte ens en mycket god tillväxt för att inom industrisektorn skapa det stora antal nya arbeten som behövs för att stoppa en hög arbetslöshet.

Om arbetslösheten ska förmås sjunka och stanna kvar på en låg nivå behöver sysselsättningen öka markant. Det är framför allt tjänste- och servicesektorn som måste stå för ökningen av antalet jobb. Folkpartiet har under de senare åren lagt fram förslag till hur man kan stimulera jobb inom tjänstesektorn, både den del som riktar sig till industri, byggsektor etc. och den del som riktar sig till hushållen.

En sådan utveckling ställer höga och delvis nya krav på arbetsmarknadspolitiken. Den ska underlätta för såväl små som större och nya företag att snabbt rekrytera arbetskraft. Den ska hjälpa arbetssökande att hitta nya vägar till jobb eller till kompetenshöjning och underlätta rörlighet på arbetsmarknaden. De många nya former av kontrakt och anställningar som växer fram ställer krav på förnyelse av både förmedlingarna och åtgärdsarsenalen men också på ett flexiblare arbetssätt.

Folkpartiet stöder regeringens förslag angående individuella handlingsplaner, förutsatt att dessa dokument inte speglar ytliga kontakter mellan förmedlare och arbetssökande. Det bör dock inte anges att denna plan ska vara upprättad efter senast tre månader, utan det bör i stället ske snarast. Alla undersökningar visar på att ju snabbare man sätter in åtgärderna för en arbetslös, desto större är chansen att hon eller han kommer ut i arbetslivet. Anges då tidsgränsen till senast inom tre månader är risken stor att inget händer förrän slutdatumet närmar sig. Det har tyvärr alltför ofta inträffat under senare år, då man har talat mycket om just personliga handlingsplaner samtidigt som långvarigt arbetslösa egentligen förblivit okända för arbetsförmedlarna.

Det är nödvändigt att finna kommunikationsmodeller som tar hänsyn till de arbetslösas rättssäkerhet. Deras utbildningsbakgrund, kulturella och yrkesmässiga erfarenheter bör bättre än hittills tas till vara. Snabba kompletterande utbildningar och flexibla program för ökad kompetens ska utformas i direkt samarbete med den som kommer att delta i verksamheten. Den destruktiva tradition som ”placerar” passiva arbetslösa i åtgärder de inte på något sätt kan påverka kan inte rymmas i ett riktigt givande samarbete med arbetsförmedlarna. Vanan att behandla klienterna enbart som objekt för färdiga program och kurser som andra har beslutat om skadar både arbetsförmedlaren och de arbetslösa.

Jag har antytt att långtidsarbetslöshet är den värsta formen av arbetslöshet. Det är frustrerande, och om man inte kommer in på arbetsmarknaden snabbt riskerar man att slås ut för lång tid framöver – inte minst riskerar man att tappa kompetens. Därför är det viktigt att de långtidsarbetslösas situation uppmärksammas. Vi kan se att av dem som var arbetslösa i januari 1994 var, enligt propositionen, en fjärdedel arbetslösa fem år senare. Det om något belyser vikten av snabba insatser för arbetslösa.

Det finns i dag ca 70 000 långtidsarbetslösa. Det motsvarar 20 % av det totala antalet arbetslösa. Av dessa 70 000 var cirka hälften, 35 000, arbetslösa i mer än fyra år.

Regeringen föreslår att en aktivitetsgaranti införs för de personer som är eller riskerar att bli långtidsarbetslösa. Den arbetslöse ska erbjudas en heltidsaktivitet till dess att han eller hon får ett riktigt arbete eller kan börja i en reguljär utbildning. Dessutom ska ett särskilt anställningsstöd inrättas för den som fyllt 57 år och varit arbetslös i minst två år.

Folkpartiet stöder grundtanken med en aktivitetsgaranti, men vi inser samtidigt att den reser vissa problem och vissa frågor. Vad garantin ska innehålla verkar vara oklart, förutom att jobbsökaraktiviteter ska vara prioriterade i första hand. Vilket inflytande de berörda själva har över den verksamhet som kommer i gång under benämningen aktivitetsgaranti är höljt i dunkel. Det är dock bra att även socialbidragstagare som står till arbetsmarknadens förfogande kan komma i fråga för åtgärden.

Det särskilda anställningsstödet för den som fyllt 57 år tar upp en angelägen fråga, nämligen vad som kan göras för att bryta långtidsarbetslöshet hos äldre arbetskraft. Det är tyvärr så att många arbetstagare som har fyllt 50 år har det betydligt svårare att komma in på arbetsmarknaden efter en period av arbetslöshet än vad yngre har. Många arbetsgivare är tveksamma till om man ska anställa äldre arbetslösa som inte har så många år kvar till pensioneringen. Vad som dessvärre ofta glöms bort är att dessa personer har stor erfarenhet och kompetens som kan vara bra för många företag att få del av. Inte sällan kan en äldre arbetstagare utgöra en sorts mentor eller förebild för de yngre.

Äldre arbetskraft är dessutom ofta mer trogen mot sin arbetsgivare och stannar kvar på sin arbetsplats i högre grad än yngre, som har en större tendens till rörlighet. Att anställa en 55-åring som har cirka tio år kvar på arbetsmarknaden kan därför vara mycket lönsamt för arbetsgivaren. Intressant var att en sådan person i radions P 1-program i morse sade: Arbetsmarknaden är full av hinder, särskilt för oss äldre. Äldre kvinnor har det speciellt svårt, var inlägget. Det är något för oss att fundera kring.

Folkpartiet är motståndare till alla förslag som innebär att äldre arbetskraft ska pensioneras ut eller generationsväxlas från arbetsmarknaden i förtid. Sådana åtgärder är för defensiva. Därför har vi tidigare sagt nej till sådana förslag som OTA och generationsväxling då de kom under förra decenniet, förslag som inte visade sig hålla vad de lovade när det gällde hur många som var intresserade av dem. Dessa typer av åtgärder har markerat att man från regeringens sida inte tillräckligt insett att de äldre behövs på arbetsmarknaden.

Det är bra att regeringen i propositionen markerar att förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl inte är en bra åtgärd. Det är ett steg i rätt riktning och kan sägas vara ett ställningstagande bort från defensiva åtgärder för äldre arbetslösa.

Folkpartiet är dock villigt att acceptera det nu föreslagna anställningsstödet, eftersom det syftar till att få in den arbetslöse i en åtgärd som tydligare syftar till riktiga jobb. Ett antal invändningar mot förslaget finns dock.

Vi ser med oro på tendensen att åtgärder för de äldre arbetslösa kryper allt längre ned i åldrarna. Nu är det 57 år som är gränsen. Var kom-

Prot.
1999/2000:116
25 maj

*Förnyad arbetsmark-
nadspolitik för del-
aktighet och tillväxt*

mer gränsen att gå vid nästa åtgärd? Vid 55 år eller lägre? Frågetecknen hopar sig. Genom att sänka åldersribban pekar man ut äldre arbetskraft som om den vore ett problem.

Att de som får anställningsstöd inte omfattas av turordningsreglerna är förvisso självklart när det gäller denna typ av åtgärder. Men vi skulle vilja varna för att det inte får bli så att det sätts i system att ta in en person med anställningsstöd och behålla denna person i ett par år för att därefter ta in en ny. Vi anser därför att regeringen noga bör följa upp och snarast utvärdera denna arbetsmarknadspolitiska åtgärd.

Till sist, fru talman, föreslår regeringen att beslut om stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen, stöd till personligt biträde och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet för arbetshandikappade fortsättningsvis endast ska kunna överklagas till AMS. Folkpartiet går emot det förslaget. För de arbetshandikappade är värdet av att ha ett jobb mycket stort. Folkpartiet har försökt att ställa upp för de arbetshandikappade, och vi har under en rad av år föreslagit mer medel, som jag tidigare påpekat.

För att en arbetshandikappad ska kunna fungera på en arbetsplats krävs ofta hjälpmedel. Därför är all hjälp som är möjlig att få för att skapa en fullt godtagbar arbetsmiljö för arbetshandikappade angelägen. I samband med detta är det viktigt att det finns ett ordentligt överklagande-system på området. Dagens ordning bör behållas och regeringens förslag i denna del avslås.

Det bästa vi kan ge medborgarna är ett eget arbete. Det ger samhället och individen ekonomisk och social styrka och harmoni. Därför är en fungerande arbetsmarknad en förstarangsfråga.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till de delar i hemställan som Folkpartiet står bakom, och jag yrkar dessutom bifall till i första hand reservationerna 1 och 10.

Anf. 128 JOHNNY AHLQVIST (s):

Fru talman! Först en hälsning från näringsminister Björn Rosengren att han inte kunde närvara. Det beror på att vi i dag har besök av en kommissionär som handlägger hela beslutsfrågan när det gäller strukturfonderna. Näringsministern hade faktiskt bokat in ett sammanträde med kommissionären senare. Han trodde att vår debatt skulle börja tidigare. Det är anledningen till att Björn Rosengren inte kunde närvara i dag. Jag tycker själv att han gjort rätt prioritering, för utan strukturfonderna kanske det blir lite svårt att bedriva regionalpolitik i vårt land framöver.

Fru talman! Eftersom detta är min sista debatt från den här talarstolen vill jag passa på att framföra ett tack till mina kolleger i arbetsmarknadsutskottet och andra kolleger som jag under de här 15 åren har haft en och annan debatt om arbetsmarknadspolitik med. Jag har tyckt att de här debatterna har varit oerhört givande, och de här 15 åren har gett mig väldigt mycket.

Jag vill också framföra ett tack till riksdagens personal för all den vänlighet man har mötts av och all den service som har funnits under de här 15 åren. Det har jag uppskattat oerhört mycket. Naturligtvis ett särskilt tack till personalen i riksdagens arbetsmarknadsutskott.

Bakom det betänkande som vi i dag ska debattera står Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Jag tycker faktiskt att vi har fått ett oerhört bra betänkande, med en ny infallsvinkel på arbetsmarknadspolitiken. Därför vill

jag börja med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! Svensk ekonomi är framgångsrik. Under det senaste året har vi haft en positiv utveckling, som t.o.m. gett eko ute i omvärlden. Man ser i dag Sverige som ledande IT-nation. Man ser att tillväxten ökar, arbetslösheten minskar i snabb takt, antalet nyanmällda platser ökar kraftigt och sysselsättningen ökar. Nu märks förbättringarna hos vanliga människor. Alla känner någon som har varit arbetslös men som nu har fått ett arbete i stället. Nu känns det verkligen att det går bra för Sverige.

Men tyvärr, fru talman, står fortfarande många människor utanför arbetsmarknaden. Ca 70 000 personer har varit utan jobb i mer än fyra år. I norra Sveriges glesbygdsområden har inte fler än 66 % jobb. I Rosengård i Malmö har färre än 35 % ett arbete. Detsamma gäller Landskrona och andra invandrartäta kommuner. Detta är verkligheten för många människor fortfarande.

Men, fru talman, vi socialdemokrater kommer inte att lämna någon utanför. Vår politik bygger på att alla behövs och att alla ska ha del av vår gemensamma tillväxt.

Man kan välja mellan två vägar. Man kan ta den enkla vägen, som moderaterna tar. Där får de arbetslösa skylla sig själva. Där är det deras eget fel att de är arbetslösa. Genom sänkta ersättningsnivåer, bortre parenteser och minskade anslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder ska arbetslösa tvingas att ta lågt avlönade arbeten.

Vi socialdemokrater har valt en annan linje. Vi tror på alla människors möjligheter och vilja till arbete. Det innebär att man ger människor ökad kompetens. Genom olika utbildningsinsatser för arbetslösa underlättas deras anpassning till arbetsmarknaden.

Det handlar också om att öka människors självkänsla och delaktighet i samhället. Genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder får människor behålla kontakten med arbetslivet.

Fru talman! Det är om detta dagens debatt ska handla. Vi står inför ett vägval, där jag anser att alla ska vara med och ingen lämnas utanför. Det handlar helt enkelt om en förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt.

Fru talman! Efter att ha lyssnat till de inledande inläggen ställer jag mig frågan: Var finns alternativen? I Centerpartiet och Folkpartiet instämmer man till stora delar i det förslag som vi har lagt fram. Men inte på någon punkt hörde jag att man hade några alternativ till det socialdemokratiska förslaget, vare sig från Centern eller från Folkpartiet.

I stället använde man sig av ett ständigt tricksande med siffror. Oppositionen i kammaren kan inte ens komma överens om hur många som är arbetslösa. Det fanns ett bud på 600 000 från något parti. I två partier bedömde man att det var 400 000, medan ett annat parti sade att det var 200 000.

I denna gissningstävlan tog Centern hem segern, eftersom Margareta Andersson låg närmast. Det finns nämligen 218 000 människor som är registrerade som arbetslösa i dag.

Jag tycker faktiskt att det är förnedrande att behöva föra en allmänpolitisk debatt, där man levererar sådana beräkningar som Westman och Attefall gör. Det kanske visar att de inte har något alternativ till arbetsmarknadspolitiken. I stället lägger de hela tiden ut dimridåer.

Prot.

1999/2000:116

25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

Fru talman! Arbetsmarknadspolitikens uppgift är att förmedla arbete, att göra insatser för att motverka flaskhalsar på arbetsmarknaden och att vidta åtgärder för att hjälpa dem som har det svårast på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsutbildningen ska leda till arbete och motverka arbeidskraftsbristen. Politiken ska givetvis präglas av respekt för individen, Elver Jonsson, av ökad rättstrygghet och av en stärkt arbetslinje.

Arbetslinjen utgör grunden i vår arbetsmarknadspolitik. Under senare år har den också utvecklats till en arbets- och kompetenslinje. Linjen innebär att ett arbete normalt går före en åtgärd. Om det inte finns något arbete ska den arbetslöse erbjudas en lämplig utbildning eller en praktikplats som kan leda till ett arbete. Genom arbetslinjen motverkas passivering och utslagning, liksom att lediga platser är obesatta i onödan.

Elver Jonsson nämnde att arbetsmarknadspolitikerna i Folkpartiets värld består av tre ben. Jag har hört den beskrivningen tidigare. Men jag kan inte förstå hur den här trebensstolen ska kunna stå om man gör som Elver Jonsson och slår undan det ena benet. Han talar om mer åtgärder och mer arbetsmarknadspolitik, men samtidigt lägger Folkpartiet fram förslag om att man ska minska anslagen till arbetsmarknadspolitikerna med 4 ½ miljard år 2001, med 12 miljarder år 2002 och med 13 miljarder år 2003.

Jag tror att Elver Jonssons bedömningar beror på att han litar på att den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitikerna får ett så bra genomslag att man kanske inte behöver så stora anslag framöver. Vi tackar naturligtvis för att Elver Jonsson har ett sådant förtroende för vår politik.

Genom dagens betänkande stärker vi arbetslinjen ytterligare. Vi gör det särskilt för den grupp som har varit mest utsatt på arbetsmarknaden, de långtidsinskrivna. Det är en grupp som oavsett hög- eller lågkonjunktur alltid har stått utanför. Därför föreslår vi nu att en aktivitetsgaranti ska införas för den som är eller riskerar att bli långtidsinskriven.

Inom aktivitetsgarantin bör ett särskilt stöd införas för äldre personer som har varit arbetslösa i mycket långa perioder. Dessutom bör de individuella handlingsplanerna för arbetssökande vidareutvecklas och förstärkas. Vissa förändringar bör göras i arbetslöshetsförsäkringen för att ytterligare förtydliga kraven på aktivitet. Utskottsmajoriteten förutsätter att det av regeringen påbörjade regelförändringsarbetet fortsätter.

Fru talman! Detta är de viktigaste delarna i det betänkande som vi nu diskuterar.

Låt mig först uppehålla mig vid de individuella handlingsplanerna, varför de är så viktiga och vilken roll de spelar i arbetsmarknadspolitikerna. Jag är övertygad om att en realistisk, tydlig och konkret handlingsplan som används aktivt är ett verksamt instrument när det gäller att gå från arbetslöshet till arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Det handlar om att förmedlingspersonalen och den arbetslöse kan mötas som jämbördiga parter. Det handlar också om att två parter kommer fram till vad som är bäst för den arbetslöse och vad som behövs för att han eller hon ska kunna komma tillbaka på den öppna arbetsmarknaden igen. Det är min bestämda uppfattning att den enskilde rimligen ökar sina möjligheter att få ett arbete framöver när han eller hon aktivt deltar i utarbetandet av sin handlingsplan.

Nu höjer vi ambitionsnivån ytterligare. En ömsesidig handlingsplan bör upprättas inte bara för samtliga sökande som riskerar att bli långtidsarbetslösa utan för varje arbetslös arbetsökande.

Jag kan ta till mig Elver Jonssons kritik – man borde kanske inte ha någon tidsgräns. Men det är i alla fall bättre att man tar ett steg framåt på något sätt än att man inte kommer någonvärt.

Fler arbetslösa sökande än i dag kommer att omfattas av handlingsplanen. Den måste utformas på ett sådant sätt att den nödvändiga yrkesmässiga och – naturligtvis – geografiska rörligheten inte hämmas. På så sätt ökar deras möjligheter att få arbete.

Denna fortlöpande process ställer givetvis betydande krav, både på arbetsförmedlingens förmåga att uppfylla sina åtaganden och på den arbetslöses vilja att följa handlingsplanen. För att man ska kunna skapa rättssäkerhet för de arbetslösa är det viktigt att arbetsförmedlingen är tydlig, såväl i sina åtaganden som i sina reaktioner.

Fru talman! Som jag nämnde inledningsvis stärker vi nu arbetslinjen ytterligare. Vi föreslår att en aktivitetsgaranti ska inrättas. Målgruppen är personer som är 20 år eller äldre och som är eller riskerar att bli långtidsarbetslösa. Aktivitetsgarantin har egentligen fyra syften:

För det första ska den ge den arbetslöse en stabil och uthållig aktivitet fram till en anställning på den öppna marknaden eller till en utbildning i det reguljära utbildningssystemet.

För det andra ska den bryta rundgången mellan åtgärder och öppen arbetslöshet.

För det tredje ska den säkerställa att de arbetslösa aktivt söker arbete även under den tid som tillbringas i praktik, utbildning eller anställning med särskilt anställningsstöd.

För det fjärde främjar den arbetet med att utveckla metoder som gör det lättare att aktivera dem som drabbas av glesbygdens strukturproblem och de större städernas segregation, där utrikes födda har en mycket låg sysselsättningsgrad.

Med detta, fru talman, tycker jag att jag har svarat Stefan Attefall på frågan om vad aktivitetsgarantin är. Vi har ju diskuterat det i utskottet, men tydligen är kommunikationen mellan Stefan Attefall och mig själv kanske lite svår ibland. Men detta är i alla fall vad aktivitetsgarantin innehåller. Om det sedan finns enskilda ministrar som anser att de arbetslösa ska städa Bohuslans stränder, så får det stå för dem. Det kommenterar jag inte.

Vår tanke har hela tiden varit att den här åtgärden ska pågå så länge den är arbetsmarknadspolitiskt motiverad. Aktiviteten ska bygga på den handlingsplan som har upprättats med den arbetslöse. Åtgärden ska bedrivas på heltid eller under den tid som den arbetslöse söker arbete.

Naturligtvis finns det en oro för att det ska bli en rundgång här, Stefan Attefall. Men det är bara att konstatera att det säkert finns människor som kommer att befinna sig i den här aktivitetsgarantin under väldigt lång tid. Men det kanske behövs om de har varit arbetslösa en lång tid innan dess.

Jag har också hört många arbetslösa människor som har varit oroliga inför aktivitetsgarantin. Det finns de som tror att den är ett sätt att jaga de långtidsarbetslösa, att vi helt lägger över ansvaret på den arbetslöse och bestraffar dem som inte lyckas få jobb. Men det är inte så!

Detta är inte ett sätt hetsa, jaga eller straffa arbetslösa. Jag vill vara väldigt tydlig på den punkten. Tvärtom syftar aktivitetsgarantin till att garantera alla människor ett arbete inom rimlig tid. Aktivitetsgarantin är samhällets sätt att ta ansvar för att de som är eller riskerar att bli långtidsarbetslösa får det stöd de behöver för att kunna få ett arbete.

Fru talman! Jag känner att vi först nu tar ett helhetsgrepp på arbetsmarknadspolitiken. Nu tar vi också med de grupper som tidigare har stått utanför hela tiden.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen sker en justering för att klargöra innebörden av att vara aktiv och "stå till arbetsmarknadens förfogande". Anledningen till detta är att det finns tecken som tyder på att praxis skiljer sig markant mellan olika arbetsförmedlare när det gäller den enskildes rättigheter och skyldigheter.

Det är därför viktigt att vi klargör vilka krav som ställs på den enskilde. Det sker på två sätt, både genom en ändrad formulering i lagen och genom att det ges möjlighet att utforma föreskrifter på lägre nivå.

När det gäller utformningen av grundvillkoren för rätt till ersättning anser majoriteten i arbetsmarknadsutskottet att det är bättre att skriva "aktivt söka arbete" än de ord som finns i propositionen, nämligen "anstränga sig". Jag vill poängtera att den föreslagna lydelsen inte ska ses som en ändring i sak i förhållande till regeringens förslag. Avsikten är således varken att mildra eller skärpa kraven på den arbetssökande i förhållande till vad regeringen föreslagit. Jag tycker att det är viktigt att betona detta.

Fru talman! Inom aktivitetsgarantin införs också ett särskilt anställningsstöd. Syftet med det särskilda anställningsstödet är att underlätta för äldre arbetslösa som varit arbetslösa mycket länge att komma tillbaka till den reguljära arbetsmarknaden.

Jag instämmer i Elver Jonssons uppfattning att många bland den äldre arbetskraften som är arbetslösa i dag har oerhört mycket att ge innan de kommer fram till pensioneringen. Däremot har Elver Jonsson fel i sakfrågan. Vi sänker inte åldersgränsen för dessa stöd, utan tvärtom höjer vi den. Det var 55 år tidigare, och vi höjer nu till 57 år.

Fru talman! På tre områden har vi i utskottet velat gå snäppet längre än regeringen, och jag ska beröra ett av tillkännagivandena. Det gäller främst möjligheten för arbetslösa att inom ramen för aktivitetsgarantin delta i utbildning inom det reguljära utbildningssystemet. Vi har från majoriteten valt att låta detta vara möjligt.

Bland de långtidsinskrivna finns det grupper som inte har gymnasieexamen. Det är därför angeläget att verka för att så många som möjligt skaffar sig denna kompetens. Enligt nuvarande bestämmelser är det inte möjligt att inom ramen för arbetsmarknadsutbildning anvisa reguljära studier på grundskole- och gymnasienivå.

Om en arbetslös saknar gymnasiekompetens kan han eller hon dock erhålla särskilt utbildningsbidrag inom ramen för Kunskapslyftet. Problemet är att ett sådant bidrag utgår bara under ett år. Därefter ska man ta studielån. Det kan naturligtvis vara bra, men det finns i dag tydliga tecken på att arbetslösa som har haft särskilt utbildningsbidrag under ett år avslutar sina studier i stället för att fortsätta att studera med studielån. Vad har vi då vunnit? Framför allt är det den allra viktigaste gruppen, som av åldersskäl – om man nu kan säga åldersskäl när det handlar om

dem som är över 45 år – inte omfattas av studiemedelssystemet. Vi vill också ge dem en möjlighet att läsa in gymnasiekompetens för att kunna förbättra sina chanser på arbetsmarknaden.

Fru talman! Moderaterna talar i sin inledning om en ny politik för en ny tid. Jag tror att för debatten, för protokollet och inte minst för framtida forskning vore det bra om Henrik Westman ville utveckla och redovisa vad Moderaternas nya politik för en ny tid är.

Fru talman! Även om det går bra för närvarande är det viktigt att inte glömma att det finns en grupp människor som trots de goda tiderna står utanför arbetsmarknaden.

Vi tror i utskottsmajoriteten att

- genom aktivitetsgarantin ger vi långtidsarbetslösa en chans att bryta rundgången,
- genom förändringarna i reglerna för arbetslöshetsförsäkringen förhindras att arbetslösa utsätts för godtycklig behandling på grund av otydliga regler,
- genom det särskilda anställningsstödet underlättas för äldre arbetslösa samt
- genom att de individuella handlingsplanerna utvecklas och tillämpas mer allmänt stärker vi de arbetslösas möjligheter att finna arbete.

Fru talman! Med den här politiken stärker vi arbets- och kompetenslinjen, som är den svenska arbetsmarknadspolitikens signum. Målet är tydligt: Ingen som kan och vill arbeta ska behöva gå arbetslös. Kring detta mål bör det inte vara svårt för övriga partier att sluta upp.

I detta anförande instämde Cinnika Beiming, Laila Bjurling, Martin Nilsson, Anders Karlsson, Sonja Fransson, Kristina Zakrisson och Björn Kaaling (alla s), Camilla Sköld Jansson (v) samt Barbro Feltzing (mp).

Anf. 129 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag vill först ta tillfället i akt och tacka Johnny Ahlqvist både för hans tid som ordförande i arbetsmarknadsutskottet och för de debatter vi har haft här i kammaren. Johnny Ahlqvist gör verkligen skäl för benämningen kunnig och självständig. Det har han visat i många olika sammanhang, och vi har också sett det när han har värnat arbetsmarknadsutskottets roll och ställning i riksdagen.

Det har du vunnit respekt för, Johnny, och det vill jag gärna tacka för. Jag vill också önska dig lycka till i de framtida uppgifterna på AMS, när du ska försöka leva upp till och hantera många av de beslut vi fattar här i kammaren – det kanske är en hel del.

Först har jag en kommentar om arbetslöshetssiffrorna. Att jag nämner att 600 000 människor står utanför den reguljära arbetsmarknaden eller inte kan arbeta så mycket som de önskar, beror på att just den definitionen handlar om många hundra tusen människor som är öppet arbetslösa, i åtgärder, i olika former av konjunkturberoende eller icke-konjunkturberoende åtgärder, är deltidsarbetslösa eller annat. Till detta kommer också människor i Kunskapslyftet som egentligen skulle vilja

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

jobba. Frågan är varför Johnny Ahlqvist negligerar de problem som de här siffrorna visar.

Jag har inte talat om de öppet arbetslösa. Det som Johnny Ahlqvist redovisar där är korrekt.

Johnny Ahlqvist gör det enkelt för sig genom att bara måla upp en sorts nidsbild av oppositionen och sedan tala om ett antal positiva saker som Socialdemokraterna står för. Det är inga problem att ställa upp på många av de ambitionerna, att öka självkänslan, hjälpa de långtidsarbetslösa och liknande saker. Mitt inlägg handlade om hur vi ska hjälpa dem.

Frågan är: Är Johnny Ahlqvist nöjd med det bristfälliga underlaget, den kortsiktighet och den *ad hoc*-politik som präglar många av förslagen, när man talar om regelförenklingar och gör fyra olika regeländringar på ett år, en aktivitetsgaranti som inte fylls med innehåll? Är Johnny Ahlqvist nöjd med den typen av hantering för att lösa problemen på arbetsmarknaden? Det är det frågan handlar om.

Anf. 130 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är svårt att använda för mycket dynamit efter de fina ord som Stefan Attefall sade inledningsvis.

Jag ser inte någon kortsiktighet i de här förändringarna och åtgärderna. Jag nämnde inledningsvis det nya anställningsstödet som vi har infört. Precis som Elver Jonsson säger, vill jag höja ett varningens finger för dessa anställningsstödet. Om vi på något sätt ser att de missbrukas måste vi naturligtvis ändra i systemen.

Vi har gjort förändringarna i anställningsstöden därför att det kommit fram under resans gång att det varit komplikationer med dem. Då har vi naturligtvis gjort förändringar så att de passar den arbetsmarknad som de ska vara anpassade efter. Jag tycker inte att det är kortsiktighet att göra på detta sätt.

När det gäller regeländringar förutsätter jag att regeringen fortsätter att göra förändringar av reglerna och försöker hitta färre regler. Det är ju en beställning från riksdagen. Jag tror att det är oerhört viktigt att man för ihop de här regeländringarna. Men om det nu hade varit så lätt att göra detta tycker jag att Stefan Attefall i Kristdemokraternas motion kunde ha pekat ut hur man skulle göra detta. Det är inte så oerhört lätt som att bara säga att vi nu ska göra regeländringar. Bakom detta finns faktiskt lagtexter, som ska stämma överens med allt annat.

Jag gör ingen nidsbild av oppositionens politik. Jag bara säger att jag saknar alternativ. I de anföranden som hölls här i talarstolen hörde jag bara talas om försämrade arbetsrätt, sämre a-kassa, sämre trygghet för de anställda och sämre trygghet för de arbetslösa. Det var alternativen. Jag ser inte att det är alternativ för att lösa sysselsättningsproblemen.

Avslutningsvis, fru talman, är det oerhört märkligt att man från Kristdemokraternas sida inte kan vänja sig vid att vi har Kunskapslyftet. Det är precis som om de som befinner sig i Kunskapslyftet är en sorts sämre studerande än på andra områden. De kan väl inte räknas in bland de arbetslösa. Ska vi då börja räkna in alla dem som går på högskolor och universitet också? Det är min fråga till Stefan Attefall, fru talman.

Anf. 131 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Tydligt har jag svårt att förmedla exakt vad vi står för, eftersom Johnny Ahlqvist inte uppfattade det. Kunskapslyftet, sade jag, är inte fel i sig. Problemet är det sätt det infördes på och att man slussade in många arbetslösa i Kunskapslyftet som egentligen vill arbeta.

Det är inte fel att utbilda sig under en period av arbetslöshet, men det är fel att negligera att det finns en stor grupp människor som egentligen vill ut på den ordinarie arbetsmarknaden och sedan säga att siffrorna är goda och att allt är bra. Det finns människor som befinner sig i åtgärder som i och för sig är berättigade, men som egentligen vill ut på den ordinarie arbetsmarknaden.

Det är det som är problemet med Socialdemokraternas arbetsmarknadspolitik. Det handlar mycket om att få undan människor från den öppna arbetslösheten, så att man slipper ta i problemet. Det är faran också med aktivitetsgarantin, om man inte gör på rätt sätt. Man riskerar att därmed gömma människor i en åtgärd. Så har man dem där och slipper redovisa dem som öppet arbetslösa. Det är därför vi kristdemokrater är så måna om att det ska vara rätt innehåll.

Vi ställer frågan vad som är den stora skillnaden mellan att vara öppet arbetslös, exempelvis i tolv månader, och omfattas av jobbsökaraktiviteter, individuell handlingsplan och all den omsorg och allt det stöd som arbetsmarknadspolitiken ska ge den personen och att ingå i aktivitetsgarantin.

Vi fick höra av Johnny Ahlqvist att man inte ska städa stränder i Bohuslän. Men vilken är den stora substantiella skillnaden? Jobbsökaraktiviteter ska man göra även innan.

Om man inte gör detta noggrant, väl genomtänkt och efter en rimlig försöksverksamhet riskerar det att bli en åtgärd som i bästa fall bara kostar en massa energi på arbetsförmedlingskontoren och i sämsta fall blir dålig. Då blir det en ny *ad hoc*-politik och nya ändringar.

Man kan faktiskt nöja sig med att skapa ett bra anställningsstöd för de långtidsinskrivna och inte splittra det och ändra reglerna fyra gånger under ett och samma år. Vilken arbetslös och vilken arbetsförmedlare kan hänga med i Johnny Ahlqvists regeländringar?

Anf. 132 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag väntade mig nästan detta anfall från Stefan Attefall om att man försöker gömma undan de arbetslösa i aktivitetsgarantin. Jag tycker faktiskt att det är att sätta en stämpel på dessa människor.

Anledningen till att jag hela tiden har drivit frågan om att på något sätt införa en aktivitetsgaranti och till att man hade dessa synpunkter i Arbetsmarknadspolitiska kommittén redan 1994 och 1995 är att denna grupp hela tiden har hamnat vid sidan om därför att vi har haft akuta problem att lösa när det har gällt dem som precis har blivit arbetslösa.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att dessa 70 000 långtidsinskrivna någonstans känner att de är värda någonting. De får en möjlighet genom aktivitetsgarantin. Det var därför jag talade om att städa stränder i Bohuslän. Tanken med aktivitetsgarantin, försökte jag säga inledningsvis, är att vi ska stärka den arbetslöses möjlighet att komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Detta kan ske t.ex. genom att man utbildar sig, får praktikplats eller tillfälligtvis jobbar i något kooperativ för att komma vidare.

Det är oerhört viktigt att man arbetar tillsammans med den lokala arbetsmarknaden, parterna och inte minst kommunerna – kommunerna som i framtiden kommer att vara vår största samarbetspartner – om vi ska klara aktivitetsgarantin.

Jag tror inte att de som befinner sig ute i försök med aktivitetsgaranti själva uppfattar att de har skyfflats bort för att man ska få bättre statistik. Jag tycker nästan att det är lite förnedrande bara att säga det.

När det gäller statistiken kan jag säga att vi 1996, när vi hade en arbetslöshet på 8,1 %, sade att vi skulle klara halveringsmålet. Nu ligger årsgenomsnittet på 4,9 %. Om vi har en halv eller en procent kvar 2001 kan inte vara det viktigaste. Det visar ändå vad som har hänt på den svenska arbetsmarknaden sedan 1996, då vi tog fram detta beslut.

Anf. 133 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har också anledning att instämma i det tack som har riktats både i kammaren och tidigare under dagen till min utskottscollega och tidigare presidiekamrat, och jag vill uttala min uppskattning över Johnny Ahlqvists arbete. Nu går han efter många år i riksdagen vidare till den arbetsmarknadspolitiska ämbetsvärlden. Han går upp i översta våningen, in i finrummet. Låt mig säga, fru talman, att jag tror att det är bra för AMS.

Sedan har naturligtvis Johnny Ahlqvist den om inte smärtsamma så ändå plikten att värja sig för oppositionens kritik, och det har han gjort bra genom åren. Men jag tycker ändå att han ska hållas räknad för att han i detta sitt sista stora tal här i riksdagen ger support för de många påpekanden som jag och andra från oppositionen har gett. Han instämmer t.ex. i att det är viktigt att man snabbt sätter in åtgärder, att äldre arbetskraft har mycket att ge, att utrikesfödda har en svag ställning på arbetsmarknaden och att vi behöver en förnyelse av arbetsmarknadspolitiken.

Sedan efterlyser Johnny Ahlqvist vad vi i oppositionen har att komma med. Vi har naturligtvis inga tulipanarosor, och det är en dålig tröst för oss att inte heller regeringen har det, även om man nu säger att ekonomin har varit framgångsrik. Visst har den det, men nog är det ett nederlag att vi har fler arbetslösa än för tio år sedan och färre sysselsatta än för ett decennium sedan trots att vi har 3–4 % tillväxt? Det är klart att det återstår en hel del att göra där.

Jag menar att det har brustit i den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken där. Man har för mycket suttit fast i den gamla åtgärdsarsenalen, och det har varit för lite av nytänkande. Men det ska inte enbart socialdemokraterna här i riksdagen, och ännu mindre Johnny Ahlqvist, lastas för. Det har i mycket kommit från andra sidan vattnet.

Anf. 134 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag delar Elver Jonssons uppfattning om att man måste sätta in åtgärder snabbt. Men jag kan inte ställa upp på den beskrivning som Elver Jonsson gör. Om man tittar på vad som har hänt under de senaste åren ser man att det på årsbasis har tillkommit över 100 000 nya jobb.

Jag bemötte inte Elver Jonssons kritik att för få jobb kommer till i tjänstesektorn i mitt inledningsanförande. Förra året ökade tjänstesektorn

i detta land med 61 000 personer, så man kan väl knappast från Folkpartiet beskylla oss för att vi inte har försökt anpassa förutsättningarna när det gäller att starta verksamhet i detta land. Det är ett bevis på att tjänstesektorn verkligen har fått en möjlighet och att det kanske delvis beror på den näringspolitik som man har utformat i andra utskott som vi inte har varit involverade i.

Jag tror inte på att det är gamla åtgärder och att det saknas nytänkande, som Elver Jonsson sade. Vi har hela tiden jobbat målmedvetet. Vi har ändrat. Från den ena får man kritik för att man ändrar i programmen, och från den andra får man kritik för att man ändrar för lite. Det är roligt att höra att oppositionen även på den punkten är överens.

Anf. 135 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Johnny Ahlqvist säger att vi har haft en väldig tillväxt i tjänstesektorn. Det är ett korrekt påpekande att den är betydligt större efter de senaste åren. Men symtomatiskt är att det framför allt sker tillväxt på områden där män dominerar. Vad gäller de delar av tjänstesektorn som kvinnor anser sig stå nära har entusiasmen från statsmaktens och myndigheternas sida varit betydligt mindre.

Medan vi både har applåderat och ekonomiskt gynnat konsulter och människor med tekniska yrken har vi t.ex. inom tjänste- och servicesektorn och inom vårdområdet – t.ex. hemserviceområdet, där det finns en del mycket framgångsrika kvinnor nu – fortfarande kvar stela regler, och vi är utan den stimulans som behövs. Det är en av de saker som jag tycker att vi behöver tänka nytt om. Vi behöver ha en arbetsmarknad som gynnar både unga kvinnor och unga män när det gäller att starta eget.

Sedan nämnde Johnny Ahlqvist att han kände sig något om inte förvirrad så förvånad över att vi hade olika siffror vad gäller arbetsmarknadsstatistiken. Det är väl inte så konstigt. Det har myndigheterna också. Det beror på om man talar om öppen arbetslöshet, om man lägger till åtgärdssidan, om man lägger till de latent arbetssökande och om man lägger till dem som anser att de har hinder som gör att de inte kommer ut på arbetsmarknaden.

Jag tror att vi kan ha olika siffror, men en sak borde vi ändå vara överens om. Att vi i en sådan gynnsam konjunktur som vi har haft under senare år fortfarande har dessa arbetslöshetstal är inte bra, och det behöver åtgärdas.

Sedan har vi problemet med flaskhalsar. Vi får allihop ta till oss – regeringsledamöter, riksdagsmän och särskilt vi som sitter i arbetsmarknadsutskottet – att vi inte har klarat av att hitta en kompetenshöjning som gör att de lediga platserna stämmer med utbudet av arbetskraft. Där brister det, och där behöver det ske en förbättring.

Anf. 136 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis oerhört viktigt att man kommer till rätta med flaskhalsarna. Men det handlar inte bara om en politisk viljeinriktning. Politiken och utbildningssystemet kan knappast ställa om över en enda natt när vi vet vilka tider det handlar om för att utbilda de yrkesarbetare som det börjar bli brist på. Jag tycker faktiskt att det ansvaret inte bara är vårt. Arbetsgivarsidan får faktiskt också ta på sig en del av

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

det ansvaret. Det är kanske en dålig framförhållning när det gäller hur man ska rekrytera personal till olika grupper.

Jag nämnde mest de olika siffrorna som lite kuriosa. Om de här inläggen ska vara alternativet till det som läggs fram i propositionen i dag är det väl en förutsättning att man åtminstone i en inledning kan komma överens om vilka siffror som gäller för arbetslöshetstalen. Det är kanske lättare att göra det gemensamt mellan de fyra borgerliga partierna än att komma överens om vilken sorts politik som man ska använda. Det såg vi ju liksom bevis för förra gången det prövades i det här landet. Då var det kanske inte så lätt alla gånger att vara samstämmiga.

Det enda som är riktigt samstämmigt är egentligen att Kristdemokraterna, Moderaterna och Folkpartiet är beredda att skära bort nästan 20 % av de arbetsmarknadspolitiska medlen. Samtidigt säger Elver Jonsson att man ska göra ytterligare på arbetsmarknadspolitikens område. Jag har jättesvårt, fru talman, att få den ekvationen att gå ihop.

Anf. 137 HENRIK WESTMAN (m) replik:

Fru talman! Jag tänkte beröra några punkter. Mycket är redan sagt.

De siffror som Johnny Ahlqvist redovisade har inte vi på den borgerliga kanten bara hittat på. De siffrorna har vi naturligtvis tagit ur offentlig statistik, kanske t.o.m. ur vissa propositioner. Jag tror att Johnny Ahlqvist ändå håller med om att det finns en hel del problematik i dessa siffror. Inte minst finns det problematik med den brist på arbetskraft som finns på vissa håll, t.ex. inom IT-sektorn. Det är den moderna nya ekonomi som växer fram som helt enkelt bromsas av brist på arbetskraft, trots att det går så bra för Sverige. Det här borde vi egentligen vara överens om.

Det finns faktiskt en hel del som vi är överens om; det kanske man inte tror i och med de inlägg som görs här. Vi tycker också att det är viktigt med kompetensutveckling och utbildning, men vi ser ju inte särskilt mycket av det. Vi tycker nog, kanske till skillnad från Johnny Ahlqvist, att reglerna är många. De är komplicerade. De blev inte färre. De är inte särskilt flexibla. Allt det här och att man t.ex. inte inför vårt förslag om bortre parentes leder till att det blir en massa krav på kontroll i stället för att man förtydligar den enskildes ansvar. Detta kräver att man inför krav på kontroll.

Jag ser att min talartid nästan är ute. Jag vill ta tillfället i akt att från vår sida tacka Johnny Ahlqvist för ett stimulerande samarbete och många hårda men bra debatter. Vi önskar honom också lycka till i hans nya arbete. Tack!

Anf. 138 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande efterlyste jag den nya politik som Moderaterna vill föra. Man pekar själv i sin reservation på att man har en ny politik för en ny tid, och Henrik Westman gör det också i sitt anförande. Tyvärr har jag inte fått svar på det som jag efterlyste, men jag förmodar att jag i nästa replikskifte kan få förklarat vad den nya politiken för en ny tid är för något. Det skulle säkert, som jag sade, vara oerhört viktigt för kammaren – och inte minst att få det i protokollet för framtida forskning – att höra vad Moderaternas alternativ är i arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 139 HENRIK WESTMAN (m) replik:

Fru talman! Vi har redovisat vår politik dels i våra reservationer, dels i de motioner som vi har väckt.

Vi har redovisat åtskilliga förslag. Jag kan bara tala om några. Vi bör t.ex. ta lärdom av vad som sker i Farum. Vi bör använda oss av den privata arbetsmarknaden vad gäller arbetsförmedlingar t.ex.

Jag kan slutligen konstatera att vi har väldigt olika krav på underlag för att fatta beslut. Vi har tyckt att det saknas underlag för flera av de förslag som finns här. Johnny Ahlqvist har inte samma uppfattning.

Anf. 140 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Man är så snabb från Moderaternas sida med att döma ut aktivitetsgarantin, som är oprövad. Samtidigt har ni inga problem själva med att lägga fram helt nya förslag inför den här kammaren. Moderaternas förslag skulle faktiskt kunna vinna gehör vid den omröstning som kommer senare. Hur väl prövade är de förslag som ni lägger fram? De är inte prövade på något sätt. Skillnaden är bara att vi lägger fram en aktivitetsgaranti för att hjälpa de arbetslösa. Ni sätter bara ljuset på att jaga de arbetslösa.

Er nya politik är inte ny. Det är mycket nygammalt i den politiken. Det handlar om att man ska höja egenavgiften. Jag förstår att Henrik Westman har svårt för det här och inte vill ha detta till protokollet. Er motion handlar ju om att man ska höja avgiften till a-kassan med 2 000 kr om året. Vad är det för nytt i att dra ned 15 miljarder på skola, vård och omsorg? Vad är det för nytt med 50 000 färre anställda inom vården? Vad är det för nytt, Henrik Westman, med att sänka a-kassa, sjukförsäkring och föräldraförsäkring till en nivå på 75 %? Det är faktiskt det som gömmer sig bakom orden om Moderaternas nya politik för en ny tid. Nu har detta i varje fall kommit till protokollet.

(forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.55 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU13 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1999

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU16 Ändring i skollagen m.m.

Mom. 1 (utformningen av gymnasieexamen)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m, fp)

Votering:

177 för utskottet

85 för res. 1

36 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 35 v, 14 c, 1 fp, 11 mp

För res. 1: 70 m, 1 kd, 14 fp

Avstod: 1 m, 33 kd, 2 mp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 8 v, 8 kd, 4 c, 2 fp, 3 mp

Lars Gustafsson (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Helena Hillar Rosenqvist (mp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 3 (betygssättning av projektarbetet)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

264 för utskottet

35 för res. 3

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 36 kd, 14 c, 15 fp, 13 mp

För res. 3: 1 m, 34 v

Frånvarande: 15 s, 11 m, 9 v, 6 kd, 4 c, 2 fp, 3 mp

Elisabeth Fleetwood (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 8 (tidsbegränsning av försöksverksamheten med lärlingsutbildning m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (c)

Votering:

286 för utskottet

15 för res. 4

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 72 m, 35 v, 36 kd, 14 fp, 13 mp

För res. 4: 14 c, 1 fp

Frånvarande: 15 s, 10 m, 8 v, 6 kd, 4 c, 2 fp, 3 mp

Mom. 9 (införande av en ny modell för lärlingsutbildning)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m, fp)

3. res. 2 i motsvarande del (kd)

Förberedande votering:

89 för res. 1

36 för res. 2

176 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

178 för utskottet

86 för res. 1

37 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 1 m, 34 v, 14 c, 13 mp

För res. 1: 71 m, 15 fp

Avstod: 1 v, 36 kd

Frånvarande: 15 s, 10 m, 8 v, 6 kd, 4 c, 2 fp, 3 mp

Mom. 10 (förlängning av försöksverksamheten med ökat föräldrainsflytande över utvecklingsstörda barns skolgång)

1. utskottet

2. res. 5 (kd, c, fp)

Votering:

235 för utskottet

65 för res. 5

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 72 m, 35 v, 13 mp

För res. 5: 36 kd, 14 c, 15 fp

Frånvarande: 16 s, 10 m, 8 v, 6 kd, 4 c, 2 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

11 § (forts. från 9 §) **Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt** (forts. AU7)

Anf. 141 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag också instämma i de ord av uppskattning som har sagts tidigare till Johnny Ahlqvist. Vi har haft lite olika relationer från Centerpartiets sida med Socialdemokraterna under Johnnys tid som ordförande. Det har gått att arbeta tillsammans, oavsett om det har varit olika sätt av konstruktivt oppositionsarbete som vi har bedrivit i utskottet. Det har gått bra att jobba ihop med Johnny. Johnnys ärlighet och korrekthet i det politiska arbetet är något som jag personlig-

Prot.

1999/2000:116

25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

en har uppskattat väldigt mycket. Vi har haft skarpa dueller, men samtidigt vet man att sagda ord gäller även i fortsättningen.

Jag ska sedan övergå till debatten om detta betänkande. Visserligen har vi i oppositionen inte i allt samma åsikter, men eftersom vi har ett flerpartisystem där partierna går till val på olika frågor, så kommer det att bli så här i opposition. Under den förra mandatperioden var det andra partier som var väldigt oppositionella mot regeringens förslag, och då instämde vi i många av de förslag som lades fram. Även den här gången står vi från Centerpartiets sida bakom det mesta i det här förslaget. Vi tycker att mycket av det som har hänt är ganska bra.

Men vad vi tycker är bedrövt är att det händer så lite. Det skulle behöva gå fortare, framför allt för de nya svenskarna. Jag tog i mitt anförande upp frågan om validering och frågan om övergångsarbetsmarknaden för bl.a. invandrare men även för människor som av olika skäl har varit långtidsarbetslösa. Det är frågor som inte har tagits upp i det här betänkandet. Varför händer så lite? Varför går det så långsamt?

Anf. 142 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Först vill jag instämma i det som Margareta Andersson sade om vårt tidigare samarbete. Jag tycker att det känns lite bittert på något sätt att Centerpartiet under den här mandatperioden har krupit in i högerburen. På något sätt hade vi ett oerhört bra samarbete under den förra mandatperioden, men nu har man valt att luta sig mot moderaterna i stället, och det är jag den förste att beklaga.

När det gäller de grupper som Margareta Andersson nämner, invandrarna och även andra, är det på det sättet att när det gäller aktivitetsgarantin så skriver vi i betänkandet att vi till att börja med prioriterar skogsläns problem och de problem som finns i storstäderna. Tanken är ju att man i första hand ska använda aktivitetsgarantin eller övergångsarbetsmarknaden – det är en lek med ord bara – i fråga om just de grupper som Margareta Andersson tog upp.

Beskrivningen att det skulle hända så lite tycker jag inte riktigt stämmer. Jag har blivit kritiserad i den tidigare debatten från andra partier som säger att allt går för snabbt. Någonstans måste vi väl komma överens om att lagom är bäst. Och jag tror att den takt som vi har haft när det gäller arbetsmarknadspolitiken under de senaste åren har varit den bästa takten. Jag tror inte att vi vill gå tillbaka till början av 90-talet när arbetslöshetstalen steg och när både vi och alla politiker i denna församling, inklusive många tjänstemän, var oerhört vilsna därför att vi fick arbetslöshetstal som vi kanske aldrig hade sett tidigare. I skuggan av det producerade vi ett antal arbetsmarknadspolitiska åtgärder, både när ni hade regeringsinnehavet och när vi hade det, som kanske inte var de bästa åtgärderna. Jag tror att det är bättre att man försöker att ta det lite lugnt i stället och hitta modeller som man kan jobba med framöver, framför allt på det lokala planet.

Anf. 143 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror också att vi behöver förändra arbetsmarknadspolitiken efter hur konjunkturen ser ut. Det här är definitivt ett par steg i rätt riktning. Men frågan om validering är tyvärr en sådan fråga som har legat och skvalpat väldigt länge. Jag vet att jag lämnade ett motionsförslag

någon gång i slutet av 80-talet till min företrädare Rune Backlund om just resurser för validering. Han satt då i socialförsäkringsutskottet och arbetade på den tiden för att få resurser till dessa frågor.

Det är alltså oerhört viktigt att få in människor med en annan etnisk, språklig och kulturell bakgrund på arbetsmarknaden, för att vi ska använda den kompetens på olika områden som dessa människor besitter och för att vi ska nyttja dessa människors möjligheter och se vad de är värda. De kan tillföra det svenska samhället någonting. Men de ska inte heller behöva ha arbeten som de är överkvalificerade för. Det finns ju människor som sopar och städar – det är viktiga jobb. Men om man har en doktorsgrad i teoretisk fysik så kanske det inte är precis det som är det allra bästa sättet att utnyttja den personens kunskap och kapacitet. Här finns det alltså problem. Och det finns problem även på verkstadsgolvet.

Jag träffade en företagare i Anderstorp för ett tag sedan. Han sade: Hur ska jag veta vad de kan? De kan väldigt mycket, men jag är inte riktigt säker. Då får man problem med alla frågor. Vad är det detta handlar om?

Det är alltså väldigt viktigt med resurser för utvärdering, validering.

Anf. 144 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det är brist på resurser för valideringar. Om man tittar i budgetpropositionen, eller om det var vårpropositionen, för ett år sedan avsattes ytterligare medel för detta. Naturligtvis ligger dessa pengar och skvalpar någonstans, och det ligger en beställning hos regeringen eller någon annan att man ska öka takten på detta. Jag har precis samma uppfattning som Margareta Andersson.

På något sätt är det en skamfläck i arbetsmarknadspolitikens historia att man har stora grupper i det här landet som har en oerhört bra utbildning men fel efternamn. Det är en attityd som vi måste jobba med, inte bara i denna kammare. Jag tror att det är oerhört viktigt att man jobbar aktivt med detta ute i föreningslivet, inom alla grupper, för att nå ut med detta budskap. Jag tror nämligen inte att bara vi politiker mäktar att föra ut det budskapet. Det är oerhört viktigt att vi tar till vara den arbetskraft som finns och som är välutbildad. Dessa människor vill i de flesta fall bara ha ett jobb direkt när de kommer hit. Men det kan finnas problem med att man inte kan bedöma deras utbildning.

Jag överlämnar ett arv till denna kammare när jag nu för sista gången står i talarstolen att ni som sitter här måste driva den frågan vidare gentemot myndigheter, regering och den byråkrati som kanske har satt stopp just för valideringsprojektet.

Fru talman! Jag ska inte uppta kammarens tid längre. Jag tänkte gå och sätta mig. Efter 15 år känns det skönt att få lämna denna kammare med vetskapen om att arbetsmarknadspolitikerna och arbetsmarknaden ser betydligt bättre ut i dag än när jag tog över som ordförande i arbetsmarknadsutskottet. Jag vill inte säga att det är min förtjänst, utan jag tycker att vi har haft ett fantastiskt bra samarbete i denna kammare när vi har diskuterat arbetsmarknadspolitikerna. Tack.

Anf. 145 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Att drabbas av arbetslöshet i ett samhälle som vårt är tungt. Det man utsätts för kan beskrivas utifrån en rad olika aspekter. Det

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

är en fråga om attityder och värderingar, att vi så att säga har fått lära oss att man ska göra rätt för sig. Det handlar om delaktighet och om att man när man är utan arbete hamnar utanför den gemenskap som man kan hitta på en arbetsplats. Det handlar om behov, att känna sig behövd och betydelsefull.

När vi talar om arbetslöshet är det viktigt att vi inte tappar de här olika perspektiven och att vi, inte minst för oss själva, försöker tydliggöra den människosyn som finns bakom olika ställningstaganden. Hur laddade de här frågorna är kunde vi bl.a. se av de reaktioner som kom med anledning av utredningen *Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen* – en utredning som innehåller förslag om tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen.

I flera remissvar uttrycks ett starkt ifrågasättande av just människosynen bakom de olika förslagen. Bl.a. menar Handels att där finns åsiktsuttryck som utgår från att arbetslösa är arbetslösa därför att de är bekväma och inte tillräckligt anstränger sig för att skaffa arbete.

Den här utredningen och reaktionerna på den gör att det finns en vaksamhet mot de initiativ som riksdag och regering nu tar i de här frågorna, men inte bara en vaksamhet utan också en misstänksamhet. Till oss i riksdagen kommer många uttalanden från enskilda och också från organisationer. Det uttrycks en stark oro för att man som arbetssökande ska utnyttjas och ytterligare skuldbeläggas och för att kraven när det gäller att få rätt till försörjning ska bli orimliga.

Från Vänsterpartiets sida vill vi betona en utgångspunkt och en människosyn som bygger på en tilltro till den enskilda människan och en vetskap om att det hos oss alla finns resurser och kvaliteter som kan utvecklas och tas till vara.

Vi alla här är överens om att arbetsmarknadspolitiken är inne i en omorienteringsfas där vi så att säga ska växla om *från* en situation där orsaken till arbetslöshet i stor utsträckning kan förklaras med just brist på arbeten *till* en situation som den i dag som präglas av en sysselsättningsuppgång. Alltmer förstärks inslagen av att arbetslösheten till viss del kan beskrivas som ett matchningsproblem, ett problem som i sig är mångfacetterat och handlar om de arbetssökandes kompetens i förhållande till efterfrågan. Det handlar om olika gruppers möjligheter till kontakter med arbetsmarknaden, om människors intresse av och förutsättningar för byte av bostadsort men också om arbetsgivarnas attityder, bl.a. till äldre arbetskraft, invandrare och långtidsarbetslösa.

Det här omställningsarbetet är redan påbörjat, och det betänkande som vi beslutar om i dag lägger grunden för det fortsatta arbetet. Inte minst formulerar vi en inriktning på den kommande propositionen om arbetslöshetsförsäkringen.

När vi talat om behovet av att effektivisera sökprocessen och förkorta arbetslöshetsperioderna, som ju är en del av aktivitetsgarantin och också en målsättning som ska gälla generellt, har vi i Vänsterpartiet ansett det vara viktigt att se det hela just som en process. Det handlar om ett samspel där såväl arbetssökande som arbetsförmedlare och arbetsgivare är inblandade; detta i motsats till det som ibland förs fram i debatten där man ensidigt fokuserar på den arbetssökande och hennes eller hans s.k. sök beteende.

Sökbeteendet är endast *en* del i sökprocessen och att använda begrepp som exempelvis sökintensitet som enda utgångspunkt kan leda helt fel. För det första vet man via olika undersökningar att sökintensiteten inte sjunker med arbetslöshetens längd. För det andra är måttet i sig mycket tveksamt. T.ex. kan en hög sökintensitet tvärtom tyda på brister i sökprocessen, dvs. att det har blivit många bommar.

Därför är en av utskottsbetänkandets förtjänster just de utvecklande skrivningar som finns kring de individuella handlingsplanerna, något som vi i Vänsterpartiet särskilt vill lyfta fram. De individuella handlingsplanerna ska inte ses som ytterligare en pålaga eller som ytterligare en arbetsmetod för handläggare på arbetsförmedlingen, utan de ska ses som en metod för att strukturera och dokumentera arbetet med att gå från arbetslöshet till anställning.

Handlingsplanerna ska bygga på en tilltro till individen och också på att den arbetsökande aktivt deltar vid både utarbetande och uppföljning. Med andra ord betonas ett ömsesidigt ansvar både från den arbetsökande och från samhällets sida.

Till detta kommer den förändring som utskottet gör beträffande beskrivningen av just aktiviteten från arbetssökandens sida. Det kan tyckas vara en lek med ord men när man ska gå in och formulera krav och sätta upp regler som ska omgärda en så utsatt situation som den vid arbetslöshet har ordens valör och de signaler som sänds ut stor betydelse. Det verkar vi vara överens om över blockgränserna eftersom det finns reservationer mot den förändring som utskottsmajoriteten förordar.

Jag menar att ”att anstränga sig” är ett mycket subjektivt mått där man ska försöka så att säga värdera ”graden” av aktivitet och den kraftansträngning som används från arbetssökandens sida. Dessutom kan det tolkas som att där finns en underliggande ton av ifrågasättande och mistro.

Vi i Vänsterpartiet vill därför använda ordet aktivt. Dels är det ett redan etablerat begrepp som mer neutralt beskriver ett förhållningssätt. Dels klargör det att det inte handlar om någon förändrad syn, utan det handlar om att förtydliga det som redan nu gäller.

Fru talman! Det centrala inslaget i betänkandet är annars införandet av en aktivitetsgaranti – en garanti som syftar till att man när man är, eller riskerar att bli, arbetslös ska ha rätt till särskilda insatser från arbetsförmedlingen. Det kan handla om insatser som löper över en längre tid, i kombination med trygghet i försörjningen. Grunden ska vara intensifierade satsningar vad gäller jobsökaraktiviteter, parallellt med ett brett utbud av de olika program som står till buds. Dessutom införs ett särskilt anställningsstöd riktat till äldre arbetsökande.

Vi menar att här finns det förutsättningar att hitta bra arbetsformer som riktar sig till grupper som annars riskerar att bli marginaliserade. Här finns förutsättningar att gå vidare med arbetet med individuella handlingsplaner och individuella lösningar. Det kan handla om att varva jobsökarklubbar, arbetspraktik och utbildning – i vissa fall även reguljär utbildning. Det kan handla om reguljärt arbete etc., fritt varierat utifrån individens behov och målsättningar.

Kopplar man ihop detta med de inriktningsbeslut som också tas och som gäller arbetslöshetsförsäkringen och bl.a. föreskrifter kring vad som ska anses vara lämpligt arbete innebär det ytterligare möjligheter till att

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt

strukturera upp och göra tillämpningen mer enhetlig, samtidigt som utgångspunkten tas i den enskilde individens förutsättningar.

Att man sedan håller arbetslinjen högt och bibehåller tilltron till att även den som är långtidsarbetslös har förutsättningar att komma ut på arbetsmarknaden och alltså inte inför någon bortre parentes gör inte det hela sämre. Nu finns det ju också farhågor med en allmän aktivitetsgaranti. Några har påtalats här i och med risken för undanträngning om t.ex. anställningsstöden missbrukas.

Det är också oerhört viktigt att kvaliteten i de här insatserna inom garantin är god och att det verkligen blir så utvecklande som syftet är.

Vi i Vänsterpartiet menar att det i och för sig inte finns anledning att i dagsläget ha invändningar men självfallet är det viktigt att det hela kontinuerligt följs upp, precis som när det gäller andra program och insatser.

Viktigt är också det lokala och det kommunala inflytandet både vid utformandet av aktivitetsgarantin och i arbetsmarknadspolitiken i stort. Som vi alla vet, och som sagts många gånger i denna talarstol, finns där stora regionala obalanser som vi måste ta på allvar. Det finns undersökningar som visar att lokala arbetsmarknader som innefattar minst 100 000 människor är områden där befolkningsutvecklingen är mest gynnsam. Med andra ord finns det en potential till utveckling om man lokalt och regionalt på olika sätt försöker skapa sådana lokala arbetsmarknader. Det kan handla om förändrade upptagningsområden, om samarbete över kommun- och länsgränser eller, som i mitt län, om samarbete även över nationsgränser. Det handlar om tillgången till kommunikationer, om ekonomiska möjligheter till pendling och om en allmän samverkan inom arbetsmarknadspolitik och socialpolitik inom ramen för tillväxtavtal osv.

En bra markering i det här sammanhanget är därför att byta namn och ändra till begreppet arbetsmarknadsnämnder – ett sätt att beteckna att det inte enbart handlar om ren förmedlingsverksamhet utan att det handlar om en betydligt bredare inriktning där olika parter och olika kompetenser samverkar.

Avslutningsvis menar vi att med det här betänkandet tas fortsatta steg för en positiv utveckling av den svenska arbetsmarknaden och att en bra grund läggs för det fortsatta arbetet med en ny arbetslöshetsförsäkring.

Därmed ansluter jag mig till utskottets ställningstagande.

Till sist: Jag är ny i riksdagen, så jag har inte hunnit närmare lära känna vår avgående ordförande Johnny Ahlqvist, som inte är här inne just nu. Men jag har förstått att det är en mycket uppskattad person som lämnar riksdagen för ett annat viktigt uppdrag. För Vänsterpartiets räkning vill jag därför rikta ett varmt tack till Johnny och ett lika varmt lycka till!

Anf. 146 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Camilla Sköld Jansson hade ganska grova formuleringar om den skrämmande människosyn som låg bakom utredningen *Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen*, Ds 1999:58, som ligger till grund för den proposition som vi nu diskuterar och som kommer att ligga till grund för den proposition om arbetslöshetsförsäkringen som vi väntar på, som vi ännu inte fått se och som vi inte vet om den kommer innan våren är över.

Jag börjar förstå var motsättningarna sitter någonstans. Om man anser att underlaget för den proposition som ska läggas fram är skrämmande och visar en människosyn man inte kan ställa upp på, blir det förseningar och oenighet i regeringsunderlaget. Samtidigt fick vi höra tidigare hur det kritiserades att oppositionen, de icke-socialistiska partierna, hade olika uppfattningar i olika delar. Men vad som här utkristalliserar sig är faktiskt mycket större, dvs. oenighet i underlaget för den majoritet vi har i kammaren.

Tonen i hela Camilla Sköld Janssons inlägg var misstänksamhet, motvilja, bevaka så att det inte sker det och det. Det var ett helt annat tonfall än vad vi hörde från utskottets ordförande.

Min fråga till Camilla Sköld Jansson är: Vad är orsaken till att vi ännu inte har fått se, och troligtvis inte alls kommer att få se före den 31 maj, en proposition om arbetslöshetsförsäkringen som bygger på utredningen *Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen*?

Anf. 147 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Om Stefan Attefall i efterhand läser mitt anförande kommer han att se att det är totalt misstolkat. Det jag säger om den utredning som ligger till grund för arbetet, *Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen*, är att jag hänvisar till remissvaren, där oron är väldigt starkt uttryckt. Jag hänvisar också till de kontakter som åtminstone vi i Vänsterpartiet har med människor som är arbetslösa och som känner denna oro. Det vi har tagit till oss och vår ingång utifrån den oro som finns är att vara väldigt varsam och tydlig i sina formuleringar.

I förhållande till Stefan Attefalls beskrivning, att det är oenighet, är det precis tvärtom. I det här betänkandet har vi skapat en enighet och lagt grunden för även det fortsatta arbetet med propositionen om arbetslöshetsförsäkringen. Det handlar om begreppen, som vi talat om, att anstränga sig, att aktivt stå till arbetsmarknadens förfogande som ju tydliggör att det inte alls är kravlöst men att det å andra sidan inte handlar om någon orimlighet och förstärkning i kraven.

Jag lyfte också fram de formuleringar som finns om handlingsplanerna och som väldigt tydligt beskriver den ömsesidighet som ska finnas, vikten av att den arbetssökande är aktiv och själv deltar.

Som jag sade har detta lagt grunden för det fortsatta arbetet med arbetslöshetsförsäkringen. Eftersom jag själv har deltagit i dessa diskussioner kan jag säga att vi från Vänsterpartiets sida inte märkt några stora skiljaktigheter, utan den bild som jag har gett och som lagt grunden för ett bra fortsatt samarbete gäller.

Anf. 148 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att den som läser Camilla Sköld Janssons anförande i efterhand kan se att hon knappast ställer sig bakom utredningens sätt att resonera utan tvärtom solidariserar sig med all den kritik som riktas mot den på olika punkter. Det är i det perspektivet och i kontrast mot det vi kunde höra i Johnny Ahlqvists anförande som vi förstår att det finns spänningar i regeringsunderlaget.

Camilla Sköld Jansson tog också upp detta med vokabulären, att man ska anstränga sig och att man aktivt ska söka. Så börjar Camilla Sköld Jansson också diskutera att orden drar åt olika håll. Vi har fått precis det vi var rädda för. Här har man ett förslag till formuleringar som det finns en statlig utredning bakom, den är remissbehandlad, och man har infört en lagtext där det åtminstone finns enighet om tolkningen av det hela även om det kan vara tveksamheter kring alla tolkningar. Så ändrar man vokabulären i utskottsbetänkandet utan någon remissbehandling, utan någon djupare analys. Man skriver bara att det ska vara samma sak. Men så kommer Camilla Sköld Jansson som en representant för majoriteten och börjar tolka här och tycker att det drar åt fel håll. Det är precis den problematik man får ute i organisationen, där man tolkar det här olika, tolkar på olika sätt. Man upplever att en ändring skedde ju, alltså kan vi inte lita på förarbetena riktigt ordentligt. Det är precis det som är problemet i dag i arbetsmarknadspolitik – reglerna följs inte enhetligt, det är olika tillämpningar. Det är inte genomgående tillämpning av de regler som finns. Det här är ett av de stora problemen i dagens arbetsmarknadspolitik. Camilla Sköld Jansson bidrar tyvärr till att förvärra problemen.

Anf. 149 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Nu är det inte så att vi behandlar utredningen *Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen*, där jag, som Stefan Attefall säger, har stora invändningar och också lyfter fram det många remissinstanser har påpekat. Vi behandlar ett utskottsbetänkande som bygger på en proposition. Om Attefall noterade det – det kanske inte tillhör vanligheterna – instämde även jag i Johnny Ahlqvists anförande därför att utskottsbetänkandet är mycket bra. Det är min bestämda uppfattning. Det har lagt grunden för det fortsatta arbetet.

När det gäller tolkningen av ”anstränga sig” och ”aktivt” visar både Stefan Attefall och Henrik Westman i sina anföranden att de uppfattar att ordet anstränga är ett uttryck för hårdare krav och att ordet aktivt på något sätt inte skulle tydliggöra det hela. Det visar att det jag säger – att ordet anstränga i sig har en underliggande ton som kan tolkas som en misstro. Anstränga sig är ett nytt uttryck, och det är svårt att tillämpa. Att aktivt söka ett arbete är inget nytt, det finns redan i tillämpningsanvisningar osv. Det kommer man inte på arbetsförmedlingarna att höja ett ögonbryn för, vilket man hade gjort om man skulle ha börjat tillämpa det subjektiva begreppet anstränga sig.

Anf. 150 BARBRO FELTZING (mp):

Fru talman! I vårt land finns i dag många människor som har slagits ut från arbetsmarknaden och där det nästintill är utom möjlighetens gräns att finna ett jobb. Människor marginaliseras alltmer, och livet blir svårt att leva. Nu har det trots allt lättat på arbetsmarknaden för det stora flertalet, men de som finns kvar mår mycket dåligt på grund av att de inte har något arbete att gå till och därmed har svårigheter med att försörja sig och familjen. Regeringen räknar med att det finns ca 63 000 som är långtidsinskrivna på det sättet.

Ett sätt att lösa detta problem kan vara att tillämpa den s.k. aktivitetsgarantin, som vi diskuterar i betänkandet och som regeringen har lagt fram förslag om i sin proposition. Flera ändringar har gjorts i proposi-

ionen under resans gång, och det som nu föreligger i betänkandet i modifierad form tycker vi i Miljöpartiet är acceptabelt.

Intentionen i propositionen är uppmjukad. Den som är arbetslös blir inte utsatt för kanske en misstro genom att orden ”anstränga sig” är utbytta mot ”aktivt söka arbete”. Det tycker vi också är viktigt.

Aktivitetsgarantin genomförs nu på försök i ett antal orter och kommer att utvärderas. Det är viktigt att detta görs.

Jag har under de senaste dagarna fått en hel del brev från oroliga människor som undrar vad aktivitetsgarantin kommer att betyda för just dem. Jag kan bara hoppas att den kompetens- och utbildningsväg som garantin är tänkt att leda till kommer att innebära större möjligheter för människor att få de jobb som de passar för.

I dag finns det i Sverige orter där arbetslösheten fortfarande är hög, men samtidigt är det arbetskraftsbrist på grund av den nya tidens ökade krav på kompetens i arbetslivet som gör att människor inte passar in på arbetsmarknaden. Signaler har nu också kommit från bl.a. industri och företag att det fattas verkstadsmekaniskt utbildade. Det är kanske inte så konstigt att det saknas tekniker. Dessa platser har varit tomma och utan sökande många år i gymnasieskolan. Folk har inte sökt sig till dessa utbildningar. Jag hoppas att det kommer att ändra sig.

När man som arbetslös kommer in i den föreslagna aktivitetsgarantin ska praktiskt arbete avlösas med utbildning och jobbsökeri. Den arbetslöse kommer härmed förhoppningsvis att öka sin kompetens.

Fru talman! Jag har åtminstone föreställt mig att detta ska bli resultatet. Jag hoppas det. Individuella handlingsplaner som finns redan i dag ska intensifieras och byggas på en ömsesidighet. De ska inte endast utgå från arbetsförmedlingen som ett verktyg utan de ska ta hänsyn till individen, individens önskemål och individens egna förutsättningar. Det är också viktigt.

De individuella handlingsplanerna ska sätta individen i centrum. Om detta görs ökar också självförtroendet för den arbetslöse. Jag tycker att det är bra att AMS har till uppgift – och kanske kan Johnny Ahlqvist på sin nya arbetsplats medverka till detta – att senast i augusti redovisa omfattningen och kvaliteten i de individuella handlingsplanerna och vad som vidtagits för att höja kvaliteten på dem.

Fru talman! När det gäller aktivitetsgarantin, som ska beslutas under sex månader i taget, uttalar utskottet: Särskild hänsyn ska tas bl.a. till olika yrkesgruppers förutsättningar och speciellt då till kulturarbetares situation.

Om man med hjälp av aktivitetsgarantin kan få de människor som bor i glesbygd och är långtidsarbetslösa att komma ut i arbete så är mycket vunnet. Utrikesfödda i storstäderna har också mycket svårt att få arbete, och de får förhoppningsvis också hjälp med att höja sin kompetens för att lättare komma ut i arbetslivet.

Fru talman! Det är glädjande att utskottet uttalar en stor förståelse för kulturarbetarnas speciella situation. Kulturarbetarnas arbetsmarknad består ju till största delen av tidsbegränsade anställningar och ofta av korta uppdrag.

Många kulturarbetare har ofta långa perioder under vilka de är inskrivna vid arbetsförmedlingen eller befinner sig i arbetsmarknadspoli-

Prot.

1999/2000:116

25 maj

*Förnyad arbetsmarknads
politik för delaktighet
och tillväxt*

tiska åtgärder. För dem blir det extra viktigt hur arbetsmarknadspolitiken utformas.

Dessa människor betraktas som långtidsinskrivna och kan därför snabbt komma att omfattas av aktivitetsgarantin. Därför bör det enligt utskottet beaktas så att man inte riktar aktivitetsgarantin till personer med regelbundna uppdrag.

Till följd av detta nöjer jag mig med detta och avstår från att yrka bifall till Miljöpartiets motion, som behandlas i betänkandet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Eftersom jag tyvärr inte kan delta nästa vecka när utskottet kommer att avtacka Johnny Ahlqvist vill jag avsluta med att tacka honom för hans arbete som ordförande i arbetsmarknadsutskottet.

När jag först kom in som nyvald i riksdagen för ett litet parti kom jag direkt in i arbetet, och utskottet skulle ganska snart justera ett betänkande. Eftersom jag var helt ny var jag inte riktigt beredd på snabbheten vid justeringar. Det gick i rasande fart. För mig som kommer från Göteborgstrakten pratade Johnny Ahlqvist en oförståelig skånska. Jag hade väldigt svårt att hänga med, och jag blev nästan genomsvettig. Men det har ändrat sig under resans gång.

Jag vill tacka Johnny Ahlqvist som har varit en kamrat i utskottsarbetet, och jag önskar honom lycka till i hans fortsatta gärning på AMS. Tack så mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

12 § Obligatorisk mammaledighet

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 1999/2000:AU8
Obligatorisk mammaledighet (prop. 1999/2000:87).

Anf. 151 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Den europeiska unionen är ett samarbete baserat på de demokratiska ländernas fria vilja att delta. Den yttersta avsikten – och den ursprungliga avsikten – var att främja fred mellan länderna och vara varandra till nytta genom ömsesidiga överenskommelser i nationsövergripande frågor, t.ex. miljö och handel. Det är vackert. Jag gläds över att äventyret har lyckats, särskilt med tanke på att krig inte vid något tillfälle förekommit mellan medlemsländerna sedan EG eller EU bildades. Jag gläds också åt att alltfler länder i Europa står på kö för medlemskap.

Vi har under det senaste arbetsåret i riksdagen införlivat ett antal EG-direktiv, dvs. vi har anpassat vår lagstiftning efter gemensamma överenskommelser i EU. Det är rimligt och riktigt att vi gör det i de flesta fall. Men det finns också exempel på när EG-direktiv inte tillför landets nuvarande lagstiftning något positivt, när det bara blir ett slag i tomma luften eller t.o.m. försämrar enskilda människors villkor.

Obligatorisk mammaledighet är ett exempel på ett sådant EG-direktiv. Det handlar om att upphöja till lag något som våra lagstadgade rättigheter sedan länge möjliggör i långt rikare omfattning än de två

veckors mammaledighet i samband med förlossning som förespråkas. Ingen tycker att det är bra. Ingen remissinstans jublar över förslaget. Man tycker att det är som att slå in öppna dörrar.

Regeringen tycker uppenbarligen inte heller att det är bra. Man har länge försökt att streta emot. 1997–1999 förekom skriftväxling i två omgångar. Men nu faller man till föga utan någon till synes bra motivering.

Regeringen skriver undergivet i propositionen: För att uttryckligen genomföra direktivets regel om obligatorisk mammaledighet anser dock regeringen att en sådan regel bör införas i svensk rätt.

Man skulle ha kunnat uttrycka det mer i klartext: Gånge denna kalk ifrån mig, eller: Det jag inte vill, det gör jag. Det är tråkigt att regeringen inte står emot trycket.

För vad uppnås? Kommissionen anför att två veckors obligatorisk mammaledighet är nödvändigt för moderns och barnets hälsa och säkerhet och för att kvinnor inte ska tvingas att arbeta in i det sista eller återvända till arbetet alltför tidigt. Men faktum är ju att med de skrivningar som föreläggs till lagtext kan man arbeta in i det sista och ta ut alla dagarna efteråt. Man kan också återvända till arbetet direkt, om man har tagit ut de två veckorna innan förlossningen. Och om man inte har tagit ut dagarna innan förlossningen måste man ta ut dem efteråt, även om barnet läggs i kuvös och man kanske skulle vilja spara dagarna tills barnet kommer hem i stället.

Det blir ett löjets skimmer över det hela utifrån ett svenskt perspektiv. Däremot har jag full förståelse för att detta kan vara ytterst betydelsefullt i andra länder där föräldralagstiftningen ser helt annorlunda ut.

Fru talman! Vi har, och vi ska ha, en generös föräldraförsäkring. 98 % av föräldrarna i Sverige tar redan ut ledighet så som EU stadgar. Alla tar ut mycket mer än det som EU anger som miniminorm. EU tar inte heller upp pappaperspektivet, vilket är väl inarbetat hos oss i Sverige. En nations lagstiftning som går långt utöver det som EU stadgar borde inte behöva anpassas till EG-direktiv.

Jag är övertygad om att legitimiteten för EU skulle öka markant hos dem som i dag är kritiska om vi inte sysslade med dylikt utan faktiskt obstruerade lite ibland.

En av de vackraste principerna inom EU är subsidiaritetsprincipen – ett svårt ord med vackert innehåll. Denna princip är inte bara ett sätt att lösa olika problem på lägsta effektiva nivå, utan det är också en kompletteringsprincip. Staten har en skyldighet att stödja och respektera enskilda människors och gemenskapens rättigheter och kompetensområden. Det bör således vara föräldrars beslut att avgöra när föräldraledighet ska tas ut.

Fru talman! Jag yrkar bifall till betänkandets enda reservation.

Anf. 152 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Även vi från Centerpartiets sida yrkar bifall till reservationen.

Jag tycker i stort sett som Maria Larsson, att det här är att ge sig in och peta i saker som man inte ska göra från den europeiska gemenskapens sida. Man ska inte röra i de sociala regler som finns i olika sam-

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Obligatorisk mammaledighet

hällen. Därför tycker jag att det här är en trist historia som har hamnat på vårt bord.

Jag tycker också att det hade varit bra om regeringen hade låtit den här frågan bli prövad av EG-rätten. Vi kan inte själva begära att det ska gå till så. Däremot kan EG pröva om Sverige bryter mot de gemensamma direktiven. Jag tror att vi hade kunnat vinna en sådan prövning. I annat fall hade vi fått veta hur EG-domstolen ser på sådana här frågor.

För att inte förlora i trovärdighet, när vi går ut och talar om att vi tycker att vårt EU-medlemskap fungerar bra, hade man kunnat låta detta bli prövat. Nu finns det alldeles för många människor som tycker att det blir alldeles för mycket byråkrati, för många regler. Jag tycker att det är fel att inte låta föräldrarna själva bestämma i sådana här frågor.

Vi har en lagstiftning som går längre. Det finns ingen i Sverige som ifrågasätter denna lagstiftning, vare sig arbetsgivare eller arbetstagare. Därför anser jag att det här ett felaktigt beslut och att regeringen har hanterat frågan på fel sätt.

Anf. 153 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag anser att det här är ännu ett exempel i den långa rad av lagar, regler och politiska inhopp som handlar om att man inte tilltror kvinnor kraften och förmågan att bestämma över sitt eget liv.

Vi vet att Sverige, även om vi har kommit långt, inte är ett jämställt land fullt ut. Kvinnor har mindre makt över sin vardag än vad män har.

För oss liberaler handlar inte jämställdhet om statistik, utan det handlar just om makt, och makten är individuell eller också har man ingen makt alls. För oss kan vägen till jämställdhet aldrig gå via mer makt åt staten, utan den måste alltid gå via mer makt åt kvinnorna själva.

Propositionen *Obligatorisk mammaledighet* – smaka på ordet – är inte ett steg på vägen mot ökad jämställdhet. Den är ett steg på väg mot ökad statlig inblandning.

Graviditet och förlossning är ingen sjukdom i sig, och det är inget tillstånd som gör att kvinnor tappar förmågan och omdömet att bestämma vad de själva vill och hur de vill ha det. Man blir faktiskt inte dum av att föda barn. Man kan bestämma själv hur man ska hantera sina försäkringspengar.

En annan invändning mot att säga nej till den här propositionen som man ibland hör är att det har väl ingen praktisk betydelse, för alla tar ju ut föräldraledighet. Då menar jag att det för det första inte spelar någon roll, för även om inte en enda kvinna skulle drabbas av att tvingas på en föräldraledighet som hon inte vill ha, ska vi inte ha en sådan lagstiftning i det här landet. För det andra är det faktiskt så att det har praktisk betydelse. Jag är personligen ett sådant exempel. Om den här lagen hade gällt, hade jag ålagts att ta ut mer föräldrapenning, två gånger, än vad jag har gjort. Det har nämligen inte passat mig att ta ut föräldrapenning under de sju veckor som den här lagen säger att man ska göra.

Såvitt jag har förstått innebär lagen dessutom att varken EU-parlamentariker eller statsråd skulle kunna föda några barn i Sverige längre, eftersom de inte kan vara lediga från sina arbeten. De skulle göra sig skyldiga till försäkringsbedrägeri ifall de födde barn och blev ställda under den här lagstiftningen, eller så skulle de få avsäga sig sina uppdrag. Men det kanske kan anses vara ett exempel som inte är så relevant.

Det intressanta är att vi har ett helt nytt arbetsliv, som kommer att växa framöver, med kvinnor som är egenföretagare, småföretagare. De kommer inte att ha rätt att utföra en mindre arbetsuppgift varje dag, vilket de kanske skulle behöva göra i sin firma, utan att begå försäkringsbedrägeri. Det tycker jag är helt absurt. Men detta kanske inte är den viktigaste invändningen. Den viktigaste invändningen är att detta måste vara en sak som kvinnor har möjlighet att bestämma över själva.

Jag anser att regeringen borde ha svarat att det här direktivet är fullt ut tillgodosett genom den svenska lagstiftningen och att det inte finns något som hindrar oss att ta ut föräldrapenning och föräldraledighet. Om EU-kommissionen skulle ha återkommit och tyckt att vi i alla fall skulle ha implementerat detta, tycker jag att detta är ett typexempel på en fråga där man borde vara beredd att gå hela vägen till domstol.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation och avslag på utskottets hemställan.

Anf. 154 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Det kan upplevas som onödigt och ganska tramsigt att Sverige ska behöva lagstifta om 14 dagars obligatorisk mammaledighet, bara för att EU har antagit ett direktiv som innehåller tvingande regler.

Vi brukar berömma oss av att ha världens mest generösa föräldraledighet, 18 månaders ledighet i samband med barns födelse. Under 12 av dessa månader har mamman eller pappan rätt till 80 % av sin lön som föräldrapenning. Till detta kommer tio extra pappadagar i samband med barnets födelse och rätten för mamman att få havandeskapspenning om hon inte kan utföra sitt arbete under graviditeten och inte kan omplaceras.

Regeringen har inte ansett det nödvändigt att införa en tvingande lag i Sverige, eftersom vi har en så generös ledighetslagstiftning och då det finns en mycket stor acceptans i arbetslivet för att kvinnor ska vara lediga i samband med barns födelse. Så gott som alla kvinnor i Sverige är också lediga i minst 14 dagar i samband med deras barns födelse.

Regeringen har därför hävdats att direktivet är genomfört i Sverige genom rådande praxis, men Europeiska kommissionen har inte godtagit denna bedömning.

Sveriges lagstiftning om föräldraledighet är rakt igenom en rättighetslagstiftning. Därför känns det främmande att föreskriva tvingande ledighet för mamman i samband med förlossningen. Det kan vi nog vara överens om i alla partier.

Men den här frågan är inte en föräldraledighetsfråga i första hand. Det aktuella EG-direktivet handlar om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen just för de arbetstagare som är gravida, nyligen fött barn eller ammar. Alltså är det en arbetsmiljöfråga. I det perspektivet känns det inte lika onödigt och främmande att lagstifta om en obligatorisk mammaledighet. Man kan naturligtvis hävda att mamman vet bäst om hon behöver vara ledig eller inte. Så har vi hittills resonerat i Sverige när det gäller ledighet vid förlossning, eftersom det inte har varit något bekymmer för oss.

Däremot har vi i vår arbetsmiljölagstiftning många andra tvingande bestämmelser på det här området. Då anser vi inte att arbetstagaren själv ska få bedöma vad som är bra eller dåligt för individens hälsa – tvärtom.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Obligatorisk mammaledighet

Sverige är ivrig förespråkare för att länderna inom EU ska ha gemensamma minimiregler inom bl.a. arbetsmiljöområdet. Inget land ska kunna konkurrera om jobben genom att låta arbetstagarna utsättas för en usel arbetsmiljö.

Eftersom vi tycker så och då det är vi som kommer med förslagen, får vi också acceptera en del av det som vi tycker är lite onödigt. Nästa gång kanske det är ett gemensamt direktiv som Sverige tycker är viktigt, medan andra länder kan tycka att det är onödigt. Vi får ta det onda med det goda. Att i den här frågan vägra att genomföra ett gemensamt direktiv, som Centern, Folkpartiet och Kristdemokraterna vill göra, verkar, milt uttryckt, meningslöst.

Det kan säkert bli tillfällen då Sverige tycker att en fråga är så principiellt viktig att vi väljer att få den prövad av EG-domstolen. Men jag tycker att vi ska välja våra strider med omsorg. Det här direktivet kommer inte att påverka det svenska samhället på något revolutionerande sätt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 155 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Laila Bjurling om två saker

För det första: Varför har då inte regeringen föreslagit att den här lagen ska införas under arbetsmiljölagen? Laila Bjurlings övertygelse är ju att det är där den hör hemma. Det borde regeringen ha kunnat lägga fram som lämpligt förslag, om den nuvarande lagen är så fullständigt malplacerad som Laila Bjurling beskriver.

För det andra: På vilket sätt anser Laila Bjurling att det riskerar kvinnors hälsa om man inte följer EG-direktivet, dvs. att ta ut två veckors föräldraledighet i samband med förlossning? Det är ju så, Laila Bjurling, att de två veckorna kan tas ut före förlossningen. Då har det inget att göra med barnets födelse och tiden därefter. De två veckorna kan också tas ut efter förlossningen, och då har det inget att göra med hälsan eller säkerheten när man är gravid. Vad menar Laila Bjurling med det här egentligen?

Anf. 156 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Vi från Socialdemokraterna menar precis det jag sade i mitt inledningsanförande, att det här handlar om ett gemensamt direktiv som skydd för hälsan hos arbetstagare som är gravida, nyss har ammat eller nyss har fött barn.

När vi pratar om skydd i arbetsmiljölagens bestämmelser vill jag påpeka att vi ju har liknande skydd när det gäller vissa farliga arbetsuppgifter som man inte får utföra om man t.ex. är gravid. Man får inte vara på vissa arbetsplatser. Jag kan inte nu precisera exakt vilka arbetsplatser, men vi har motsvarande lagstiftning även här.

Man kan naturligtvis diskutera var de här två veckorna ska föras in någonstans. Ska de vara i arbetsmiljölagen eller ska de vara i föräldraledighetslagen? Jag kan hålla med om att det kanske hade varit naturligt att sätta dem i arbetsmiljölagen för att slippa den här konstiga debatten som de tre reservantpartierna nu ansluter sig till. Men eftersom vi har en lag som talar om föräldraledighet är det enklare att ha allt i ett sammanhang. Men jag kan tycka att det är en arbetsmiljöfråga. Och det är en arbetsmil-

jöfråga i EU. Kan det här direktivet vara ett stöd för kvinnor i andra länder som även Maria Larsson sade kan behöva det här stödet, tycker jag inte att det är ett stort problem att genomföra detta i Sverige.

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Anf. 157 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag menar att en nationell lagstiftning som vida överstiger ett EG-direktiv inte måste anpassas in i minsta detalj om man kan anse att direktivet redan efterlevs i full mån. Där skiljer vi oss åt.

Faktum är ju att den socialdemokratiska regeringen har haft precis samma synsätt som vi kristdemokrater under ganska många år, när man faktiskt också har obstruerat. Nu har man vänt, backat och gett vika i stället för att låta pröva det här i EG-domstolen. Det tycker jag är synd, därför att jag tror att vi behöver en debatt om införlivande av direktiv som är ganska onödiga. Jag tror som sagt var att legitimiteten för EU skulle vinna på att vi ibland vågar sätta oss lite på tvärs.

Jag tycker att det är synd att inte Laila Bjurling har fått gehör för sina krav att placera denna bestämmelse i arbetsmiljölagen. Det har tydligen funnits meningsskiljaktigheter inom det socialdemokratiska partiet. Jag kan inte tolka det på annat sätt.

Jag har däremot inte fått svar på frågan vilken hälsa och säkerhet det är som ska skyddas. Man behöver tydligen inte ha skydd när man är gravid eller när man ammar eller när man precis har fött, eftersom möjligheten finns att ta ut ledigheten antingen eller.

Anf. 158 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Det är naturligtvis ingen tvist bland socialdemokrater om det ska vara föräldraledighetslagen eller arbetsmiljölagen som den här bestämmelsen ska stå i. Där är vi fullständigt eniga. Vi har inte haft några större diskussioner om det.

Men att direktivet i sig är ett arbetsmiljödirektiv råder det inget som helst tvivel om. I EU är det ett arbetsmiljödirektiv till skydd för nyförlösta kvinnor, gravida kvinnor och kvinnor som ammar. Det råder inget som helst tvivel om den saken. Och, som jag sade tidigare, kan det här direktivet vara ett stöd för kvinnor i andra länder, som inte har samma generösa lagstiftning som vi har här i Sverige, tycker jag att det är alldeles ypperligt.

Att EU-länderna antar ett sådant här direktiv gemensamt kan också bli inspiration för länder utanför EU. Det ska vi inte heller sticka under stol med. Vi tycker att det här är onödigt, för i Sverige fungerar det. Men om vi nu har 15 länder som gemensamt antar ett sådant här direktiv kanske det dessutom kan inspirera alla andra länder, som Maria Larsson så glatt ser stå i kö för att komma med i EU. Det är väl jättebra om vi kan hjälpa dessa kvinnor ett litet steg på vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

Obligatorisk mammaledighet

Prot.
1999/2000:116
25 maj

13 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1999/2000:135 En förnyad lärarutbildning

Motion
med anledning av förs. 1999/2000:RR9 Riksdagens revisorers förslag
angående Allmänna arvsfonden
1999/2000:So48 av Chris Heister m.fl. (m)

Utrikesutskottets betänkande
1999/2000:UU10 Verksamheten i Europeiska unionen under år 1999

Justitieukskottets betänkande
1999/2000:JuU21 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och
lagen om hemlig kameraövervakning

Finansutskottets betänkande
1999/2000:FiU28 Åtgärder mot viss sparkasseverksamhet

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 25 maj

1999/2000:1000 av *Guðrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Ladusvalor i svenska ladugårdar

1999/2000:1001 av *Eva Johansson* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Eritrea

1999/2000:1002 av *Eva Johansson* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Åtgärder för att bistå de eritreanska flyktingarna

1999/2000:1003 av *Alf Eriksson* (s) till statsrådet Mona Sahlin

Uthyrningsföretag

1999/2000:1004 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Kommunernas bidrag till fristående skolor

1999/2000:1005 av *Guðrun Lindvall* (mp) till miljöminister Kjell Larsson

Ladusvalan

1999/2000:1006 av *Magnus Jacobsson* (kd) till miljöminister Kjell Larsson

Etanol i bränslet

1999/2000:1007 av *Desirée Pethrus Engström* (kd) till statsrådet Ingela Thalén

Arbetsituationen på försäkringskassorna

1999/2000:1008 av *Inger Davidson* (kd) till justitieminister Laila Freivalds
Rättsregler vid adoption
1999/2000:1009 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Situationen för polisen
1999/2000:1010 av *Mikael Oscarsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Bestämmelserna för föräldrapenning
1999/2000:1011 av *Cecilia Magnusson* (m) till statsrådet Ingela Thalén
De tillfälliga pappadagarna
1999/2000:1012 av *Bengt-Ola Rytting* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Strategi i samband med ny programperiod i EU
1999/2000:1013 av *Kenneth Lantz* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Vägskyltar mot Danmark
1999/2000:1014 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Åkerinäringen i Sverige
1999/2000:1015 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Anna Lindh
Stoppa biståndet till Etiopien och Eritea
1999/2000:1016 av *Henrik S Järrel* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Betydelsefulla namn
1999/2000:1017 av *Lars Björkman* (m) till miljöminister Kjell Larsson
Försurningen i södra Sverige
1999/2000:1018 av *Ewa Larsson* (mp) till kulturminister Marita Ulvskog
Samisk självförvaltning av kulturarvet i Sverige
1999/2000:1019 av *Eva Johansson* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Etiopiens anfallskrig mot Eritrea
1999/2000:1020 av *Nils-Erik Söderqvist* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Försäljning av svenska vattenkraftverk till utländska intressen
1999/2000:1021 av *Annelie Enochson* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Mänskliga rättigheter i Kina
1999/2000:1022 av *Eva Arvidsson* (s) till statsrådet Leif Pagrotsky
Jämställdhetsarbetet i Östersjösamarbetet
1999/2000:1023 av *Ann-Kristine Johansson* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Regler vid export av kalvar
1999/2000:1024 av *Ann-Kristine Johansson* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Regler för exporterade kalvar
1999/2000:1025 av *Harald Nordlund* (fp) till jordbruksminister Margareta Winberg
Export av levande djur
1999/2000:1026 av *Ewa Larsson* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg
Samisk förvaltning av världsarvsområde Laponia

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Prot.
1999/2000:116
25 maj

1999/2000:1027 av *Ewa Larsson* (mp) till statsrådet Britta Lejon
Samernas representativitet i beslutsfattande församlingar
1999/2000:1028 av *Holger Gustafsson* (kd) till justitieminister Laila Freivalds
Människohandel
1999/2000:1029 av *Anne-Katrine Dunker* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Problemet med sälstammen
1999/2000:1030 av *Berit Adolfsson* (m) till socialminister Lars Engqvist
Hälsoproblem relaterade till tandfyllningsmaterial
1999/2000:1031 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Laila Freivalds
Länspolisstyrelsernas framtida mandat
1999/2000:1032 av *Kjell Eldensjö* (kd) till justitieminister Laila Freivalds
Villkorlig dom med samhällstjänst

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 30 maj.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 25 maj

1999/2000:900 av *Annelie Enochson* (kd) till justitieminister Laila Freivalds
Tomträtter
1999/2000:906 av *Cecilia Magnusson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Utvärdering av föräldrabalksreformen
1999/2000:907 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Grupptalan
1999/2000:908 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Finansiell leasing
1999/2000:910 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Återfallsförbrytare
1999/2000:911 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Reglemente vid utvisning
1999/2000:912 av *Patrik Norinder* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Domstolsväsendet i Gävleborgs län
1999/2000:942 av *Lennart Beijer* (v) till statsrådet Mona Sahlin
Elöverkänslighet
1999/2000:945 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Laila Freivalds
Polisvåld

1999/2000:946 av *Maud Ekendahl* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Avgångsvederlag

1999/2000:947 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Polisens uppgift är att förhindra brott

1999/2000:948 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Rissnemålet

1999/2000:952 av *Olle Lindström* (m) till försvarsminister Björn von Sydow

Svensk FN-trupp i södra Libanon

1999/2000:969 av *Jan-Evert Rådström* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Ljuddämpare på jaktvapen

Prot.

1999/2000:116

25 maj

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 30 maj.

16 § Kammaren åtskildes kl. 18.04.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanrådets början till ajourneringen kl. 13.50,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 126 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanrådets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Ny riksdagsledamot, m.m.	1
3 § Meddelande om anmälan till talarlistan	1
4 § Hänvisning av ärende till utskott	1
5 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1999.....	2
Utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU13	2
(Beslut fattades under 10 §.)	2
6 § Ändring i skollagen m.m.	2
Utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU16	2
Anf. 1 BEATRICE ASK (m)	2
Anf. 2 KALLE LARSSON (v)	4
Anf. 3 BEATRICE ASK (m) replik	7
Anf. 4 KALLE LARSSON (v) replik	7
Anf. 5 BEATRICE ASK (m) replik	8
Anf. 6 KALLE LARSSON (v) replik	8
Anf. 7 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	8
Anf. 8 KALLE LARSSON (v) replik	12
Anf. 9 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	12
Anf. 10 KALLE LARSSON (v) replik	12
Anf. 11 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	13
Anf. 12 SOFIA JONSSON (c)	13
Anf. 13 ULF NILSSON (fp)	16
Anf. 14 AGNETA LUNDBERG (s)	18
Anf. 15 BEATRICE ASK (m) replik	20
Anf. 16 AGNETA LUNDBERG (s) replik	21
Anf. 17 BEATRICE ASK (m) replik	21
Anf. 18 AGNETA LUNDBERG (s) replik	21
Anf. 19 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	22
Anf. 20 AGNETA LUNDBERG (s) replik	22
Anf. 21 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	22
Anf. 22 AGNETA LUNDBERG (s) replik	22
Anf. 23 SOFIA JONSSON (c) replik	23
Anf. 24 AGNETA LUNDBERG (s) replik	23
Anf. 25 SOFIA JONSSON (c) replik	23
Anf. 26 AGNETA LUNDBERG (s) replik	23
Anf. 27 ULF NILSSON (fp) replik	23
Anf. 28 AGNETA LUNDBERG (s) replik	24
Anf. 29 ULF NILSSON (fp) replik	24
Anf. 30 AGNETA LUNDBERG (s) replik	24
Anf. 31 KALLE LARSSON (v) replik	24
Anf. 32 AGNETA LUNDBERG (s) replik	25
Anf. 33 KALLE LARSSON (v) replik	25
Anf. 34 GUNNAR GOUDE (mp)	25
Anf. 35 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	27
Anf. 36 GUNNAR GOUDE (mp) replik	28

Anf. 37 SOFIA JONSSON (c) replik	28
Anf. 38 GUNNAR GOUDE (mp) replik	28
Anf. 39 SOFIA JONSSON (c) replik	28
Anf. 40 GUNNAR GOUDE (mp) replik	29
Anf. 41 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	29
(forts. 8 §).....	30
Ajournering.....	30
Återupptagna förhandlingar	30
7 § Frågestund.....	30
Anf. 42 ANDRE VICE TALMANNEN.....	30
<i>Hela Sverige ska leva.....</i>	<i>31</i>
Anf. 43 LENNART DALÉUS (c).....	31
Anf. 44 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	31
Anf. 45 LENNART DALÉUS (c).....	31
Anf. 46 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	32
<i>Ersättning till förmyndare, god man och förvaltare</i>	<i>32</i>
Anf. 47 HARALD BERGSTRÖM (kd)	32
Anf. 48 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	32
Anf. 49 HARALD BERGSTRÖM (kd)	33
Anf. 50 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	33
<i>Hyressättningen på lokaler i Stockholms skärgård</i>	<i>33</i>
Anf. 51 EVA ARVIDSSON (s).....	33
Anf. 52 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	33
Anf. 53 EVA ARVIDSSON (s).....	34
<i>Granskning av säkerhetspolitiken.....</i>	<i>34</i>
Anf. 54 GÖRAN LENNMARKER (m)	34
Anf. 55 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	34
Anf. 56 GÖRAN LENNMARKER (m)	34
Anf. 57 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	35
<i>Möte mellan EU:s finansministrar</i>	<i>35</i>
Anf. 58 BIRGER SCHLAUG (mp).....	35
Anf. 59 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	35
Anf. 60 BIRGER SCHLAUG (mp).....	35
Anf. 61 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	36
<i>Det svenska biståndet</i>	<i>36</i>
Anf. 62 BO KÖNBERG (fp).....	36
Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	36
Anf. 64 BO KÖNBERG (fp).....	36
Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	37
Anf. 66 BO KÖNBERG (fp).....	37
Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	37
<i>Öl på jobbet</i>	<i>38</i>
Anf. 68 ANNA KINBERG (m).....	38
Anf. 69 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	38
Anf. 70 ANNA KINBERG (m).....	38
Anf. 71 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	39
<i>Rutiner för beslut i EU.....</i>	<i>39</i>
Anf. 72 WILLY SÖDERDAHL (v)	39

Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	39
Anf. 74 WILLY SÖDERDAHL (v).....	40
Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	40
<i>Etanol i bensinen</i>	40
Anf. 76 ROLF KENNERYD (c).....	40
Anf. 77 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s).....	41
Anf. 78 ROLF KENNERYD (c).....	41
Anf. 79 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s).....	41
<i>Maxtaxan</i>	41
Anf. 80 MARIA LARSSON (kd).....	41
Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	41
Anf. 82 MARIA LARSSON (kd).....	41
Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	42
<i>Narkotikafrågorna</i>	42
Anf. 84 MORGAN JOHANSSON (s).....	42
Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	42
Anf. 86 MORGAN JOHANSSON (s).....	43
Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	43
<i>Östersjömiljarden</i>	43
Anf. 88 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd).....	43
Anf. 89 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	43
Anf. 90 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd).....	44
Anf. 91 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	44
<i>Arbetsiderna</i>	44
Anf. 92 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	44
Anf. 93 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	44
Anf. 94 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	45
Anf. 95 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	45
<i>Sjukskrivningarna</i>	46
Anf. 96 HANS ANDERSSON (v).....	46
Anf. 97 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	46
Anf. 98 HANS ANDERSSON (v).....	46
Anf. 99 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	47
<i>Kontroll vid försäljningen av folköl</i>	47
Anf. 100 SUSANNE EBERSTEIN (s).....	47
Anf. 101 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	47
<i>Yttrandefriheten i Österrike</i>	47
Anf. 102 JOHAN PEHRSON (fp).....	47
Anf. 103 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	48
Anf. 104 JOHAN PEHRSON (fp).....	48
Anf. 105 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	48
<i>Kommersiell valfångst</i>	48
Anf. 106 PER LAGER (mp).....	48
Anf. 107 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	49
Anf. 108 PER LAGER (mp).....	49
Anf. 109 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	49
Anf. 110 ANDRE VICE TALMANNEN.....	49
8 § (forts. från 6 §) Ändring i skollagen m.m. (forts. UbU16)	49
Anf. 111 SOFIA JONSSON (c) replik.....	49

Anf. 112	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	50
Anf. 113	SOFIA JONSSON (c) replik.....	50
Anf. 114	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	50
Anf. 115	AGNETA LUNDBERG (s) replik	51
Anf. 116	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	51
Anf. 117	AGNETA LUNDBERG (s) replik	51
Anf. 118	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	52
Anf. 119	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	52
Anf. 120	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	52
Anf. 121	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	53
Anf. 122	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	53
Anf. 123	INGA BERGGREN (m).....	54
	(Beslut fattades under 10 §.).....	54
9 §	Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt	55
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1999/2000:AU7.....	55
Anf. 124	HENRIK WESTMAN (m).....	55
Anf. 125	STEFAN ATTEFALL (kd).....	57
Anf. 126	MARGARETA ANDERSSON (c)	61
Anf. 127	ELVER JONSSON (fp).....	64
Anf. 128	JOHNNY AHLQVIST (s).....	68
Anf. 129	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	73
Anf. 130	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	74
Anf. 131	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	75
Anf. 132	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	75
Anf. 133	ELVER JONSSON (fp) replik	76
Anf. 134	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	76
Anf. 135	ELVER JONSSON (fp) replik	77
Anf. 136	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	77
Anf. 137	HENRIK WESTMAN (m) replik.....	78
Anf. 138	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	78
Anf. 139	HENRIK WESTMAN (m) replik.....	79
Anf. 140	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	79
	(forts. 11 §).....	79
	Ajournering.....	79
	Återupptagna förhandlingar	79
10 §	Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	79
	UbU13 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1999.....	79
	UbU16 Ändring i skollagen m.m.	80
11 §	(forts. från 9 §) Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt (forts. AU7).....	81
Anf. 141	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	81
Anf. 142	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	82
Anf. 143	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	82
Anf. 144	JOHNNY AHLQVIST (s) replik.....	83
Anf. 145	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	83
Anf. 146	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	86

Prot.
1999/2000:116
25 maj

Anf. 147 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	87
Anf. 148 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	87
Anf. 149 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	88
Anf. 150 BARBRO FELTZING (mp)	88
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)	90
12 § Obligatorisk mammaledighet	90
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1999/2000:AU8	90
Anf. 151 MARIA LARSSON (kd).....	90
Anf. 152 MARGARETA ANDERSSON (c)	91
Anf. 153 KARIN PILSÄTER (fp)	92
Anf. 154 LAILA BJURLING (s)	93
Anf. 155 MARIA LARSSON (kd).....	94
Anf. 156 LAILA BJURLING (s)	94
Anf. 157 MARIA LARSSON (kd).....	95
Anf. 158 LAILA BJURLING (s)	95
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)	95
13 § Bordläggning.....	96
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	96
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	98
16 § Kammaren åtskildes kl. 18.04.	99

